

การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการ
เรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ

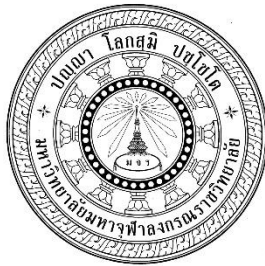
เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

LEARNING MANAGEMENT OF BUDDHIST SUBJECT WITH ITTHIBATH 4 TO
GET ACHIEVEMENT FOR THE 3RD SECONDARY STUDENT
WATNUANNORADIT PHASICHAROEN
BANGKOK REGION 1

พระมหาวรพัฒน์ กิตติวโร (สุโข)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

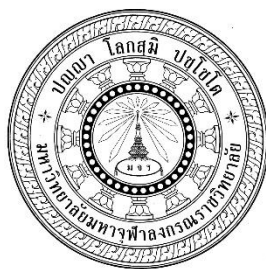
การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการ
เรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ
เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

พระมหาวรพัฒน์ กิตติวโร (สุโข)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Learning Management of Buddhist Subject with Itthibath 4
to Get Achievement for the 3rd Secondary Students
Watnuannoradit Phasicharoen Bangkok Region 1

Phramaha Woraphat Kittiwaro (Sukho)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Teaching Social Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
“การจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑” เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ดร.ปิ่นทอง ใจสุทธิ)

กรรมการ

(รศ. ดร.สมชัย ศรีนอก)

กรรมการ

(พระวิเทศพรหมคุณ, ดร.)

กรรมการ

(ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ. ดร.สมชัย ศรีนอก

ประธานกรรมการ

ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาพรพัฒน์ กิตติวิโร)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอภิปาธ ๔ มุ่งสู่
ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียน
วัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑
- ผู้วิจัย** : พระมหาวรพัฒน์ กิตติวิโร (สุโข)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : รศ. ดร.สมชัย ศรีนोक, พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ),
พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 - : ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา)
M.A. (Linguistics), Ph.D. (Social Science)
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอภิปาธ ๔ มุ่งสู่
ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร เขต ๑ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑.
เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอภิปาธ ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ก่อนเรียนและหลังเรียน ๒.
เพื่อเห็นผลสัมฤทธิ์ของการเรียนโดยใช้หลักอภิปาธ ๔ ในการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัด
นวลนรดิศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลวิจัยพบว่า

๑. การจัดการเรียนรู้ตามหลักอภิปาธ ๔ ของนักเรียนโรงเรียนวัดนวลนรดิศ ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ ๓ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ก่อนเรียนและหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ย
($\bar{X}$) ก่อนเรียนที่ ๕.๘๓ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ .๙๘๔ ต่ำกว่าคะแนนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) หลัง
เรียนที่ ๖.๖๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ ๑.๐๕๑ แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

๒. ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนโดยใช้หลักอภิปาธ ๔ ในการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัด
นวลนรดิศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ก่อนเรียนและหลังเรียน มี
คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ก่อนเรียนที่ ๕.๖๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ .๘๖๔ ต่ำกว่าคะแนน
ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) หลังเรียนที่ ๖.๘๘ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ ๑.๒๔๔ แสดงให้เห็นว่า
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

Thesis Title : Learning Management of Buddhist Subject with Itthibath 4 to Get Achievement for the 3rd Secondary Students Watnaulnoradit Phasicharoen Bangkok Region 1.

Researcher : Phramaha Woraphat Kittiwaro (Sukho)
: Master of Arts. (Teaching Social Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Assoc.Prof. Dr. Somchai Srinok B.A. (English), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)
: Dr. Niwes Wongsuwan B.A (Teaching Social Studies), MA (Linguistics), Ph.D. (Social Science)

Date of Graduation : March 19, 2019

Abstract

The research was learning management of Buddhist Subject with Itthibath 4 to get achievement for the 3rd Secondary students Watnaulnoradit Phasicharoen Bangkok region 1. It was an experimental research. The objectives were: 1. To study Learning Management of Buddhist Subject with Itthibath 4 to get achievement for the 3rd secondary students before and after studied. 2. To found the achievement of learning management of Buddhist Subject with Itthibath 4 to Get Achievement for the 3rd Secondary students Watnaulnoradit Phasicharoen Bangkok region 1 before and after studied.

The result had found that;

1. learning management of Buddhist Subject with Itthibath 4 to Get Achievement for the 3rd Secondary students Watnaulnoradit Phasicharoen Bangkok region 1 before and after studied had average ($\bar{X}$) at 5.83 and standard deviation (S.D.) at .984 that lower than average ($\bar{X}$) **after studied** at 6.65 and standard deviation (S.D.) at 1.052. That means the achievement after was higher than before studied.

2. The achievement of learning management of Buddhist Subject with Itthibath 4 to get achievement for the 3rd Secondary students Watnaulnoradit Phasicharoen Bangkok region 1 before and after studied had

average ($\bar{X}$) at 5.65 and standard deviation (S.D.) at .864 that lower than average ($\bar{X}$) **after studied** at 6.88 and standard deviation (S.D.) at 1.244. That means the achievement after was higher than before studied.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากคณะกรรมการที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก ประธานกรรมการ และ ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง ตลอดทุกขั้นตอนจนกระทั่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขออนุโมทนาแต่ครูผกานันท์ ใบศรี ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขออนุโมทนาผู้บริหารสถานศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ ที่ให้ความสะดวกและร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้เป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ซึ่งประกอบด้วย พระครูปริยัติกิตติธำรง รศ.ดร. ประธานกรรมการ ดร.ปิ่นทอง ใจสุทธิ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก กรรมการ พระวิเทศพรหมคุณ ดร. กรรมการ และดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ กรรมการและเลขานุการ

ตลอดเวลาของการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือ การสนับสนุนและกำลังใจอย่างดีจากบุคคลในครอบครัว เพื่อนร่วมรุ่น และเพื่อนในที่ทำงาน จนสำเร็จการศึกษา คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากความสำเร็จในครั้งนี้ ผู้วิจัยขออุทิศเป็นเครื่องสักการบูชาแด่ พระคุณของบิดามารดา บุรพจารย์ ผู้ประสาวิชาและผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

พระมหาวรพัฒน์ กิตติวโร (สุโข)

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ซ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑	๙
๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔	๑๐
๒.๓. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้	๒๑
๒.๔. แผนการจัดการเรียนการสอน	๓๕
๒.๕. ข้อมูลพื้นที่โรงเรียนวัดนวลนรดิศ	๔๓
๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๔
๒.๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินงานวิจัย	
๓.๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๗
๓.๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย	๕๘
๓.๓. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ	๕๘
๓.๔. การตรวจสอบและทดสอบเครื่องมือ	๖๐

๓.๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๐
๓.๖. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๑

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

๔.๑. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๔
๔.๒. ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย	๖๕
๔.๓. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์	๖๖
๔.๔. องค์ความรู้จากการวิจัย	๖๘

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑. สรุปผลการวิจัย	๗๐
๕.๒. อภิปรายผลการวิจัย	๗๑
๕.๓. ข้อเสนอแนะ	๗๒

บรรณานุกรม

๗๓

ภาคผนวก

๗๗

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย	๗๘
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๘๑
ภาคผนวก ค ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือ (IOC)	๘๗
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือเพื่อการวิจัย	๙๙
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๐๑
ภาคผนวก ฉ ผลการวิเคราะห์ทดลองเครื่องมือ (try out)	๑๐๓
ภาคผนวก ช รูปแบบการเรียนรู้	๑๑๐

ประวัติผู้วิจัย

๑๓๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๓ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ	๖๕
๔.๒ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การตามเสด็จออกผนวช	๖๕
๔.๓ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การฟังปฐมเทศนา	๖๖
๔.๔ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา	๖๗

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๕๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อชื่อในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบุ เล่ม/ข้อ /หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๖/๑๐ หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค ฉบับภาษาไทย เล่ม ๑๐ ข้อ ๑๖ หน้า ๑๐.

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑๑	ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
๑๓	ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๙	ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๒๒	อง.เอกก. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย เอกาทสกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
๒๔	อง.ปญจก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๓๕	อภ.วิ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Statement of the Problems)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนในอดีตการศึกษาของคนไทยนั้นปรัชญาและรากเหง้าเกิดจากวัดเพราะการศึกษาเกิดจากวัด คนสมัยก่อนให้พระสอนด้านศีลธรรมจรรยาและวิถีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนักเรียนสมัยนั้นจึงมีคุณภาพเพราะเขาได้รับการปลูกฝังศีลธรรมทำให้ศีลธรรมจริยธรรมซึมซับเข้าสู่สายเลือดจึงทำให้เป็นบุคคลที่มีจิตใจดีงามมีคุณธรรมและจริยธรรม การศึกษาจึงสมควรหันมาเน้นที่การพัฒนาจิตวิญญาณคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน โดยเฉพาะการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันเพื่อให้เขาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมและพัฒนาตนเองและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ^๑

ความรับผิดชอบมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อนักเรียนทุกคนเพราะการที่นักเรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การเรียนของตนเป็นสำคัญ เพราะนักเรียนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างตามเป้าหมายได้ทันเวลาเกิดความก้าวหน้าในการเรียนรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วยแต่ถ้าขาดความรับผิดชอบแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้และยังขาดความเชื่อถือจากคนอื่นด้วยจึงกล่าวได้ว่าความรับผิดชอบมีความสำคัญและควรปลูกฝังให้เกิดกับนักเรียนทุกคนซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่าความรับผิดชอบทางการเรียนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่สำคัญและจำเป็นต้องปลูกฝังให้นักเรียนเพื่อให้เป็นนักเรียนที่ดีและพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไปซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าคนดีและคนเก่งซึ่งเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสูงที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงได้ต้องเคารพกฎหมายทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบสูงและรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง ^๒

มนุษย์ทุก ๆ คนที่ถือกำเนิดเกิดมาบนโลกใบนี้ย่อมต้องการที่จะประคับประครองชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้รอดจากวิกฤตปัญหาต่าง ๆ อาทิ ปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติบ้างปัญหาที่เกิดจากภัยที่มนุษย์สร้างขึ้นเองบ้างและมนุษย์เหล่านั้นย่อมมีวิธีการดำเนินชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้าหรือต้องการที่จะมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดีขึ้นตามลำดับขั้นตอนซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายเลยที่จะประคับประครองชีวิตความเป็นอยู่พร้อมกับการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรืองให้กับชีวิตของตนเองและมนุษย์ไม่ใช่ว่าจะได้รับผลประสบความสำเร็จอยู่เสมอไปบางคน

^๑ สมชาย เทพแสง, การปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปจิตและวิญญาณ, วารสารวิทยาสาร, วิชาการปีที่ ๔ ฉบับที่ ๖ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), ๒๕๔๔

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การประเมินมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๔)

ก็ประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตหรือหน้าที่การทำงานต่าง ๆ แต่แล้วยังมีอีกกลุ่มหนึ่งที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าจะเป็นหน้าที่การงานหรือการทำมาหาเลี้ยงชีพได้รับแต่ความล้มเหลวมาโดยตลอดเหตุผลที่คนๆหนึ่งประสบความสำเร็จนั้นก็เพราะเขาดำเนินตามหลัก “อิทธิบาท” (มรรควิธีสู่ความสำเร็จ) ๔ ประการส่วนคนที่ล้มเหลวก็เพราะเขายังไม่รู้จักอิทธิบาทดีพอหรือบางทีอาจจะรู้จักแต่ยังไม่เคยนำมาปฏิบัติอย่างจริงจังก็เลยได้แต่นั่งมองหรือชื่นชมความสำเร็จของผู้อื่นผู้ที่ต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าเรื่องใดก็ตามหากดำเนินตามหลักอิทธิบาท ๔ อย่างครบถ้วนแล้วย่อมประสบความสำเร็จอย่างที่ปรารถนาทั้งสิ้น^๓ และการศึกษาไทยจะพัฒนาให้เห็นทันตาได้ต้องใช้อิทธิบาท ๔ โดยทางกระทรวงศึกษาธิการไม่ต้องเสียเวลานำรูปแบบหรือตัวอย่างจากต่างประเทศมาใช้กับคนไทยเพราะแต่ละประเทศนั้นมีรูปแบบการศึกษาเฉพาะของตนเองจึงมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบและสั่งสอนชาวพุทธให้เป็นคนดีอิทธิบาท ๔ จึงเป็นฐานแห่งความสำเร็จในการเรียนรู้ของคนไทยถือเป็น “Innovation” นวัตกรรมสุดยอดยุคไทยแลนด์ ๔.๐ เพราะได้มีการทดลองใช้และพัฒนาต่อเนื่องมา ๒๕๖๐ ปีผู้ใช้ทุกคน (ชาวพุทธ) ต่างให้ความเห็นว่าเป็นสิ่งซึ่งมีคุณธรรมเป็นเครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดถ้าทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔ คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้นจะทำให้ทุกสิ่งสำเร็จได้ตามเป้าหมาย^๔

๑. ฉันทะ คือ โรงเรียนต้องหาวิธีการแบบฉันทะทำให้เด็กนักเรียนมีความพอใจที่อยากจะเรียนวิธีการคือหาสิ่งที่เด็กรักเด็กชอบให้เด็กเรียนให้หาเหตุผลรู้ปัญหาเรียนแล้วได้อะไรเมื่อเด็กได้เรียนในสิ่งที่ชอบสิ่งที่รักในที่สุดเด็กจะตั้งใจเรียนตั้งใจทำงาน เพราะมนุษย์เราถ้าทำในสิ่งที่รักที่ชอบแล้วจะมีความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจงานจึงออกมาดีมีคุณภาพ
๒. วิริยะ คือ ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ เด็กไทยเราขาดข้อนี้เป็นจำนวนมากต้องเติมเต็มลงไปในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
๓. จิตตะ คือ ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการกระทำ Learning by doing เด็กจะจำได้ดี เพราะมีประสบการณ์มีความรู้สึกรับรู้ของตัวที่ได้เรียนรู้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันหรือในอนาคตได้ ดังนั้นจึงควรจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติให้มากให้โรงเรียนกำหนดรายวิชาที่จะเรียนเองไม่ต้องใส่ปิ่นโตมาให้เด็กเรียน
๔. วิมังสา คือ ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปตลอดเวลา โดยใช้ปัญญาที่สั่งสมมาให้เกิดประโยชน์กับกับตนเองและสังคมได้อย่างเต็มที่ก็บอกกล่าวมาให้เป็นแนวคิดกับการศึกษาไทยที่กำลังปฏิรูปการศึกษาปัญหาใหญ่ของเด็กไทยที่รู้กันทั่วไปคือสมาธิสั้นขาดทักษะชีวิตการปฏิรูปการศึกษาจะสำเร็จผลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ และยุทธศาสตร์ชาติระยะยาว ๒๐ ปี ต้องเน้นการฝึกฝนให้เขาเป็นคนดี มีคุณธรรมตามแนวทางอิทธิบาท ๔^๕

^๓ ว. วชิรเมธี, **ลายแทงแห่งความสำเร็จ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ออฟเซ็ทพลัส จำกัด, ๒๕๕๗),

^๔ ที่. ปา. ๑๑ / ๔๓๑/๔๓๓ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

^๕ ดร.วิทยา พัฒนาเมธาดา, Author at การศึกษา www.kansuksa.com

ในคำสอนทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงชาดกไว้มากมายซึ่งส่วนมากมักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของอิทธิบาทแฝงอยู่ในเรื่องนั้น ๆ ด้วยแม้แต่ในครั้งที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อตอนที่ยังไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั้นตอนที่ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติเป็นพระมหาชนกนั้น พระองค์ได้นำพรรคพวกบิรารออกเดินเรือข้ามมหาสมุทร เพื่อที่จะไปค้าขายต่างเมือง (เมืองมิถิลา) แต่ได้เกิดอุบัติเหตุเรืออับปางลงในท่ามกลางมหาสมุทรผลปรากฏว่าพรรคพวกบิรารได้จบชีวิตลงในท่ามกลางมหาสมุทรทั้งหมด^๖ เพราะเขาเกิดความท้อแท้ใจคือไม่คิดที่จะมีความเพียรว่ายน้ำสู่เพื่อเอาชีวิตของตนให้รอดแต่พระมหาชนกได้นำอิทธิบาทมาใช้ คือ มีใจรักชีวิตของตนเพียรพยายามเอาชีวิตตนให้อยู่รอดได้เอาใจใส่ในหน้าที่ของตนไม่ท้อถอยใช้ปัญญาพิจารณาในการหาวิธีว่ายน้ำให้ถูกคือไม่ว่ายเร็วเกินไปและช้าเกินไป^๗

ดังนั้น การเรียนที่จะประสบความสำเร็จที่ดีและมีผลการเรียนที่พัฒนาขึ้นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ต้องใช้หลักธรรม อิทธิบาท ๔ หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้งถึงความสำเร็จคุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ คือ

๑. ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป
๒. วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย
๓. จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป
๔. วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง^๘

นอกจากนี้การเสริมสร้างทักษะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียนทุกคน เพราะการที่เด็กและเยาวชนจะประสบปัญหาในการเรียนนั้นจะต้องมีการเสริมสร้างทักษะต่อหน้าทีการเรียนของตนเป็นสำคัญเพราะคนที่มีการเสริมสร้างทักษะย่อมแก้ไขปัญหาคิดได้ทันเวลาพร้อมกันนั้นยังก่อให้เกิดความก้าวหน้าในประพฤติกรรมรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วยแต่ถ้าขาดการเสริมสร้างทักษะแล้วจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาคิดได้ทันเวลาและยังขาดความเชื่อถือจากคนอื่นด้วยจึงกล่าวได้ว่าการเสริมสร้างทักษะการเรียนมีความสำคัญและควรปลูกฝังให้มีในตัวเด็กทุกคน ความรับผิดชอบทางการเรียนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่สำคัญและจำเป็นต้องปลูกฝังให้เด็กเพื่อให้เป็นนักเรียนที่ดีและพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไปซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าคนดีและคนเก่งซึ่งเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสูงที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงได้ต้องเคารพกฎหมายำทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบสูงดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะปลูกฝังและพัฒนาให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ

^๖ บรรจบ บรรณรุจิ, นิทานชาดกทศสารมีประกอบภาพพร้อมคติธรรม พระเจ้าสิบชาติ, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๒๑.

^๗ ปุ้ย แสงสาย, พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ ฉบับพิศดาร เล่มเดียวจบ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ส. ธรรมภักดี, ๒๕๐๔), หน้า ๖๑๒.

^๘ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). "พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม"

ในการเรียนให้มากที่สุดเพื่อประสบความสำเร็จในการเรียนอาชีพการงานในอนาคตต่อไปจากคตินพจน์ที่ว่า “ศึกษา วิรุฬหิ สมปตฺตา”^๙ แปลความได้ว่า การศึกษาเล่าเรียนคือความเจริญงอกงาม

๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

๒.๑. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนโรงเรียนวัดนวลนรดิศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ก่อนเรียนและหลังเรียน

๒.๒. เพื่อเห็นผลสัมฤทธิ์ของการเรียนโดยใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัดนวลนรดิศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ก่อนเรียนและหลังเรียน

๑.๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. การจัดการเรียนการสอนของนักเรียนของนักเรียนโรงเรียนวัดนวลนรดิศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

๒. ผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนของนักเรียนโรงเรียนวัดนวลนรดิศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ก่อนกิจกรรมและหลังกิจกรรมเป็นอย่างไร

๑.๔. ขอบเขตการวิจัย (Scope of study)

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ใน การเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ ว่าด้วยเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ประวัติพระพุทธสาวก พระอัญญาโกณฑัญญะ การเรียนรู้อิทธิบาท ๔ คือ ทางแห่งความสำเร็จต่อการเรียนที่พัฒนาขึ้นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ไฟใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

^๙ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คตินพจน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.swu.ac.th> สืบค้นเมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๑)

๔.๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๔.๒.๑. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๑ ห้อง รวมนักเรียน ๔๐ คน

๔.๒.๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๑ ห้อง รวมนักเรียน ๔๐ คน

๔.๓. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

๔.๓.๑. ตัวแปรต้น ได้แก่

๔.๓.๑.๑. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอริยบท ๔

๔.๓.๒. ตัวแปรตาม ได้แก่

๔.๓.๒.๑. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องอริยบท ๔ วิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก พระอัญญาโกณฑัญญะ

๔.๔. ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาเรื่อง การเรียนรู้หลักธรรมอริยบท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๑ ห้อง รวมนักเรียน ๔๐ คน มีระยะเวลาการศึกษารวม ๙ เดือน คือตั้งแต่ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ - เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๕. สมมติฐานการวิจัย (Research hypothesis)

ผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนรู้อริยบท ๔ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

๑.๖. นิยามศัพท์เฉพาะ (Definitions)

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การใช้หลักอริยบท ๔ หมายถึง การนำหลักธรรมคำสอนตามหลักอริยบท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มาใช้พัฒนาความรับผิดชอบของตนเอง โดย

ฉันทะ หมายถึง ความพอใจกับสิ่งนั้น คือ ความพอใจในสิ่งที่รับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม

วิริยะ หมายถึง มีความมานะพยายาม คือ ความพยายามทำตามหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม

จิตตะ หมายถึง มีใจจดจ่อและเอาใจใส่มีใจตั้งมั่นกับสิ่งที่ตนต้องรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม

วิมังสา หมายถึง หมั่นตรวจสอบพิจารณาไตร่ตรองในความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม เมื่อประสบปัญหาที่พิจารณาไตร่ตรองถึงเหตุและผลนั้นพร้อมทั้งแก้ไขให้ปัญหานั้นได้ด้วยตนเองหรือคำแนะนำของครู

การจัดกิจกรรม หมายถึง แนวปฏิบัติที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเฉพาะหรือลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น ๆ วิธีการสอนเป็นสิ่งที่มิเอกลักษณะเฉพาะวิธีซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการเรียนการสอนได้หรือจะนำไปใช้โดยไม่ได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการเรียนการสอนก็ย่อมทำได้เช่นกัน

วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง หมวดหมู่สาระการเรียนรู้ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมดที่รวบรวมไว้ใน พระไตรปิฎก เพื่อสั่งสอนให้คนทำแต่ความดีละเว้นความชั่วและทำจิตใจให้ผ่องแผ้วเพื่ออยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักเหตุผลทุกอย่างเป็นไปตามเหตุและปัจจัยเป็นศาสนาที่ผู้นับถือศรัทธาต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมด้วยตนเอง

ผลสัมฤทธิ์ หมายถึง ความสำเร็จที่ได้รับจากความพยายามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการหรือระดับของความสำเร็จที่ได้รับในแต่ละด้านซึ่งได้ผ่านการทดลองในการเรียนของนักเรียน

นักเรียน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ ๓ ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนวัดนวลนรดิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

ความหมายของอิทธิบาท ๔

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายว่า อิทธิบาท แยกเป็น อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ บาท แปลว่า ฐานเชิงรอง ดังนั้น อิทธิบาท จึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี ๔ อย่างคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายว่า อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือแปลงง่าย ๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จมีความสำคัญยิ่งในการศึกษาเล่าเรียน ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เพราะอิทธิบาท ๔ จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความพอใจ มีความขยันขันแข็งมีความเอาใจใส่ ใคร่ครวญในการเรียนอยู่เสมอหากมีการปฏิบัติให้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จในการเรียนอย่างไม่เหลือวิสัยในทางตรงกันข้ามถ้าไม่มีความพอใจ ใจไม่รักในการเรียนแล้วความเกียจคร้านก็ตามมาความเอาใจใส่ก็ไม่มีความคิดตรึกตรองก็ไม่เกิดขึ้นในสิ่งนั้น ๆ แม้จะมีใครตักเตือนแนะนำสั่งสอนก็ไม่เชื่อฟังไม่ยอมทำตามกลายเป็นคนหัวข้อ ปรากฏแต่ความล้มเหลวทำอะไรก็ไม่ประสบความสำเร็จทั้งนี้เป็นโทษของการขาดอิทธิบาท ๔ นั่นเอง

พันเอกปิ่น มุทุกันต์ ได้แยกคำว่า อิทธิบาท ออกเป็นสองคำ คือ อิทธิ แปลว่า ฤทธิ์ บาท แปลว่าทางปฏิบัติ รวมกันเข้าเป็นศัพท์เดียวกันเป็น “อิทธิบาท” แปลว่า ทางปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดฤทธิ์

กล่าวโดยสรุปแล้ว อธิบาท ๔ หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ให้บรรลุถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จ ในการดำรงชีวิตอยู่หรือการศึกษาเล่าเรียน หน้าที่การงาน ตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่างนั้นที่จะทำได้สำเร็จได้ต้องมีเอาใจใส่ มีความเพียรมีความมุ่งมั่นในสิ่งที่เราทำ ไม่ปล่อยปะละเลยในหน้าที่ของตนเอง ใช้ปัญหาพิจารณาหาเหตุและหาความถูกต้องและความสำเร็จได้ จึงต้องมีอธิบาท ๔ มีอยู่มี ๔ อย่างคือ

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น
๓. จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
๔. วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น

แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน

๑.๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้รู้แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักอธิบาท ๔ ในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. ได้ทราบถึงประสิทธิภาพการใช้อธิบาท ๔ การจัดการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัดนวลนรดิศชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑
๓. ได้ทราบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนโดยใช้หลักอธิบาท ๔ ในการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนวัดนวลนรดิศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนาด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ๑ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะในการเรียนกิจกรรมที่จะนำมาพัฒนาความรับผิดชอบต่อการเรียนโดยใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อประกอบการวิจัย โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

- ๒.๑. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- ๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยบท ๔
- ๒.๓. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้
- ๒.๔. แผนการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๕. ข้อมูลพื้นที่โรงเรียนวัดนวลนรดิศ
- ๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคมการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยกาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นมีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรมสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก^๑

^๑ กรมวิชาการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร:กรมวิชาการ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๒.

เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กันและมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายเพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับบริบทสภาพแวดล้อมเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมโดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือการนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นผู้กระทำความดีมีค่านิยมที่ดีงามพัฒนาตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญการเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรและภูมิอากาศของประเทศไทยและภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกการใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นการนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนคุณภาพผู้เรียน

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๑. มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
๒. เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขรวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในขั้นสูงตามความประสงค์ได้
๓. มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทยยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๔. มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสมมีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทยและสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติ มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม

๕. มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ชี้นำตนเองได้และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต

๒.๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔

๒.๒.๑.๑. ที่มาและความหมายของอิทธิบาท ๔

ในพระสูตรตันตปิฎกที่ขนิกาย มหาวรรค มหาปรินิพพานสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดง อานุภาพของอิทธิบาท ๔ ประการไว้ว่าอานนท์ สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้นแลเรียกเธอมากล่าวว่า ‘อานนท์ กรุงราชคฤห์น่ารื่นรมย์ ภูเขาคิชฌกูฏน่ารื่นรมย์อิทธิบาท ๔ ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว พรารภดี ผู้ นั้นเมื่อมุ่งหวังพึงดำรงอยู่ได้ ๑ กับหรือเกินกว่า ๑ กับ อิทธิบาท ๔ ตถาคตเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้ เป็นดุจ ยานแล้วทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว พรารภดีแล้ว ตถาคตเมื่อมุ่งหวังพึงดำรงอยู่ ได้ ๑ กับ หรือเกินกว่า ๑ กับ เมื่อตถาคตทำนิมิตที่ชัดแจ้ง ทำโอภาสที่ชัดเจนแนบอย่างนี้ เธอก็ไม่อาจจะ รู้ทัน จึงไม่วิงวอนตถาคตว่า ‘ขอพระผู้มีพระภาคโปรดดำรงพระชนมาชีพอยู่ตลอดกับ ขอพระสุคตโปรด ดำรงพระชนมาชีพอยู่ตลอดกับเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มากเพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย’ ถ้าเธอวิงวอนตถาคต ตถาคตจะห้าม เธอเพียง ๒ ครั้ง พอครั้งที่ ๓ ตถาคตจะรับนิมิตเหตุอันนั้นแหละ อานนท์เรื่องนี้จึงเป็นความบกพร่องของ เธอ เรื่องนี้เป็นความผิดของเธอ ^๒

พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในพระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ว่าอิทธิบาท ๔ คือ

๑. ฉันทอิทธิบาท ธรรมที่เป็นเหตุประสบความสำเร็จ คือ ฉันทะ
๒. วิริยอิทธิบาท ธรรมที่เป็นเหตุประสบความสำเร็จ คือ วิริยะ
๓. จิตตอิทธิบาท ธรรมที่เป็นเหตุประสบความสำเร็จ คือ จิตตะ
๔. วิมังสอิทธิบาท ธรรมที่เป็นเหตุประสบความสำเร็จ คือ วิมังสา^๓

ในพระสูตรตันตปิฎกที่ขนิกาย ปาฏิวรรค สังคิติสูตรได้กล่าวถึงอิทธิบาท (คุณเครื่องให้ถึง ความสำเร็จ) ๔ ภาวะในพระธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียร สร้างสรรค์)
๒. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียร สร้างสรรค์)
๓. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียร สร้างสรรค์)

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๙/๑๒๗.

^๓ อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๕๗/๒๕๒.

๔. เจริญอริยบทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์)^๔

พระไตรปิฎก ได้อธิบายถึงอริยบท ๔ ไว้ว่า เป็นหลักธรรมคุณเครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อริยบท ๔ ธรรมนำไปสู่ความสำเร็จคือภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ๑. เจริญอริยบทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปานสังขาร ๒. เจริญอริยบทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร ๓. เจริญอริยบทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร ๔. เจริญอริยบทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายพึงเจริญอริยบท ๔ ประการ เพื่อหยั่งรู้ เพื่อกำหนดเพื่อกำหนดสิ้นไปเพื่อละอุทัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการแล^๕

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้อธิบายว่า อริย หมายถึงความเจริญ ความงอกงาม ความสำเร็จ บาท หมายถึง ทาง เส้นทางอุปายเครื่องบรรลุ รวมเป็น อริยบท หมายถึง ทางหรืออุปายเป็นเครื่องบรรลุความรุ่งเรืองหรือความสำเร็จ^๖

สารานุกรมพระพุทธศาสนา ได้อธิบายว่า อริยบท คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์มี ๔ อย่างคือ ๑. ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น ๓. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้นไม่วางธุระ ๔. วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น คุณ ๔ อย่างนี้มีบริบูรณ์แล้วอาจชักนำบุคคลให้ถึงสิ่งที่ต้องประสงค์ซึ่งไม่เหลือวิสัย^๗

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของอริยบท ๔ ไว้ในหนังสือการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ว่า อริยบท ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จ มี ๔ ประการคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตรตรองสอบสวนพิจารณาหรือหมายความว่า มีใจรักพากเพียรทำเอาจิตฝักใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวนนี้เป็นอริยบท ๔^๘

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงหลักอริยบท ๔ ในหนังสืองานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข ว่า อริยบท ๔ คือ ข้อธรรมะที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติทุกทุกอย่าง ประกอบไปด้วย ฉันทะ ความพอใจในสิ่งที่เราจะทำวิริยะ ความเพียรไม่ทอดทิ้งในการประกอบกิจนั้น ๆ จิตตะ เอาใจใส่ไม่ทอดธุระในเรื่องนั้น ๆ วิมังสา จะต้องทำงานนั้นต่อไปบันไดสู่ความสำเร็จสี่ประการที่กล่าวนี้ข้อสุดท้ายสำคัญสุด^๙

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า อริยบท ๔ คือ ทางแห่งความสำเร็จจุดเริ่ม ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยกจากความเป็นจริงของ

^๔ ที.ปา. (ไทย)๑๑/๓๐๖/๒๗๗.

^๕ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๙๘/๔๒๗.

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๗๓

^๗ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๖๙.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

^๙ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงหลักอริยบท ๔, ดอกไม้ใจแทนดอกไม้จันทร์

ธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมด ไม่มีอะไรเสียหายเมื่อเราวางฐานได้ดีแล้ว เราก็ใช้หลักการต่าง ๆ ในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้น เมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเรา เอาธรรมะอะไรมาใช้ตอนนี้ ก็เดินหน้าไปด้วยดี เช่น เอาหลักอิทธิบาทมาใช้มาใช้แทบทุกท่านรู้จัก อิทธิบาท คือ หลักแห่งความสำเร็จ^{๑๐}

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท คือ ทางไปสู่ความสำเร็จ ๔ ประการ คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจ ๒. วิริยะ ความเพียร ๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ ๔. วิมังสา ไตร่ตรอง ค้นหาในสิ่งนั้น ๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการทาก็ก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รักมันก็ไปไม่ได้^{๑๑}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงอิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่าอิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ

๑.๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

๑.๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น

๑.๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น

๑.๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่าง ๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน ฉันทะ คือความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรม ข้อต่อไปทุกข้อ วิริยะ คือ ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จคำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัวทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมายของคำว่า “สมาธิ” อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ วิมังสา หมายถึงความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญาไว้อย่างเต็มที่^{๑๒}

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือคู่มือปฏิบัติธรรมวันพระและวันอาทิตย์ว่า อิทธิบาท ๔ ทางแห่งความสำเร็จ หมายถึงคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ มี ๔ ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความมีจิตมุ่งมั่น วิมังสา ความไตร่ตรอง อิทธิบาท ๔ ประการนี้เป็นคุณธรรมสนับสนุนให้การทำงานทุกอย่างสำเร็จ รวมทั้งการปฏิบัติธรรมด้วย เพราะฉะนั้นจะทำให้คนเราเกิดความต้องการที่จะทำงานอยู่เสมอและปรารถนาจะให้ได้ดียิ่งขึ้นไป วิริยะ จะทำให้คนเราลงมือทำและทำด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่อง จิตตะ จะทำให้คนเราซึ่งกำลังลงมือทำอยู่นั้น

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมะกับการทำงาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๗๙.

^{๑๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), **พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๐.

^{๑๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙.

มีจิตมุ่งมั่นไม่เลือนลอยไม่ฟุ้งซ่าน วิมังสา จะทำให้คนเรารู้จักรอบคอบ รู้จักใคร่ครวญหาเหตุผลและวิธีการต่าง ๆ ในการทำงาน ^{๑๓}

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาณ) ได้กล่าวไว้ว่า อธิบาป ๔ คือคุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัยคือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นได้มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จ คุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่าอธิบาป ๔ ^{๑๔}

ในพระพุทธศาสนานั้น องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาถึงอธิบาป ๔ ประการ คือ เจริญอธิบาป ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร ^{๑๕} หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่น เจริญอธิบาปประกอบด้วย วิริยสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอธิบาปประกอบด้วย จิตตสมาธิ ปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอธิบาป ประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้น อธิบาป ๔ มีองค์ประกอบดังนี้ ฉันทะ ^{๑๖} หมายถึง สร้างความพอใจในกุศล คือ ความประสงค์จะทำยิ่งขึ้น ความพึงพอใจความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม ฉันทสมาธิ ^{๑๗} หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ วิริยะ หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ จิตตะ หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญาณธาตุที่สมกันและปธานสังขารหมายถึง ความเพียรที่มุ่งมั่น (ปธาน) ปรารถนาความเพียร ประคองจิต ความขะมักเขม้น ^{๑๘} ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่างไม่ทอดถอย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิสมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว) นอกจากนี้ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึง อธิบาป ซึ่งได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก ดังนี้

อธิบาป ๔ ได้แก่ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑) เจริญอธิบาปที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร

๒) เจริญอธิบาปที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร

๓) เจริญอธิบาปที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร

^{๑๓} พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), **คู่มือปฏิบัติธรรมวันพระและวันอาทิตย์**, วัดมหาพฤฒาราม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอพริ้นท์แอนด์แพ็ค จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖๙.

^{๑๔} พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาณ), **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖.

^{๑๕} อ.เอกก. (ไทย) ๑/๓๙๘/๔๔๕.

^{๑๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๔๗/๑๗๗.

^{๑๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

^{๑๘} อ.ปญจก. (ไทย) ๓/๖๗-๗๐/๓๓.

๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมมังสาสมาธิและปธานสังขาร ^{๑๙}

สรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่าง อย่างเช่นการใช้ชีวิตในปัจจุบัน การทำหน้าที่การทำงาน การศึกษาเล่าเรียน สิ่งเหล่านี้หมดล้วนแต่มีปัญหา และอุปสรรคเกิดขึ้น หากประพฤติตามหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบไปด้วย ฉันทะ ความพอใจในเรื่องที่เราจะทำ วิริยะ ความเพียรไม่ท้อถอยในการประกอบกิจนั้น ๆ จิตตะ เอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งธุระในเรื่องนั้น ๆ วิมังสา หมั่นพิจารณาตริตrongถึงเหตุและผล ซึ่งจะเป็นบันไดสู่ความสำเร็จ

๒.๒.๑.๒. แนวคิดของหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ นั้นผู้วิจัยได้ศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อจะใช้หลักการและแนวคิดให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ที่ได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎก เพื่อจะให้ป็นข้อปฏิบัติหรือ เป็นแนวทางให้ประสบผลสำเร็จและศึกษาเอกสาร เพื่อในการปฏิบัติธรรมก็ดี ในการเล่าเรียนศึกษา หรือประกอบกิจการงานก็ดีเมื่อต้องการสมาธิเพื่อให้กิจที่ทำนั้น ดำเนินไปอย่างได้ผลดีก็พึงปลูกเล้าและชักจูงอิทธิบาท ๔ อย่างนี้ ให้เกิดเป็นองค์ธรรมเด่นนำขึ้นสักข้อหนึ่งแล้วสมาธิความสุข สบายใจและการทำงานที่ได้ผลก็หวังได้เป็นอย่างมากกว่าจะเกิดมีตามมาเอง พร้อมกันนั้น การฝึกสมาธิหรือการปฏิบัติธรรมส่วนหนึ่งก็จะมีขึ้นในห้องเรียน ในบ้าน ในนา ในที่ทำงานและสถานที่ทุก ๆ แห่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ในวินัยปิฎก มหาวิภังค์ว่า ภิกษุทั้งหลายคว่ำมรรคภาวนา ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔, สัมมัปธาน ๔, อิทธิบาท ๔, อินทรีย์ ๕, พละ ๕, โพชฌงค์ ๗, และอริยมรรคมีองค์ ^{๒๐}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล) ได้กล่าวไว้ว่าอิทธิบาท ๔ คือหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำกิจการงานหรือการอาชีพประการแรกอิทธิบาท แปลความว่า ทางแห่งความสำเร็จกล่าวคือข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพนั่นเอง ^{๒๑}

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมโย) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมเครื่องให้สำเร็จตามประสงค์หรือสิ่งประสงค์คนในโลกนี้ย่อมต้องการสิ่งที่ประสงค์แห่งชีวิตกันคนละหลายรูปแบบแต่สิ่งประสงค์ที่คนต้องการตรงกันคือทรัพย์ยศและผลงานทรัพย์เป็นสิ่งประสงค์ที่สำคัญยิ่งของชีวิตเพราะทรัพย์เป็นสิ่งอาศัยใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวันทรัพย์มีอยู่ ๒ ประการ คือ ทรัพย์สิน ๑ ทรัพย์สมบัติ ๑ ทรัพย์สิน คือ เงินตราสำหรับใช้จ่ายซื้อขายแลกเปลี่ยนอาหารเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ทรัพย์สมบัติ คือ บ้านเรือนที่ดินที่นาที่สวนเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น ^{๒๒}

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ธีรธมโม) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ เป็นหัวข้อธรรมที่นำศึกษาเหตุเพราะประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าได้ใช้หมวดธรรมข้อนี้ พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งมาจากคำว่าอุตสาหกรรม แปลว่า ความเพียรพยายาม

^{๑๙} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๑ - ๔๖๕/๓๔๒ - ๓๕๗ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

^{๒๐} วิมहा. (ไทย) ๑/๑๙๙/๑๘๕.พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

^{๒๑} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล), ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๒๒} พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมโย), ประมวลบทพระธรรมเทศนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรรมศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๖๐.

และคำว่ากรรมแปลว่าการกระทำ เมื่อรวมกันแล้วได้คำว่าประเทศอุตสาหกรรมซึ่งแปลว่าประเทศที่ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างกรรมให้เกิดขึ้นหรือประเทศที่ใช้อิทธิบาท ๔ ในการสร้างประเทศสูง^{๒๓}

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จความกระทำให้แจ้งความเข้าถึงซึ่งธรรมเหล่านั้นอิทธิบาท คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ของบุคคลผู้บรรลุดุธรรมเหล่านั้นเจริญอิทธิบาท คือ ย่อมเสพเจริญทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้นด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่าเจริญอิทธิบาท^{๒๔}

ว.วชิรเมธี ได้กล่าวไว้ว่า การทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ อิทธิบาท แปลว่าหลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จหรือทางสู่ความสำเร็จมีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ๑. ฉันทะ คือ มีใจรักทำงานด้วยใจรักงาน ๒. วิริยะ คือ พากเพียรทำงานรักแล้วต้องขยันความขยัน คือ ภาวะปฏิบัติการของความรักความรักในงานจะทำให้เรารู้ว่าควรทำงานอะไร ส่วนความขยันจะทำให้งานนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จการทำงานถ้าขาดความขยันความขำนาญก็จะไม่เกิด ๓. จิตตะ คือ จดจำจ่อจิตหมายความว่าทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไปปักใจลงไปในสิ่งนั้นอย่างลึกซึ้งอย่างมุ่งมั่นอย่างจริงจังและอย่างทุ่มเทใครก็ตามที่ทำงานด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้น คนนั้นจะประสบความสำเร็จ ๔. วิมังสา คือ วินิจจวิชัย ได้แก่ การวิเคราะห์สังเคราะห์สร้างสรรค์พัฒนานั่นเอง เมื่อเราทำงานอะไรก็ตามให้พินิจพิเคราะห์สร้างสรรค์พัฒนา พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างของนักวิจัย

ชั้นยอดของโลกพระองค์ทรงสามารถสร้างปัญญาขึ้นมาใหม่จากเหตุการณ์ที่คนทั้งหลายมองไม่เห็นว่าเป็นทางมาของปัญญาได้อย่างไร หากเราดูจากพุทธประวัติได้ก็จะพบว่าสาเหตุที่ทำให้พระพุทธเจ้าแต่เมื่อยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชก็เป็นเพราะพระองค์ทรงรู้จักใช้ปัญญาในเชิงสร้างสรรค์อันได้แก่การรู้จักคิดเชิงวิเคราะห์^{๒๕}

ปรีชา ช่างขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์ ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ ว่าเป็นข้อปฏิบัติแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ ได้แก่

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่กระทำ หมายถึง การรักงานของตนหรือชอบงานของตน ไม่ว่าจะเป็นงานด้านใด อุปสรรคของฉันทะ คือ ความเบื่อหน่าย ขาดความรักงาน หหมดกำลังใจ ท้อถอยแล้วทอดทิ้ง งานกลายเป็นคนจับจด ทำอะไรไม่สำเร็จ การแก้ไขต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจ งานใดที่ไม่ชอบมาแต่ต้นก็พยายามศึกษาให้เข้าใจและพิจารณาผลได้ผลเสียของงานนั้น ๆ ฉันทะก็จะเกิดขึ้น ถ้าเป็นงานใหญ่ก็ต้องยิ่งสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นมากเป็นทวีคูณ

๒. วิริยะ คือ ความเพียร ความขยันในการทำงาน การใช้ความเพียรมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประเภทของงาน วิริยะเกิดขึ้นตามระดับของฉันทะ ยิ่งมีฉันทะเพิ่มขึ้น วิริยะก็จะเพิ่มขึ้นตาม อุปสรรคของวิริยะ คือ ความเกียจคร้าน ไม่ยอมสู้กับอุปสรรคหรือเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมแล้ว จึงเลิกไม่ทำงาน วิธีแก้ไข คือ สร้างฉันทะให้เกิดขึ้นมาก ๆ ฉันทะจะช่วยหนุนวิริยะให้กล้าแข็งขึ้น เช่น การคบเพื่อนที่ขยัน ละเว้นการมั่วสุมกับคนที่เกียจคร้าน

^{๒๓} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดรรณ ธีรธมฺโม), รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒)

^{๒๔} พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ, พระอภิธรรมปิฎก ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖)

^{๒๕} ว.วชิรเมธี, คนสำราญงานสำเร็จ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์ ๒๕๕๑)

๓. จิตตะ หมายถึง การหมั่นตรวจตราดูแล ใฝ่ใจในงานของตนเสมอ อุปสรรคของจิตตะ คือ ไม่ใฝ่ใจ การวางธุระหรือทอดทิ้งงานที่กำลังกระทำ การแก้ไข คือ การศึกษางานที่กำลังกระทำอยู่นั้นให้ชัดเจนแจ่มแจ้งเพื่อจะได้ทราบว่าควรจะกระทำในเวลาใด ที่ไหน และมีอะไรบ้างที่ต้องทำ เช่นเดียวกับปลูกต้นไม้ ต้องศึกษาเวลารดน้ำ การให้ปุ๋ย การปราบศัตรูพืช เป็นต้น

๔. วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาประกอบการงาน ปัญญาได้แก่ วิชาความรู้ที่จะนำมาใช้ในการงานที่กระทำ อุปสรรคของวิมังสา คือ ความโง่เขลา ขาดการแสวงหาความรู้ในงานที่กระทำ วิธีแก้ไขคือ ต้องแสวงหาความรู้ให้มาก ค้นคว้า หาวิธีที่จะทำงานให้ดีกว่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าเป็นงานใหญ่ก็ต้องจัดให้มีการระดมสติปัญญาของหมู่คณะเข้าช่วยเหลือ ^{๒๖}

สรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ หนทางสู่ความสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น มีความลึกซึ้งยิ่งต่อการปฏิบัติ เพราะมีเพียงแต่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต หน้าที่การงานแล้วนั้นยังสามารถนำมาประพุดิปฏิบัติขัดเกลาจิตใจของตนเองได้สามารถนำมาปฏิบัติเพื่อให้ได้บรรลุซึ่งเป็นโลกุตตรธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไปตัดขาดซึ่งธรรมทั้งปวงหากมีปรารถนาในพยานแล้วนั้นก็เจริญอิทธิบาทธรรมนี้แลจักมีชีวิตที่ยืนยาวนานตลอด ๑ กัป หรือตั้งอยู่ตามที่ดินนั้นปรารถนา

๒.๒.๑.๓. องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔

ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้า ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ จากการศึกษาเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการที่ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้หลายท่าน ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

๑. ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุจุดหมาย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้น ๆ ของงานนั้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้นเมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมายก็เกิดปกติเป็นความเอิบอิ่มใจครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่ง ผ่องใสเบิกบาน ผ่องออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขตถ้าสามารถปลูกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้าเกิดความรักในคุณค่าความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะมาแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ชานไม่ส่าย ฉันทสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้และพร้อมกับการดำเนินสู่จุดหมาย คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

๒. วิริยะ แปลว่า ความอาจหาญแกล้วกล้าบากบั่นก้าวไปใญ่สู้ไม่ยอมหวั่นไหวกลัว ต่ออุปสรรคต่างๆและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนักมีอุปสรรคมากหรืออาจใช้เวลาเท่านั้นปีเท่านั้นเดือน เขาก็ไม่

^{๒๖} ปรีชา ช่างขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์, หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส๐๑๔ พระพุทธศาสนาสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น, ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๙ -๓๑.

ทอดอภัยกลับเห็นเป็นสิ่งที่ทำทนายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จคนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมายสมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิพร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

๓. จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อหรือเอาใจฝักใฝ่ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจแต่ถ้าพูดเรื่องนั้นจะสนใจเป็นทันที บางทีจิตทำเรื่องนั้นงานนั้นขลุกขจวนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ไม่ว่างานลืมนวันลืมนคืนลืมนอน ความมีใจฝักใฝ่ เช่นนี้ ย่อมก่อให้เกิดสมาธิเกิดขึ้นจิตจะแน่วแน่มั่นคงสนิทใน กิจที่ทำกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้นเรียกว่าเป็นจิตตสมาธิพร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

๔. วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรองได้แก่การใช้ปัญญาพิจารณา หมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้น ในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไปเช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัย ที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างที่เคยคาดหมาย เป็นเพราะอะไรจะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่มั่นคงไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่านไม่วอกแวกและมีกำลังเรียกว่า วิมังสาสมาธิซึ่งจะมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วยเช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่น ๆ ^{๒๗}

อัมพร หงส์เจ็ด กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง ส่วนประกอบของหลักธรรมมีด้วยกัน ๔ ประการ ได้แก่

ฉันทะ คือความพอใจ รักใคร่ ชอบเต็มใจในการทำงานอยู่เสมอ (เป็นกลาง,เป็นกุศลหรืออกุศลก็ได้) และทุ่มเทความสามารถ ทุ่มเทชีวิตเพื่อให้งานนั้นสำเร็จและได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป มีความปรารถนาที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุด นั่นคือ มีกุศลฉันทะหรือธรรมฉันทะ กัตตุกัมมตาฉันทะ คือความต้องการที่จะทำ หรือความอยากทำให้ดี ซึ่งจะตรงข้ามกับกัตตณหาฉันทะ คือความอยากเสพอยากได้ อยากเอา เพื่อตัวเป็นฝ่ายอกุศลและทุ่มเทความสามารถ ทุ่มเทชีวิตเพื่อให้งานนั้นสำเร็จและได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป มีความปรารถนาที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุด โดยไม่พะวงกับสิ่งล่อที่คอยเร้าอารมณ์ให้หลงไปตามอำนาจหรือผลตอบแทนทั้งหลาย เป็นการทำงานที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจนโดยมีความกระตือรือร้นที่จะค้นหาความจริงเป็นสิ่งที่งาม

วิริยะ คือ ความพากเพียร ขยัน อุตสาหะ บากบั่นมีความเข้มแข็งอดทน มุมนะที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ทอดอภัย ไม่เลิกละ มีการทำงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง จนกว่างานนั้นจะประสบผลสำเร็จ รวมทั้งมีความอาจหาญกล้าแล้วกล้า ใจสู้ไม่หวั่นกลัว ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบากต่าง ๆ ในการทำงานให้มองความยากลำบากและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำทนายที่ต้องเอาชนะเพื่อให้งานสำเร็จให้ได้ เป็นความเพียรพยายามที่จะต่อสู้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ถ้าที่จะเผชิญกับปัญหา หากขาดวิริยะเสียแล้ว ก็ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ นั่นคือการทำงานต้องใช้ขันติจิตตะ คือ ความคิดจดจ่อเอาใจใส่ ผู้ที่มีใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และการงานที่ทำมีความตั้งมั่นมีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ทำงานด้วย

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๘๔๒ – ๘๔๔.

ความไม่ประมาท ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปจากงาน บางครั้งอาจทำงานขลุกข่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่สนใจอย่างอื่นได้แต่สนใจที่จะรับรู้ในเรื่องที่กำลังทำอยู่วิมังสา คือ การใช้ปัญญาสอบสวน หรือการหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลแห่งความสำเร็จในการทำงาน เป็นการพินิจพิเคราะห์ไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ โดยรู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้นหารทางแก้ไข ปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดีขึ้นและก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ^{๒๘}

นิชาภัทร เงินจตุรัส กล่าวว่า องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วยหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในด้านการเรียนและด้านอื่น ๆ อีกด้วยมี ๔ ประการคือ

๑. ฉันทะ คือ ความรักความพอใจในหน้าที่การเรียนและการงานของตนที่ได้รับมอบหมายไม่ทำเพื่อสักแต่ว่าทำมีความทุ่มเทเพื่อหวังให้การเรียนนั้นออกมาได้เป็นที่ชื่นชอบและพอใจทั้งตนเองและผู้อื่นด้วย

๒. วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในหน้าที่การเรียนไม่ย่อท้อต่อการเรียนไม่ว่าจะยากหรือง่ายก็พยายามจนให้ถึงที่สุดไม่ย่อท้อจนกว่าการเรียนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ล้มเลิกความเพียรก่อนที่จะได้ลองทาดด้วยตนเอง

๓. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในการเรียนของตนเองไม่คิดไปในเรื่องอื่นนอกจากเรื่องเรียนเมื่อทำหน้าที่ของตนเองไม่สำเร็จมีความใส่ใจเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลาคอยตรวจหาข้อบกพร่องอยู่เสมอเพื่อที่จะได้นำมาแก้ไขให้ดีขึ้น

๔. วิมังสา คือ การใคร่ครวญไตร่ตรองหาเหตุผลของความผิดพลาดที่เกิดขึ้นว่ามันเกิดขึ้นได้เพราะอะไร แล้วหาหนทางแก้ไขข้อบกพร่องนั้นให้ดียิ่งขึ้นไป^{๒๙}

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึง อิทธิบาทวิงศ์ สุตตันตภาษณีย์ ดังนี้ คำว่า อิทธิ มีอธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จกิริยาที่ สำเร็จด้วยดีความได้ความได้เฉพาะความถึงความถึงด้วยดีความถูกต้องการทำให้แจ้งความเข้าถึง ธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท มีอธิบายว่า เวทนาขันธ สัมมุตตงขันธ สังขารขันธ และวิญญานขันธของ บุคคลผู้เป็นอย่างนั้น (ผู้ได้ธรรมที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) คำว่า เจริญอิทธิบาท มีอธิบายว่า ภิกษุเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จ ๔ ประการดังนี้

ฉันทอิทธิบาท ภิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไรถ้าภิกษุหา ฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะพยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ

^{๒๘} อัมพร หงษ์เจ็ด, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในปฏิบัติงานของบุคลากร โรงพยาบาลหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๒๙} นิชาภัทร เงินจตุรัส, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น

พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ไม่เลือนหายภิชโยภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขาร ประมวลย่อฉันทสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าฉันทสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

วิริยทธิบาท ภิกษุเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไรถ้าภิกษุทำ วิริยะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิริยสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะพยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้นสร้างฉันทะพยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะพยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะพยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิชโยภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อวิริยสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าวิริยสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้จิตตธิบาท ภิกษุเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ จิตให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า จิตตสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิชโยภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลยोजิตตสมาธิ และปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าจิตตสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

วิมังสีทธิบาท ภิกษุเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ วิมังสาให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิมังสาสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะพยายาม ปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหายภิชโยภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขารประมวลยอวิมังสาสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกันจึงนับได้ว่าวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของอธิบาท ๔ หนทางแห่งความสำเร็จ คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจ ๒. วิริยะ ความเพียร ๓. จิตตะ ความมีจิตมุ่งมั่น ๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง ธรรม ๔ อย่างนี้นำไปสู่ความสำเร็จได้ในชีวิต ทั้งทางด้านการเรียน ความรับผิดชอบต่องาน ภาระหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมายหากเกิดความพอใจในสิ่งที่ตนเองทำแล้วเพียรพยายามสรรสร้าง คิด วิเคราะห์ เอาใจใส่ในสิ่งนั้นและหมั่นพิจารณาหาเหตุและผลแล้วก็สำเร็จประโยชน์ได้

๒.๒.๑.๔. ความสำคัญของหลักอธิบาท ๔

พระธรรมปิฎก ให้ความสำคัญของหลักอธิบาท ๔ ว่าอธิบาท ๔ นี้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกันความพอใจอย่างเดียวกันก็ไม่สามารถสร้างผลแห่งความสำเร็จ

ของการเรียนรู้ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามชวนขยายหาความรู้บ่อย ๆ โดยไม่เลิกกลางคันมีความเพียรพิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียนแล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียนลดละเลิกสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียนเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน ^{๓๐}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่าอิทธิบาท ๔ นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาท ยังเป็นอายุวัณณธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุ ยืนยาวอีกด้วย ดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปริณิพพานสูตรว่า “ยสฺสกุสฺสจฺฉิอานนทจฺจตฺตารอทิธิปาทา” เป็นต้นแปลความว่า “อานนทอิทธิบาท ๔ บุคคลใดเจริญทำให้มากทำให้เป็นดุจยานทำให้เป็นพื้นฐานตั้งไว้อบรมเริ่มไว้ดีแล้วบุคคลนั้น เมื่อปรารถนาถึงพึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกับหรือเกินกว่ากับ” พระอรุณภิกษุ อธิบายว่า การเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกับ หมายถึงมีชีวิตอยู่ได้จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ ๑๐๐ ปี หรือมากกว่านั้น ^{๓๑}

สมพร เทพสิทธา กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ ว่าเป็นหนึ่งในคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้มีขึ้นในจิตใจและพัฒนาให้เจริญงอกงามจนกลายเป็นมโนธรรม เนื่องจากเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ๔ ประการ ได้แก่ ^{๓๒}

๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลยิ่งขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียร ทำงานด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเสื่อมถอยไป

๔. วิมังสา ความใคร่ครวญหรือทบทวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อสงสัยหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ ค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นเจริญขึ้น เพื่อไปสู่ความสัมฤทธิ์ผล

กล่าวโดยสรุป อิทธิบาท ๔ นั้นมีสำคัญอย่างต่อการดำเนินชีวิต การเป็นอยู่ในแต่ละวัน ปัญหาทุกปัญหานั้น ย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จหรือหน้าที่การงาน การศึกษาเล่าเรียนเรียนที่จะสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยหลักธรรมอิทธิบาท คือ หนทางแห่งความสำเร็จ ได้แก่ ๑. ฉันทะ ความพอใจ ๒. วิริยะ ความเพียร ๓. จิตตะ ความมีจิตมุ่งมั่น ๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง ธรรม ๔ อย่างนี้นำไปสู่ความสำเร็จได้

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่๖, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๓.

^{๓๑} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต), “อิทธิบาทกถา” พุทธจักร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า๑๐.

^{๓๒} สมพร เทพสิทธา, คุณธรรมและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙.

๒.๓. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

๒.๓.๑.๑. ทฤษฎีการเรียนรู้และความหมายของการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) การเรียนรู้คือกระบวนการ ที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ความคิด คนสามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็ก และผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถามผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอโดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะทำให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวด กวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจึงจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เพื่อที่ผู้สอนจะสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตรงกับความสามารถ และได้เต็มศักยภาพของผู้เรียน ทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ ครูสอนจะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้

ทิตนา แชมมณี ทฤษฎีการสอน (Teaching / Instructional Theory) คือ ข้อความรู้ที่พรรณนา / อธิบาย / ทานาย ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางการสอน ที่ได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ และการยอมรับว่าเชื่อถือได้ ซึ่งนักจิตวิทยา หรือนักการศึกษาอาจพัฒนาหรือแปลงมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทฤษฎีการสอนหนึ่ง ๆ มักประกอบไปด้วยหลักการสอนย่อย ๆ หลายหลักการ ^{๓๓}

จากการศึกษาทบทวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารวิชาการ ทำให้ทราบว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับ การเรียนรู้ไว้หลายท่านดังที่ได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางของการศึกษา ดังนี้

คิมเบล (Kimble) การเรียนรู้ (Learning) เป็นการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างถาวรในพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากการฝึกที่ได้รับการเสริมแรง ^{๓๔}

ฮิลการ์ด และบาวเวอ (Hilgard and Bower) การเรียนรู้ (Learning) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึก ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองตามสัญชาตญาณ ฤทธิ์ของยา หรือสารเคมี หรือปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติของมนุษย์ ^{๓๕}

ธนศักดิ์ อัสวจุฬามณี การเรียนรู้ (Learning) ตามความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากการฝึกฝนหรือการมีประสบการณ์ พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงที่ไม่จัดว่าเกิดจากการเรียนรู้ ได้แก่ พฤติกรรมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เนื่องมาจากวุฒิภาวะ ^{๓๖}

^{๓๓} ทิตนา แชมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, หน้า ๔๗๖.

^{๓๔} คิมเบล (Kimble), อ้างใน ลักษณะ สรีวิวัฒน์, จิตวิทยาสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.

^{๓๕} ฮิลการ์ด และ บาวเวอ (Hilgard and Bower) อ้างใน ลักษณะ สรีวิวัฒน์, จิตวิทยาสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.

^{๓๖} ธนศักดิ์ อัสวจุฬามณี, จิตวิทยาการเรียนรู้ (Psychology of Learning), (กรุงเทพมหานคร: เอสอาร์พรินติ้ง, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒.

ประเด็นที่ ๑ **อุปมัย การเรียนรู้ (Learning)** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือ ศักยภาพที่แสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ^{๓๓๗}

เมอร์เรียม (Merriam) ให้ความหมายของคำว่า “การเรียนรู้” ไว้ว่าการเรียนรู้ คือ กระบวนการเพิ่มพูนและปรุงแต่งระบบความรู้ ทักษะ นิสัย หรือการแสดงออกต่าง ๆ อันมีผลมาจากสิ่งกระตุ้นอินทรีย์โดยผ่านประสบการณ์ การปฏิบัติหรือการฝึกฝน ^{๓๓๘}

บลูม (Bloom) การเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นความสามารถทางสมองครอบคลุมพฤติกรรม ประเภทความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และประเมินผลด้านเจตพิสัย (Affective Domain) เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก ครอบคลุมพฤติกรรมประเภทความรู้สึก ความสนใจทัศนคติ การประเมินค่าและค่านิยม และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นความสามารถด้านปฏิบัติการครอบคลุมพฤติกรรมประเภทการเคลื่อนไหว การกระทำ การปฏิบัติงานการมีทักษะ และความชำนาญประสบการณ์ทางอ้อม คือประสบการณ์ที่ผู้เรียน มิได้พบหรือสัมผัสด้วยตนเองโดยตรง แต่อาจได้รับประสบการณ์ทางอ้อมจากการอบรมสั่งสอนหรือการบอกเล่า การอ่านหนังสือต่าง ๆ และการรับรู้จากสื่อมวลชนต่าง ๆ ^{๓๓๙}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดีขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม โดยใช้การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน ให้มีความรู้ความสามารถ มีทัศนคติ มีความจำที่ดีขึ้น ตลอดถึงพฤติกรรม การกระทำที่ดีขึ้น สามารถนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

๒.๓.๑.๒. การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน (Learning and Classroom Management) เป็นบทบาทสำคัญของครูทุกคน เริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร เอกสารที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ผู้เรียน นามาวางแผนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดหาหรือเลือกใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล แล้วดำเนินการจัดการเรียนรู้และจัดการชั้นเรียน ให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๒๒ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักที่ว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา ๒๔ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้

๑. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

^{๓๓๗} ประเด็นที่ ๑ อุปมัย, ชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา (มนุษย์กับการเรียนรู้), พิมพ์ครั้งที่ ๕, (นนทบุรี: ขอนพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๒.

^{๓๓๘} เมอร์เรียม (Merriam), อ้างใน ลักษณะ สรวิวัฒน์, จิตวิทยาสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๓.

^{๓๓๙} บลูม (Bloom) อ้างใน ลักษณะ สรวิวัฒน์, จิตวิทยาสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๓.

๒. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

๓. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๔. จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

๕. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ครูและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

๖. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายดังกล่าว หน้าที่หลักของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น ความหมาย ความสำคัญ หลักการ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บทบาทของครู เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๓.๑.๓. ความหมายการเรียนรู้

๑.๑. กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ของผู้เรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ ผลการเรียนรู้หรือมาตรฐานตัวชี้วัด ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา

๑.๒. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการ/กิจกรรมที่ครูหรือผู้เกี่ยวข้อง นำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

๒.๓.๑.๔. ความสำคัญการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง นั่นคือกิจกรรมการเรียนรู้ มีผลต่อผู้เรียนดังนี้

๑. กระตุ้นความสนใจ สนุกสนาน ตื่นตัวในการเรียน มีการเคลื่อนไหว

๒. เปิดโอกาสให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

๓. ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย การใช้ทักษะชีวิต

๔. ฝึกความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลตามศักยภาพ และคุณลักษณะที่ดี

๕. ส่งเสริมทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การแก้ปัญหา กระบวนการ กลุ่ม การบริหารจัดการ ฯลฯ

๖. ฝึกการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๗. สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน กับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

๘. เข้าใจบทเรียนและส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน

๒.๓.๑.๕. หลักการการเรียนรู้

ลักษณะการจัดการเรียนรู้

๑. กระบวนการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
๒. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ๓ ด้าน คือ พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และจิตพิสัย (Affective Domain)^{๔๐}
๓. ผู้สอนต้องใช้ทั้งวิชาการ (ศาสตร์) และทักษะ/เทคนิค (ศิลป์)

๒.๓.๑.๖. หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

๑. เลือกประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ หากเป็นทักษะ ควรเป็นทักษะที่ปฏิบัติแล้วผู้เรียนจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตามวัตถุประสงค์

๒. เลือกประสบการณ์ที่ผู้เรียนพึงพอใจ สนุก น่าสนใจ ไม่ซ้ำซาก มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน และทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน

๓. เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถทางด้านร่างกายของผู้เรียนที่จะปฏิบัติได้และ ควร คำนึงถึงประสบการณ์เดิม เพื่อจัดกิจกรรมใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

๔. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้หลายๆ ด้าน

๕. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงควรจัดกิจกรรมให้หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้ใช้ ประสบการณ์ในการเรียนรู้มากที่สุด สอดคล้องกับการวิจัยของเอดการ์ เดล (Edgar Dale) นัก การศึกษาชาวอเมริกันที่ได้จัดลำดับความสำคัญของการเรียนรู้ เป็นกรวยประสบการณ์ ดังนี้

๑. ประสบการณ์ตรง (Direct experience) คือ การเรียนรู้ที่ต้องใช้ของจริงหรือการให้ผู้เรียน ได้ลงมือค้นคว้า ทดลอง หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการเรียนรู้จริง

๒. ประสบการณ์รอง (Contrived experience) คือ การใช้หุ่นจำลองแทนของจริง เมื่อไม่ สามารถจัดประสบการณ์ตรงได้

๓. ประสบการณ์นาฏการ (Dramatized experience) คือ การแสดงละคร/บทบาท สมมติ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดง ทำให้มีการเรียนรู้จากการกระทำ ย่อมเข้าใจเรื่องราว จาเรื่องราวได้ ส่วน ผู้ดูจะจำและสนใจมากกว่าการเรียนรู้วิธีอื่น ๆ

๔. การสาธิต (Demonstration) คือ การแสดงให้ชมเป็นลำดับขั้น เช่น สาธิตการ ทดลอง วิทยาศาสตร์ สาธิตการประกอบอาหาร โดยอาจให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสาธิตเพื่อให้สามารถเข้าใจ ได้

๕. การศึกษานอกสถานที่ (Fieldtrip) ให้ผู้เรียนมีโอกาสดู เห็น ชักถาม ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ก่อให้เกิดความคิด มองเห็นปัญหา นำมาซึ่งความรู้จากประสบการณ์ตรง

๖. นิทรรศการ (Exhibition) อาจจัดเองหรือไปชมนิทรรศการ ทำให้ผู้เรียนได้ดู เห็น สัมผัส จับ ต้อง ชักถาม ก่อให้เกิดความรู้ ความคิดมากกว่าประสบการณ์ที่เป็นนามธรรม

๗. ภาพยนตร์และโทรทัศน์ (Movie and television) ผู้เรียนได้เห็นทั้งภาพและเสียงที่ ไกลเคียงของจริงมากที่สุด

^{๔๐} Bloom, ๑๙๕๖ แนวคิดด้าน .Cognitive Domain. Book Theory of Learning,

๘. การบันทึกเสียง วิทียู และภาพนิ่ง (Sound recording, Radio and Slide) ได้แก่ แผ่นเสียง แถบบันทึกเสียง วิทียู สไลด์ फिल्मสตริป รูปภาพและอุปกรณ์ ผู้เรียนได้ยินเสียงหรือเห็นภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง

๙. ทศณสัญลักษณ์ (Visual symbols) ได้แก่ แผนที่ แผนภูมิ เป็นสัญลักษณ์ที่ช่วยประกอบการอธิบายให้เกิดความเข้าใจอย่างรวดเร็วและแจ่มแจ้ง

๑๐. สัญลักษณ์ของภาษา/วจนสัญลักษณ์ (Verbal symbol) ได้แก่ คำพูด ตัวหนังสือ หรือภาษา เป็นนามธรรมมากที่สุด แต่ก็ยังมีความจำเป็น อาจให้เสริมกับประสบการณ์อื่น ๆ

๒.๓.๑.๗. หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร จุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ ลักษณะเนื้อหาวิชา
๒. เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน
๓. จัดเรียงเนื้อหาตามลำดับขั้นตอน
๔. ใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม
๕. ผู้เรียนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมและการประเมินผล
๖. ส่งเสริมกระบวนการคิดและทักษะต่าง ๆ
๗. ใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย
๘. มีการวัดและประเมินผลหลากหลายและเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรม
๙. ผู้เรียนมีความสุข มีเจตคติที่ดีและอยากเรียนรู้มากขึ้น

๒.๓.๑.๘. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีหลากหลายกระบวนการ เช่น กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการสร้างเจตคติ กระบวนการสร้างค่านิยม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการรู้ความเข้าใจ กระบวนการสร้างความตระหนัก กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการความคิดสร้างสรรค์ กระบวนการทางคณิตศาสตร์ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการทางภาษาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ๑๔ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด

ส่วนมากใช้ในการสอนคำนิยามศัพท์ แนวคิดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดเป็นเบื้องต้นก่อนการเรียนรู้เนื้อหาอื่น ๆ มีขั้นตอนดังนี้

- ๑.๑. การรับรู้
- ๑.๒. สังเกตและคิด
- ๑.๓. จำแนกลักษณะร่วมและสรุป
- ๑.๔. ทดสอบความเข้าใจ
- ๑.๕. สรุปแนวทางความคิด

๒. กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เป็นกระบวนการซึ่งมีเทคนิคตั้งแต่การรับรู้ การจำ การเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ มีขั้นตอนดังนี้

- ๒.๑. สร้างความคิดรวบยอด
- ๒.๒. การอธิบาย

๒.๓. การรับฟัง

๒.๔. การเชื่อมโยงความสัมพันธ์

๒.๕. วิเคราะห์ วิจารณ์

๒.๖. สรุป

๓. กระบวนการปฏิบัติ

เป็นกระบวนการให้ผู้เรียนฝึกฝน มักใช้กับการจัดการเรียนรู้ประสบการณ์ด้านทักษะ ดังนี้

๓.๑. สังเกตและรับรู้

๓.๒. ทำตามแบบ

๓.๓. ทำเองโดยไม่มีแบบ

๓.๔. ฝึกให้เกิดความชำนาญ

๔. กระบวนการสร้างเจตคติ

ตามหลักสูตรมีการกำหนดคุณลักษณะและเจตคติที่พึงประสงค์ ต้องใช้กระบวนการและระยะเวลา สอดแทรกตามหัวข้อประสบการณ์ได้อย่างเหมาะสม มีขั้นตอนดังนี้

๔.๑. สังเกต

๔.๒. วิเคราะห์

๔.๓. สรุป

๕. กระบวนการสร้างค่านิยม

ค่านิยม เป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรมที่ต้องเน้นคล้ายเจตคติ แต่ค่านิยมเป็นการยอมรับและนำไปปฏิบัติ มีขั้นตอนดังนี้

๕.๑. สังเกตและตระหนัก

๕.๒. การวิเคราะห์

๕.๓. การเลือกกำหนดเป็นค่านิยม

๕.๔. เห็นคุณค่าและนำไปปฏิบัติ

๕.๕. สรุปเป็นค่านิยมของตนเอง

๖. กระบวนการกลุ่ม

เป็นการฝึกฝนให้มีความคุ้นเคยและเกิดการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ดำเนินการดังนี้

๖.๑. เลือกผู้นำกลุ่ม

๖.๒. กำหนดจุดประสงค์และวิธีการ

๖.๓. รับฟังความคิดเห็นจากสมาชิก

๖.๔. สรุปผล

๗. กระบวนการความรู้ความเข้าใจ

เป็นกระบวนการที่ใช้ในการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย สิ่งที่ต้องการพัฒนาคือเนื้อหาสาระ ดังนี้

๗.๑. สังเกตและตระหนัก

๗.๒. วางแผนกำหนดแนวทาง

๗.๓. แบ่งความรับผิดชอบไปแสวงหาความรู้

๗.๔. พัฒนาความรู้ความเข้าใจ

๗.๕. สรุปสาระสำคัญ

๘. กระบวนการสร้างความตระหนัก ให้ผู้เรียนสนใจรับรู้ในประสบการณ์ ปรากฏการณ์ใน ด้านความหมาย ความเป็นไปต่าง ๆ จนเห็นความสำคัญและความจำเป็นของปัญหา มีขั้นตอนดังนี้

- ๘.๑. สังเกต
- ๘.๒. วิจารณ์
- ๘.๓. สรุปผล

๙. กระบวนการแก้ปัญหา

เป็นการหาคำตอบหรือแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างมีหลักการ ดังนี้

- ๙.๑. สังเกต
- ๙.๒. วิเคราะห์
- ๙.๓. สร้างทางเลือก
- ๙.๔. เก็บรวบรวมข้อมูลหรือทดสอบ
- ๙.๕. สรุปผล

๑๐. กระบวนการความคิดสร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนคิดเชื่อมโยงสิ่งที่อยู่ใกล้กัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ให้รวมกันอยู่เป็นรูปแบบใหม่ มีขั้นตอนดังนี้

- ๑๐.๑. เตรียมข้อมูล
- ๑๐.๒. รวบรวมข้อมูลและปล่อยความคิดไว้อย่างเสรี
- ๑๐.๓. เชื่อมโยงความคิด
- ๑๐.๔. ทดสอบความคิดและพิสูจน์ให้เห็นจริง

๑๑. กระบวนการทางคณิตศาสตร์ : ประกอบด้วยทักษะการคิดคำนวณและทักษะการแก้ โจทย์ปัญหา

๑๑.๑. ทักษะการคิดคำนวณ มีขั้นตอนดังนี้

๑. สร้างความคิดรวบยอด
๒. ยกตัวอย่างและสรุปเป็นกฎ
๓. ฝึกประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่
๔. สรุปผล

๑๑.๒. ทักษะการแก้โจทย์ปัญหา มีขั้นตอนดังนี้

๑. ทำความเข้าใจโจทย์ปัญหา
๒. กำหนดแนวทางแก้โจทย์ปัญหา
๓. หาคำตอบ

๑๒. กระบวนการทางวิทยาศาสตร์

เป็นวิธีการคิดค้นและการทำงานด้านวิทยาศาสตร์ เหมาะสำหรับกิจกรรมการเรียนรู้วิชา วิทยาศาสตร์และนำไปประยุกต์ใช้ได้กับวิชาอื่น ๆ ได้บางหัวข้อประสบการณ์ มีขั้นตอนดังนี้

- ๑๒.๑. กำหนดปัญหา
- ๑๒.๒. ตั้งสมมติฐาน
- ๑๒.๓. ทดลอง/รวบรวมข้อมูล
- ๑๒.๔. วิเคราะห์ข้อมูล
- ๑๒.๕. สรุปผล

๑๓. กระบวนการทางภาษาศาสตร์ใช้ในการเรียนรู้ภาษา มุ่งให้เกิดการพัฒนาทางด้านทักษะภาษา มีขั้นตอนดังนี้

- ๑๓.๑. ทำความเข้าใจสัญลักษณ์
- ๑๓.๒. สร้างความคิดรวบยอด
- ๑๓.๓. ถ่ายทอดหรือสื่อความหมาย ความคิด
- ๑๓.๔. พัฒนาความสามารถ

๑๔. กระบวนการจัดการเรียนรู้ ๙ ประการ

เป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนา ในด้านคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ พัฒนางานและเจตคติที่ดี เป็น กระบวนการที่สังเคราะห์ข้อดีของกระบวนการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การจัดการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องจัดให้ครบทุกลำดับขั้น เพราะบางขั้นไม่จำเป็นต้องใช้ การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน แต่ควรเรียงตามลำดับขั้น มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

- ๑๔.๑. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- ๑๔.๒. คิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์
- ๑๔.๓. สร้างทางเลือกหลากหลาย
- ๑๔.๔. ประเมินผลทางเลือก
- ๑๔.๕. วางแผนการปฏิบัติ
- ๑๔.๖. ปฏิบัติอย่างชื่นชม
- ๑๔.๗. ประเมินระหว่างปฏิบัติ
- ๑๔.๘. ปรับปรุงแก้ไข
- ๑๔.๙. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

๒.๓.๑.๙. กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๑. การซักถาม : ตั้งคำถามให้ช่วยกันตอบ รายบุคคล/กลุ่ม/ชั้นเรียน เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนหรือกิจกรรม

๒. การอภิปราย : หัวข้อเป็นข้อความหรือคำถามก็ได้ อธิบายแสดงเหตุผลสนับสนุน/โต้แย้ง โดยไม่แบ่งฝ่าย ไม่มีการลงมติ อาจให้ทุกคนเขียนสรุปผลการอภิปราย ผู้สอนบันทึกการอภิปรายและตรวจข้อเขียนประกอบการพิจารณาประเมินผล

๓. การแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหา : การตั้งข้อสังเกตหรือบอกวิธีแก้ปัญหา อาจพูดหรือเขียนบรรยายหรือแสดงท่าทาง

๔. การค้นหา : การศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริง/ข้อมูลสารสนเทศ/ทักษะกระบวนการ ซึ่งอาจทำได้ โดยการรวบรวม การสังเกต การทดลอง การตรวจสอบ หรือการฝึกฝน เช่นรวบรวมหรือสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม การทดลองวิทยาศาสตร์ การตรวจสอบกฎหรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์หรือสาขาวิชาต่าง ๆ การหาคำตอบคณิตศาสตร์ การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

๕. ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง : รวมถึงการรวบรวมปรับปรุงจากผลงานที่มีผู้ทำไว้ เช่น เอกสาร รายงานหรือหนังสือตำราวิชาการต่าง ๆ โดยเสนอเป็นข้อเขียน เช่น เรียงความ รายงาน หรือโครงงาน และอาจเลือกผลงานที่ดี ทั้งที่เป็นแบบฝึกหัดและผลการทำงาน เก็บไว้ในแฟ้มสะสมงาน (Portfolio)

๒.๓.๑.๑๐. บทบาทครู

๑. การให้คำแนะนำ

๑.๑. ชี้แนะกิจกรรม หัวข้อศึกษาค้นคว้าหรือสถานการณ์ ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองก็ได้ ให้เป็นตามหลักสูตรหรือสอดคล้องกับหลักสูตร ผู้สอนต้องเตรียมการ โดยเสนอให้เลือกหรือให้ผู้เรียนกำหนดเองและผู้สอนปรับแก้ให้เป็นไปตามหลักสูตร

๑.๒. ชี้แนะวิธีดำเนินการ โดยให้คำปรึกษาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล วิธีรวบรวม วิธีนำเสนอ แนะนำการทำงานร่วมกัน การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้

๒. การกำกับดูแลกิจกรรม

๒.๑. กำกับดูแลการทำงาน โดยแนะนำวิธีการทำงานให้เป็นไปอย่างถูกวิธี ถูกรูปแบบ รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น รับผิดชอบ คิดและทำอย่างสร้างสรรค์ ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

๒.๒. ประเมินผลตามสภาพจริง โดยการสังเกตพิจารณาระหว่างปฏิบัติงานตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ความถูกต้องเรียบร้อยของผลงาน อาจพิจารณาประกอบกับผลการประเมินตนเองของผู้เรียน และประเมินโดยเพื่อน ข้อคิดเห็นของผู้ปกครอง/ผู้เกี่ยวข้อง

๒.๓.๑.๑๑. เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้

๑. เทคนิคการจัดการเรียนรู้ :TAI : Team Assisted Individualization, TGT:Team-Games-Tournaments, Co-Op Co-Op, Jigsaw, Round Table, ๓-Step Interview, ๔-Step Interview, ๖-Step Interview, Think pair share, Partners, Group Investigation, Team Word-Webbing.

๑.๑. การเรียนรู้แบบโครงสร้างความรู้ (Graphic Organizer)

๑.๒. Mind Mapping (แผนผังความคิด)

๑.๓. Web (แผนผังใยแมงมุม)

๑.๔. Venn Diagram (แผนผังรูปแบบเวนน์)

๑.๕. The Circle (แผนผังความคิดแบบวงจรร)

๑.๖. The Fish Bone (แผนผังก้างปลา)

๑.๗. The Grid (แผนผังแบบจำแนกรายละเอียด),

๑.๘. The Ranking Ladder (แผนผังความคิดแบบเปรียบเทียบเรียงลำดับ)

๒. วิธีการจัดการเรียนรู้

๒.๑. การเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (Cooperative Learning) : Spenser Kagan (๑๙๘๕)
แนวคิดหลัก : ๑) การจัดกลุ่ม (Teams) คนละ ๔ คน

๒.๒. ความมุ่งมั่น (Will) อุทิศการณ์ในการร่วมมือกันทำงาน

๒.๓. การจัดการ (Management) แบ่งงาน ภูของกลุ่ม

๒.๔. ทักษะทางสังคม (Social Skills)

๒.๕. กฎพื้นฐาน ๔ ข้อ (๔ Basics Principles : PIES) Positive Interdependence (การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน), Individual Accountability (การยอมรับความสามารถกันและกัน), Equal Participation (ความเสมอภาค) and Simultaneous interaction (การมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง)

๒.๖. รูปแบบกิจกรรม (Structures) หลากหลาย เช่น -สลับสับเปลี่ยน (Time-Pair- Share) : จับคู่พูดและฟัง -นายช่างชัก (Rally Robin) : พูดคุยซักถามเรื่องใดเรื่องหนึ่ง -ชักใช้ไล่เรียง (Round

Robin) : ผลัดกันพูด - อัสวินโต๊ะกลม (Round Table) : ผลัดกันเขียนกระดานแล้ววนไปเรื่อย ๆ จนหมด แล้วสรุป - หมู่-คู่-เดี่ยว (Team-Pair-Solo) : แก้ปัญหาเป็นกลุ่ม แล้วเปลี่ยนจับคู่ เมื่อได้รูปแบบการแก้ปัญหา นำมาแก้ด้วยตนเอง - ค้นหากติกา (Find My Rule) : ช่วยกันค้นหาคำตอบโดยการทายเกณฑ์ที่ใช้แบ่งประเภท ฯลฯ

ขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ

ขั้นที่ ๑ : เลือกเนื้อหาและกำหนดเกณฑ์

ขั้นที่ ๒ : กำหนดวัตถุประสงค์

ขั้นที่ ๓ : แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม

ขั้นที่ ๔ : บอกสิ่งที่คาดหวังและกำหนดเวลาการทำงาน

ขั้นที่ ๖ : ช่วยเหลือผู้เรียนขณะทำงาน

ขั้นที่ ๗ : ทดสอบความรู้ / ทักษะ (การเรียนรู้ การใช้อุปกรณ์)

ขั้นที่ ๘ : บันทึกผลทั้งรายบุคคลและกลุ่ม

๓. การเรียนรู้แบบศูนย์กลางเรียน (Learning Center) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้จากการใช้สื่อประสมและกระบวนการกลุ่ม จัดบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นแหล่งศึกษา โดยจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ไว้ตามมุมห้อง ซึ่งแต่ละศูนย์ควรมีเนื้อหาและสื่อในรูปแบบชุดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ที่ละศูนย์ผลัดกัน ดังนั้นครูต้องจัดชุดการเรียนรู้ (รายบุคคล/กลุ่มย่อย) ซึ่งประกอบด้วย คู่มือครู แบบทดสอบ แบบฝึกปฏิบัติ (บัตรคำสั่ง/บัตรกิจกรรม/บัตรเนื้อหา/บัตรคำถาม-บัตรเฉลย ฯลฯ) รวมทั้งสื่อการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ เป็นวิธีที่เหมาะสมกับผู้เรียนจำนวนมาก ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

๓.๑. ทำความตกลงวิธีเรียน เวลา ความรับผิดชอบ

๓.๒. เข้าศึกษาประจำศูนย์การเรียนรู้ หัวหน้ากลุ่มหยิบบัตรคำสั่ง สมาชิกปฏิบัติตาม

๓.๓. ครบกําหนดเวลา ผู้สอนบอกเปลี่ยนศูนย์ ถ้ากลุ่มใดมีเวลาเหลือ เข้าศูนย์สำรอง เพื่อเพิ่มพูน ความรู้พิเศษ หรือสนทนากับผู้สอน เมื่อศึกษาครบทุกศูนย์พบปะพร้อมกันทั้งชั้นเรียน เพื่ออภิปรายซักถามหรือเสนอรายงาน แล้วแต่จะกำหนดให้เหมาะสม ขั้นที่ ๕ : เสนอเนื้อหาโดยใช้วิธีการที่เหมาะสม

๔. การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Based) ครูจัดสถานการณ์หรือคำถาม ให้ผู้เรียน อภิปรายร่วมกันและวางแผนแก้ปัญหา มีขั้นตอน ดังนี้

๔.๑. การสังเกต (Observation) : ได้ข้อมูล/ข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหา

๔.๒. การอธิบาย (Explanation) : ทำความเข้าใจปัญหา

๔.๓. การทำนาย (Prediction) : หาแนวทางแก้ปัญหา

๔.๔. การนำไปใช้และสร้างสรรค์ (Control and Creativity) : ได้ข้อค้นพบและนำไปใช้

๔.๕. การเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrating Method) จัดประสบการณ์เชื่อมโยงสัมพันธ์ (ภายใน วิชา/ระหว่างวิชา) มีขั้นตอนดังนี้

๔.๕.๑. กำหนดหัวข้อ (ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน)

๔.๕.๒. กำหนดจุดประสงค์ (สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น)

๔.๕.๓. กำหนดเนื้อเรื่อง (สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นแต่ละวิชา)

๔.๕.๔. กำหนดขอบเขตการเรียนรู้ (กิจกรรมและเวลา)

๔.๕.๕. ดำเนินกิจกรรม (วิธีการหลากหลาย ค้นคว้าจากแหล่งในท้องถิ่น/ชุมชน)

๔.๕.๖. ประเมินผลตามสภาพจริง (ประเมินผลงาน สังเกต กิจกรรม การตอบสนอง และพัฒนาการ)

๕. การเรียนรู้แบบถามตอบ (Ask and Question Model) ใช้ได้กับทุกวิชา เป็นการส่งเสริมการคิดและสื่อสาร มีขั้นตอน ดังนี้

๕.๑. แนะนำกิจกรรม : ผู้สอนกำหนดหัวข้อ จุดประสงค์ และขั้นตอนการเรียนรู้ แล้วร่วมกันกำหนดหัวข้อย่อย/กิจกรรม เพื่อตั้งคำถามให้ตรงจุดประสงค์

๕.๒. ศึกษาความรู้ : แบ่งกลุ่มศึกษาจากสื่อที่ผู้สอนเตรียมไว้ คำถามมี ๓ ลักษณะคือ คำถามข้อเท็จจริง คำถามที่ต้องการคำอธิบาย/ความหมาย/เหตุผล และคำถามการประเมินคุณค่า/ตัดสิน โดยผู้เรียนเขียนคำถามในกระดาษขนาด ๓x๖ นิ้ว แผ่นละ ๑ คำถาม

๕.๓. วางแผน : จัดกลุ่มคำถามของกลุ่มตนเองตามเนื้อหาสาระ คัดเลือกคำถามที่ไม่ตรงประเด็นออก จัดคำถามคล้ายกันเข้าด้วยกัน และวางแผนการถามตอบ ๒-๓ ครั้ง โดยกำหนดตัวบุคคลที่จะถามและตอบ

๕.๔. ดำเนินการถามตอบ : ผู้ตอบคำถามนั่งหน้าชั้น ผู้ถามนั่งด้านหลัง โดยอ่านคำถามที่ละข้อเรียงลำดับเนื้อหาประเภทเดียวกัน ผู้ตอบคำถามเป็นผู้อธิบายและชี้แจง ส่วนมากคำถามของกลุ่มใดตัวแทนของกลุ่มจะเป็นผู้ตอบ คนอื่นอาจเสริมเพิ่มเติมความคิดให้สมบูรณ์ ส่วนผู้ฟังจะจดบันทึกคำถามคำตอบแต่ละประเด็น

๕.๕. ทบทวนและสรุปความรู้ : หลังการถามตอบแต่ละครั้ง จะช่วยกันสรุปเนื้อหาสาระตามประเด็นคำถาม โดยจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาสาระเข้าด้วยกัน และตั้งเป็นหัวข้อเรื่องที่เป็นคำตอบคล้ายกันเข้าด้วยกัน

๕.๖. กิจกรรมสร้างสรรค์ : ตอบคำถามหมดทุกประเด็นแล้ว แต่ละกลุ่มประชุมวางแผนจัดกิจกรรม ประกอบการจัดการเรียนรู้ เช่น ทำสมุดถามตอบ เขียนบทความ ประมวลสมุดบันทึกความรู้ เขียนบทวิจารณ์ เขียนแผนภูมิ/แผนภาพความคิด ป้ายนิเทศ สรุปความคิดร่วมกันทั้งชั้นเรียน

๕.๗. การเรียนรู้ด้วยรูปแบบชิปปา (CIPPA Model) เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม มี ๕ องค์ประกอบหลักคือสร้างองค์ความรู้ (Construct : C) มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction : I) มีส่วนร่วมทางกาย (Physical Participation : P) เรียนรู้กระบวนการ (Process Learning : P) และประยุกต์ใช้ (Application : A) ได้จัดเป็น ๗ ขั้นตอน ดังนี้

๕.๗.๑. ทบทวนความรู้เดิม (CI) : สร้างความพร้อมเชื่อมโยงความรู้ โดยการซักถาม เล่า/แสดง

๕.๗.๒. แสวงหาความรู้ใหม่ (CIPP) : ด้วยสื่อ/แหล่งเรียนรู้

๕.๗.๓. ศึกษาหาความเข้าใจ (CIPP) : สร้างความหมาย/สรุป ด้วยกระบวนการต่าง ๆ จากกิจกรรม

๕.๗.๔. แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม (CIPP) : ตรวจสอบกับกลุ่ม โดยแบ่งปันซึ่งกันและกัน

๕.๗.๕. สรุปและจัดระเบียบความรู้ (CIPP) : จัดจำ โดยสรุปประเด็นสำคัญให้ครบถ้วน

๕.๗.๖. แสดงผลงาน (CIPPA) : ตรวจสอบความรู้/เข้าใจ เช่น นิทรรศการ อภิปราย วาดภาพ ฯลฯ

๕.๗.๗. ประยุกต์ใช้ความรู้ (CIPPA) : นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในสถานการณ์ใหม่^{๔๑}

๕.๗.๘. การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project Work) มี ๔ ประเภท คือ โครงงานสำรวจ โครงงานทดลอง โครงงานสร้างความรู้/ทฤษฎี และโครงงานสิ่งประดิษฐ์ จัดเป็น ๖ ขั้นตอน ดังนี้

๕.๗.๘.๑. คิดและเลือกหัวข้อ : จากปัญหา/อยากรู้

๕.๗.๘.๒. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง : อาจถามผู้รู้ รวมการสำรวจวัสดุอุปกรณ์

๕.๗.๘.๓. เขียนเค้าโครง : วางแผนการทำ ประกอบด้วย ชื่อโครงงาน ชื่อผู้ทำ ชื่อที่ปรึกษา ระยะเวลา หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ สมมติฐาน(ถ้ามีการทดลอง) ขั้นตอนดำเนินการ/แผนกิจกรรม สถานที่และวันเวลา ผลที่คาดว่าจะได้รับและ เอกสารอ้างอิง โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเป็นไปได้และปรับแก้ไข

๕.๗.๘.๔. ปฏิบัติโครงงาน : หลังการอนุมัติ ปฏิบัติตามแผนด้วยความรอบคอบ คำนึงถึงความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม อาจมีการปรับเปลี่ยนได้ ควรปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาตลอด ควรบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด ว่าทำอะไร ได้ผลอย่างไร มีปัญหา/อุปสรรคและแนวทางแก้ไขอย่างไร

๕.๗.๘.๕. เขียนรายงาน : ใช้ภาษาง่าย กระชับชัดเจน ครอบคลุมประเด็น ซึ่งประกอบด้วย บทคัดย่อ บทนำเอกสารที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการ ผลการศึกษา สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ ตารางและภาพประกอบ เอกสารอ้างอิง/บรรณานุกรม

๕.๗.๘.๖. แสดงผลงาน : เอกสาร/รายงาน/ชิ้นงาน/แบบจำลอง ฯลฯ ตามประเภทของโครงงาน อาจจัดนิทรรศการ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อมัลติมีเดีย หรือการนำเสนอด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น รายงานบรรยาย ฯลฯ การประเมินโครงงาน

๕.๗.๘.๖.๑. ประเมินอะไร

- การแสดงถึงผลของความรู้/ความคิด ความสามารถ ทักษะ คุณธรรม/จริยธรรม และค่านิยม

- กระบวนการเรียนรู้/การทำงาน

- ผลผลิต/ผลงาน/ชิ้นงาน

๕.๗.๘.๖.๒. ประเมินเมื่อใด : อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้น ตามสภาพจริง เป็นธรรมชาติ

๕.๗.๘.๖.๓. ประเมินจากอะไร : ผลงาน การทดสอบ แบบบันทึก แฟ้มสะสมผลงาน หลักฐาน/ร่องรอยอื่น

๕.๗.๘.๖.๔. ประเมินโดยใคร : ผู้เรียน เพื่อน ผู้สอน ผู้ปกครอง ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ

๕.๗.๘.๖.๕. ประเมินวิธีใด : สังเกต สัมภาษณ์ ตรวจรายงาน/ผลงาน ทดสอบ นำเสนองานนิทรรศการ

๖. การเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้เป็นคู่ (Learning Cell) มีขั้นตอนดังนี้

๖.๑. ก่อนวันเรียน ผู้สอนชี้แจงวิธีการเรียน

- ผู้สอนเตรียมเนื้อหาให้ผู้เรียนศึกษาอย่างละเอียด (ศึกษาได้ด้วยตนเองไม่เกิน ๑-๒ ชั่วโมง)

- ผู้เรียนเขียนคำถามที่ครอบคลุมเนื้อหาไม่ต่ำกว่า ๑๐ ข้อ เตรียมไว้ ๒ ชุด พร้อมคำตอบ ก่อนเข้าห้องเรียน

^{๔๑} ดร.ทีศนา แคมมณี (ปลูกโลกการสอนให้มีชีวิต ห้องเรียนแห่งศตวรรษใหม่เล่มนี้)

๖.๒. ในคาบเรียน ผู้สอนกระตุ้นการทำกิจกรรม ควบคุมเวลาและการทดสอบหลังเรียนรายบุคคล

- ผู้เรียนทุกคนส่งคำถามให้ผู้สอน ๑ ชุด เก็บไว้ถามเพื่อน ๑ ชุด
- จับกันเป็นคู่ เพื่อถามและตอบ
- ดำเนินการถาม ถ้าตอบถูก ผู้ถามบันทึกคะแนนข้อละ ๑ คะแนน ถ้าตอบผิดผู้ถามจะอธิบายคำตอบ แต่ไม่ให้คะแนน แล้วเปลี่ยนกันถาม ทาเช่นเดียวกัน
- หมุนเวียนเปลี่ยนคู่ถามตอบคนอื่น ๆ ต่อไป
- ทำแบบฝึกหัดแล้วเฉลยคำตอบ

๗. การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชน (The use of Community Activities) ผู้สอนต้องสำรวจแหล่งความรู้ในชุมชน ร่วมกันวางแผน ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์จริงจากชุมชน อาจศึกษานอกสถานที่หรือเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้ การสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแหล่งความรู้ และการนำวัสดุอุปกรณ์ในชุมชน/ท้องถิ่นมาประกอบการจัดการเรียนรู้ โดยจัดเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๗.๑. ชี้นำเสนอ : ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันเสนอปัญหา/ความต้องการแก้ปัญหา โดยใช้สื่อและวิธีการต่าง ๆ กระตุ้น เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชน

๗.๒. ชี้นำกำหนดวัตถุประสงค์ : ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนดปัญหา กิจกรรมและวัตถุประสงค์ ในการใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชน

๗.๓. ชี้นำวางแผน : ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนตามขั้นตอน ดังนี้

๗.๓.๑ แบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้า เลือกประธานและเลขานุการกลุ่ม

๗.๓.๒ เตรียมคำถามและปัญหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๗.๓.๓ จัดวางกฎระเบียบในการศึกษา โดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชน

๗.๓.๔ วางแผน เรื่องวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนรู้

๗.๓.๕ วางแผนร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชน

๗.๓.๖ วางแผนแก้ไขปัญหา/อุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น

๗.๔. ชี้นำดำเนินการ : ปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางแผนไว้

๘. การเรียนรู้แบบทดลอง (Laboratory Method)

๙. การเรียนรู้แบบโครงการ (Project Method)

๑๐. การเรียนรู้แบบแบ่งกลุ่มทำงาน (Committee Work Method)

๑๑. การเรียนรู้แบบอภิปราย (Discussion Group)

๑๒. การเรียนรู้แบบพัฒนาความสามารถเฉพาะ (Talents Unlimited)

๑๓. การเรียนรู้แบบหน่วย (Unit Teaching Method)

๑๔. การเรียนรู้แบบบทบาทสมมติ (Role Playing)

๑๕. การเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Method)

๑๖. การเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา (Problem Solving)

๑๗. กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ (Hand-on Activity)

๑๘. การเรียนรู้โดยเรียนจากของเล่น (Learning from Toy)

๑๙. การเรียนรู้แบบอุปนัย (Inductive Method)

๒๐. การเรียนรู้แบบนิรนัย (Deductive Method) ^{๔๒}

สรุปความว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ กำหนดให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญและการประยุกต์ใช้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ เกิดจิตวิทยาศาสตร์และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

^{๔๒} อ.ดร.วรภรณ์ ศรีวิโรจน์ “เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 1022230 หลักการจัดการเรียนรู้ (Learning and Classroom Management)”

๒.๔. แผนการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ จังหวัด กรุงเทพมหานคร
 รหัสวิชา ส ๒๓๑๐ รายวิชา สังคมศึกษา จำนวน ๑.๕ หน่วยกิต ๓ คาบ/
 สัปดาห์
 (รายวิชา พระพุทธศาสนา จำนวน ๐.๕ หน่วยกิต ๑ คาบ/สัปดาห์) ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา
 ๒๕๕๙)

สาระ/มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

สาระที่ ๑ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑

เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือสามารถนำ
 หลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส ๑.๒

พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก และชาวพุทธตัวอย่างยึดมั่นในศีลธรรม การ
 กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส ๑.๓

ประเพณี ปฏิบัติตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ
 ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม
 เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ม ๓/๑ , ม ๓/๒ , ม ๓/๓ , ม ๓/๔ , ม ๓/๕ , ม ๓/๖ , ม ๓/๗ , ม ๓/๘

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา ส ๒๓๑๐๖ รายวิชา สังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๑.๕ หน่วยกิต เวลาเรียน ๓ ชั่วโมง / สัปดาห์

ศึกษา วิเคราะห์ อธิบาย อภิปราย นำเสนอแนวคิด การเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบสุขแก่โลก พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน พุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง สังฆคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบปริยัติ ๔ การปฏิบัติตนตามหลักธรรม การพัฒนาจิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการและวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย สวดมนต์ แผ่เมตตา วิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ ความแตกต่างและยอมรับวิถีการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในศาสนาอื่น ๆ หน้าที่และบทบาทของชาวพุทธที่ดี การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะและการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา ความแตกต่างของคติอาญาและคติแพ่ง การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองผู้อื่นตามหลักสิทธิมนุษยชน การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากลที่เหมาะสม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง การเสนอแนวคิดในการลดความขัดแย้งและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในประเทศและสังคมโลก ระบอบการปกครองแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในปัจจุบัน ระบอบการปกครองของไทยกับประเทศอื่น ๆ ที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วม และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มและเทคโนโลยีสารสนเทศในการแสวงหาและสืบค้นข้อมูล มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การสร้างคำอธิบาย การสาธิต การปฏิบัติตนตามหลักธรรม มีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองผู้อื่นตามหลักสิทธิมนุษยชน และการอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากลที่เหมาะสม ใฝ่เรียนรู้ มีวินัย ใจกว้าง มีเหตุผล รักความเป็นไทย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ดำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ ศรัทธายึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ม ๓/๑ , ม ๓/๒ , ม ๓/๓ , ม ๓/๔ , ม ๓/๕ , ม ๓/๖ , ม ๓/๗ , ม ๓/๘

มาตรฐานการเรียนรู้

- มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด

๑. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศไทย
๒. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทยรวมทั้งการพัฒนาตนและครอบครัว
๓. วิเคราะห์พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยา หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด
๔. วิเคราะห์และประพจน์ตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิด จากประวัติสาวก ขาดก เรืองเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด
๕. อธิบายพุทธคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ ๔ หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ไขปัญหาของตนเองและครอบครัว
๖. วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ตารางโครงสร้างรายวิชา

หน่วย การ เรียนรู้	เวลา ชั่วโมง	มฐ/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	การประเมินผล					คุณลักษณะ/ สมรรถนะ สำคัญ
				K	P	A	M	F	
๑. ศาสนา และ ความสำคัญ	๖	ส ๑.๑ ม ๓/๑ ม ๓/๒ ม ๓/๓	๑. การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ไปยังประเทศ ต่าง ๆ ทั่วโลก ๒. ความสำคัญ ของ พระพุทธศาสนา ๓. พระพุทธศาสนา กับเศรษฐกิจ พอเพียง	๑๐	๑๐	๔	๑๐	๕	๑. มีวินัย ๒. ใฝ่เรียนรู้ ๓. มุ่งมั่นในการ ทำงาน / ๑ การสื่อสาร ๒. ความสามารถ ในการคิด ๓. ความสามารถ ในการใช้ เทคโนโลยี
๒. พุทธ ประวัติ พุทธ สาวก พุทธ สาวิกา ชาดก และชาว พุทธ ตัวอย่าง	๙	ส ๑.๑ ม ๓/๖ ม ๓/๘ ม ๓/๙	๑. พุทธประวัติ ๒. พระพุทธรูป ปางต่าง ๆ เช่น ปางมารวิชัย ปางปฐมเทศนา ปางลีลาและ ปางประจำวัน เกิด พระพุทธรูปแต่ ละปาง ถ่ายทอด เหตุการณ์ใน พุทธประวัติ -ประวัติพุทธ สาวก พุทธ	๑๐	๑๕	๔	๑๘	๕	๑. มีวินัย ๒. ใฝ่เรียนรู้ ๓. มุ่งมั่นในการ ทำงาน ๔. รักความเป็น ไทย ซื่อสัตย์ สุจริต / ๑ การสื่อสาร ๒. ความสามารถ ในการคิด ๓. ความสามารถ ในการใช้ เทคโนโลยี

			สาวิกา ชาวพุทธ ตัวอย่าง ชาดก -ข้อคิดจาก ประวัติของ พระอัญญาโกณ ทัตถะ						
--	--	--	---	--	--	--	--	--	--

หน่วย การ เรียนรู้	เวลา ชั่วโมง	มฐ/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	การประเมินผล					คุณลักษณะ/ สมรรถนะ สำคัญ
				K	P	A	M	F	
			พระมหาปชาบดี พระเขมาเถรี พระเจ้า ประเสนทิโกศล นันท วิศาลชาดก ม.จ.พูนพิสมัย ดิสกุล และศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ นำมา เป็นแบบอย่างในการ ดำเนินชีวิต						
๓. หลักธรร มและ การ ปฏิบัติ ตน การ พัฒนา จิต	๙	ส ๑.๑ ม ๓/๖ ม ๓/๘ ม ๓/๙	๑. พระรัตนตรัย ๒. พระสังฆคณ ๙ ๓. อริยสัจ ๔ ๔. วิธีคิดแบบโยนิโส มนสิการ ๕. วิธีการบริหารจิตและ เจริญปัญญาด้วย อานาปานสติ ๖. การเจริญปัญญาโดย การคิดแบบโยนิโส - มนสิการ	๑ ๐	๑ ๕	๔	๑ ๘	๕	๑. มีวินัย ๒. ใฝ่เรียนรู้ ๓. มุ่งมั่นใน การทำงาน ๔. อยู่อย่าง พอเพียง/ ๑ การสื่อสาร ๒. ความสามารถ ในการคิด ๓. ความสามารถ

									ในการใช้เทคโนโลยี
๔. หน้าที่ ชาว พุทธ	๖	ส ๑.๑ ม ๓/๑ ม ๓/๒ ม ๓/๓ ม ๓/๔ ม ๓/๕ ม ๓/๖	๑. การแสดงตนเป็นพุทธ มามกะ ๒. การเข้าร่วมศาสนพิธี พิธีกรรม ๓. วันสำคัญทางศาสนา	-	๑ ๐	๔	๑ ๔	๕	๑. มีวินัย ๒. ใฝ่เรียนรู้ ๓. มุ่งมั่นใน การทำงาน ๔. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์/ ๑ การสื่อสาร ๒. ความสามารถ ในการคิด ๓. ความสามารถ ในการใช้ เทคโนโลยี
สอบกลางภาค									

หน่วย การเรียนรู้	เวลา ชั่วโมง	มฐ/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	การประเมินผล					คุณลักษณะ/ สมรรถนะ สำคัญ
				K	P	A	M	F	
๕. การอยู่ ร่วมกัน อย่างมี ความสุข และ แนวคิดใน การ ดำรงชีวิต	๙	ส ๑.๑ ม ๓/๑๐	๑. ศาสนาคริสต์ ๒. ศาสนาอิสลาม ๓. ศาสนาพราหมณ์- ฮินดู	๑๐	๑๐	๔	-	๑๐	๑. มีวินัย ๒. ใฝ่เรียนรู้ ๓. มุ่งมั่นในการ ทำงาน / ๑. ความสามารถ ในการคิด ๒ ความสามารถ

									ในการใช้ทักษะชีวิต
๖. คดีอาญา คดีแพ่ง และสิทธิ มนุษยชน	๙	ส ๒.๑ ม ๓/๑ ม ๓/๒	๑. ความหมาย ความสำคัญ ลักษณะและ ประเภทของ กฎหมาย ๒. กฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับตนเอง และครอบครัวที่ควร รู้จัก ๓. สิทธิมนุษยชน	๑๐	๑๐	๓	-	๑๐	๑. มีวินัย ๒. ใฝ่เรียนรู้ ๓. มุ่งมั่นในการทำงาน ๔. รักความเป็น ไทย ๕. มีจิต สาธารณะ / ๑. ความสามารถ ในการคิด ๒. ความสามารถ ในการสื่อสาร ๓.ความสามารถ ในการใช้ทักษะ ชีวิต
๗. การ อนุรักษ์ วัฒนธรรม	๓	ส ๒.๑ ม ๓/๓	๑. วัฒนธรรมไทยมี เอกลักษณ์ที่ แสดงออกถึงความ เจริญงอกงามเป็นที่ ยอมรับทั่วโลก ปัจจุบัน	-	๑๐	๔	-	๑๐	๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒. มีวินัย ๓. ใฝ่เรียนรู้ ๔. มุ่งมั่นในการทำงาน ๕. รักความเป็น ไทย ๖. มีจิต สาธารณะ /

หน่วย การ เรียนรู้	เวลา ชั่วโมง	มฐ/ ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้	การประเมินผล					คุณลักษณะ/ สมรรถนะสำคัญ
				K	P	A	M	F	
			๒. วัฒนธรรมสากล จากต่างชาติ หลังไหลเข้ามาสู่ ประเทศไทยอย่าง รวดเร็วชาวไทยควร อนุรักษ์และสืบ ทอดวัฒนธรรมไทย และเลือกใช้ วัฒนธรรมสากลที่ เหมาะสม						๑. ความสามารถ ในการคิด ๒. ความสามารถในการ สื่อสาร ๓. ความสามารถในการ วิเคราะห์ ๔. ความสามารถในการ แก้ปัญหา ๕. ความสามารถในการ ใช้เทคโนโลยี
๘. ระบอบ การ ปกครอง และ รัฐธรรมนูญ ฉบับ ปัจจุบัน	๙	ส ๒.๒ ม ๓/๑ ม ๓/๒ ม ๓/๓	๑. ระบอบการ ปกครองต่าง ๆ ที่ ใช้ในปัจจุบัน ๒. ระบอบการ ปกครองของไทย กับประเทศอื่น ๆ ที่ มีการปกครอง ระบอบ ประชาธิปไตย ๓. ปัจจัยที่ ก่อให้เกิดปัญหา ความขัดแย้งใน ประเทศและเสนอ แนวคิดในการลด ความขัดแย้ง ๔.รัฐธรรมนูญฉบับ ปัจจุบันในมาตรา ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมและ	๑ ๐	๑ ๐	๓	-	๑ ๐	๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒. มีวินัย ๓. ใฝ่เรียนรู้ ๔. มุ่งมั่นในการ ทำงาน ๕. ซื่อสัตย์สุจริต ๖. มีจิตสาธารณะ / ๑. ความสามารถ ในการคิด ๒. ความสามารถในการ สื่อสาร ๓. ความสามารถในการ วิเคราะห์ ๔. ความสามารถในการ แก้ปัญหา ๕. ความสามารถในการ ใช้เทคโนโลยี

			การตรวจสอบการ ใช้อำนาจรัฐ						
สอบปลายภาค									
	๖๐	-	คะแนนดิบ	๖	๙	๓	๖	๖	
				๐	๐	๐	๐	๐	
			คะแนนจริง	๓	๑	๒	๒	๒	
				๐	๐	๐	๐	๐	

๒.๕. ข้อมูลพื้นที่โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

ชื่อสถานศึกษา	โรงเรียนวัดนวลนรดิศ
สังกัด	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
ที่ตั้ง	เลขที่ ๑๓๗ ซอยเพชรเกษม ๑๙ ถนนเพชรเกษม แขวงปาก คลอง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๖๐
โทรศัพท์	๐-๒๔๖๗-๒๖๐๙ , ๐-๒๔๖๗-๑๑๖๗
โทรสาร	๐-๒๔๕๗ -๑๑๖๗
เว็บไซต์	http://www.nd.ac.th/
ชื่อผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนวลนรดิศ	นายพูลศักดิ์ จิตสว่าง

วิสัยทัศน์

วิชาการล้ำเลิศ เชิดชูคุณธรรม นำเทคโนโลยี ความเป็นไทย ก้าวไกลสู่สากล

๑. ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานสากลอย่างมีคุณภาพ พร้อมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร

๒. พัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา

๓. พัฒนาครูและบุคลากรอื่นภายในสถานศึกษา พร้อมทั้งพัฒนาระบบที่มีคุณภาพสำหรับการส่งเสริมด้านงบประมาณ รายได้ และความมั่นคงในวิชาชีพครู
เป้าประสงค์

เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดนวลนรดิศ มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานของสกล บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนวัดนวลนรดิศ จึงกำหนด

เป้าประสงค์

๑. ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานสากลอย่างมีคุณภาพ พร้อมทั้งได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร

๒. มีระบบบริหารจัดการที่เน้นสถานศึกษาเป็นฐาน (SBM) โดยยึดหลักธรรมาภิบาล
๓. ครูและบุคลากรอื่น มีทักษะที่เหมาะสมและมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์
๔. มีระบบที่มีคุณภาพสำหรับการส่งเสริมด้านงบประมาณ/รายได้/ความมั่นคงในวิชาชีพครูที่มี

คุณภาพ

๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอริยบท ๔ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ที่ผ่านมามีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องข้างต้น พอสรุปได้ดังนี้

๒.๖.๑. งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

พระชัยสถิตย์ นริสสร (ไตรรัตน์) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคอง จำนวน ๒๖๐ คนด้าน พบว่า ในภาพรวมสภาพการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับ มาก โดยด้านที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนสูงสุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกิจกรรม การเรียนรู้ ตามลำดับ และ ด้านกระบวนการเรียนรู้ พบว่า ในภาพรวมมีสภาพการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนสูงสุด คือ นักเรียนคิดว่ากระบวนการเรียนการสอนเหมาะสมดี รองลงมา คือ นักเรียนมีความคิดที่ดีเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนกระบวนการนำเข้าสู่บทเรียนที่ น่าสนใจ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดการเรียนการสอนทำให้เข้าใจได้ดีตามลำดับ ^{๔๓}

นงลักษณ์ จันทรแสนโรจน์ ได้วิจัยปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของครูและ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าครูเคยชินกับการสอนแบบบรรยาย นักเรียนก็เคยชินกับการสอนแบบบรรยายของครู ครูต้องการสื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย นักเรียนต้องการ ครูครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและควรไปทัศนศึกษานอกสถานที่ ^{๔๔}

พระมหาณัฐฤกษ์ สุ่มเธ (ปัญญาพัฒนะนนท์) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอน วิชา พระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียน จำนวน ๓๔๕ คน ของโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน และโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

^{๔๓} พระชัยสถิตย์ นริสสร (ไตรรัตน์), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัด ดาวคอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๒ -๘๓.

^{๔๔} นงลักษณ์ จันทรแสนโรจน์, “ปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของครูและนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒).

ผลการวิจัยสรุปโดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากสำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูง รองลงมา ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้และด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้เท่าเทียมและด้านการเรียนการสอนตามลำดับสำหรับด้านการใช้สื่อการเรียนพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๓ ข้อแรก คือ ผู้เรียนนำความรู้จากสื่อการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง รองลงมาคือ ครูใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริงสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียนรู้และครูนำสื่อที่อยู่ในสภาพแวดล้อมห้องเรียนมาใช้สอนได้อย่างเหมาะสมกับรายวิชาข้อที่นักเรียนมีความเห็นมีค่าต่ำสุดคือครูใช้สื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายในการเรียนรู้เช่น นิตยสารหนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน ^{๔๕}

ปรีชา ปรีชาโน (แสงราม) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ๑. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ๒. ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีงบประมาณในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และสื่อการสอน เช่น รูปภาพ วิดีทัศน์ ม้วนเทป บันทึกเสียงอย่างพอเพียง และมีเพียงเรื่องใช้บทความสั้น ๆ ที่เกี่ยวกับการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้นักเรียนเกิดความศรัทธา มีระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก ๓. ด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับน้อยในทุกข้อ ^{๔๖}

พระเลื่อน อมโร (สิงห์เจริญ) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียน วัดบางนาออก เขตบางนา กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดบางนาออก จำนวน ๒๒๗ คน ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวม พบว่านักเรียนส่วนมากให้ความสำคัญการสอน ด้านการจัดทำแผนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากรองลงมา คือ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ ด้านวัดและประเมินผลและด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ สำหรับด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า นักเรียนให้ความสำคัญ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากและกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามกับมาตรฐานตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตรการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก กิจกรรมการเรียนการสอนครูให้นักเรียนได้ฝึกสมาธิก่อนเข้าการเรียนทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก และให้

^{๔๕} พระมหาณัฐฤกษ์ สุเมโธ (ปัญญาพัฒนะนนท์), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๖๘.

^{๔๖} ปรีชา ปรีชาโน (แสงราม), “การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๗-๗๘.

ความสำคัญน้อย คือ กิจกรรมการเรียนการสอน มีวิทยากรมาบรรยายเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ^{๔๗}

นางสาวนภจร อุ่นแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่นผลการวิจัยพบว่า ^{๔๘}

๑. สภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครู พบว่าด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและด้านการใช้หลักสูตรด้านการใช้สื่อการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางส่วนปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครู พบว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลางทุกด้าน คือ ด้านการใช้หลักสูตรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล

๒. ผลการเปรียบเทียบสภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน คือด้านการใช้หลักสูตรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอนด้านการวัดและประเมินผล สำหรับผลการเปรียบเทียบปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้านคือด้านการใช้หลักสูตรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอนด้านการวัดและประเมินผล

๓. สภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียนพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านส่วนปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียน พบว่าเป็นปัญหามานกลางทุกด้าน

๔. ผลการเปรียบเทียบสภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้านสำหรับการเปรียบเทียบปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่ามีปัญหาด้านการใช้สื่อการสอนเพียงด้านเดียวที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

อาร์มาสตรอง (Armstrong) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีการจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (STAD) ต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชา สังคมศึกษาและเจตคติต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนระดับชั้นเกรด ๑๒ จำนวน ๒ ห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน แต่จากการสำรวจความคิดเห็น พบว่าทั้งครูและนักเรียน วิธีการจัดกลุ่มแบบ STAD ทำ

^{๔๗} พระเลื่อน อมโร (สิงห์เจริญ), “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดบางนานอก เขตบางนา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙๘.

^{๔๘} กาญจนา เวชยนต์, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาของครูสังคมศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; ๒๕๒๕), หน้า ๗๒.

ให้นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้ง่ายและสะดวกกว่าการสอนแบบบรรยาย ^{๔๙}

แมททอกซ์ (Mattox) ^{๕๐} ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความต้องการในการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในรัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าความต้องการอยู่ในระดับสูงของผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ คือมีความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานด้านนิเทศ การประเมินผลการปรับปรุงการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนของครู ต้องมีการจัดการเรียนการสอนที่ละเอียดและหลากหลายวิธี มีการใช้เทคนิคต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย ไม่เกิดความยากลำบากจนเกินไปหรือทำให้ผู้เรียนเกิดความลำบากย่อท้อต่อเรียน และมีวิธีกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเกี่ยวกับเนื้อหาในบทเรียนนั้น ครูเกิดความกระตือรือร้น มีความรู้ทางด้านการรับรู้ข้อมูลการเรียนการสอนใหม่ ๆ ที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของตนเองและพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

๒.๖.๒. งานวิจัยที่เกี่ยวกับอิทธิบาท ๔

พระมหาสุชนันท์ กิตติสัทโท (สายพิมพ์พงษ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า ธรรมชาติที่เรียกว่า อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมชาติที่แสดงให้เห็นถึงหลักการทำงานให้บรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้และสามารถนำไปใช้ในการประกอบกิจการและอาชีพได้ทุกประเภทส่วนผลจากการศึกษาในพื้นที่ตำบลด่านเกวียนของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผานั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวด่านเกวียนได้ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงานครบทุก ๔ องค์ประกอบ คือ มีความพึงพอใจ มีความรักในอาชีพการงาน (ฉันทะ) มีความขยันหมั่นเพียรมุ่งมั่น (วิริยะ) มีการเอาใจใส่ดูแล (จิตตะ) และมีการพิจารณาหาช่องทางในการปรับปรุงงานให้เหมาะสม (วิมังสา) ซึ่งผลจากการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ทำให้ชาวด่านเกวียนได้ทำงานในอาชีพที่ตนเองรักอย่างต่อเนื่อง และนำมาซึ่งความสำเร็จในกิจการงานอาชีพ และกลุ่มคนที่เลิกหรือหยุดกิจการนั้นมักบกพร่องในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ข้อใดข้อหนึ่งโดยเฉพาะข้อที่ ๑ -๒ และเมื่อวิเคราะห์ถึงกลุ่มที่มีพื้นฐานอาชีพ (ความรู้ต่างกัน) ก็พบว่าทั้ง ๓ กลุ่ม สามารถประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดีทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวในการทำงาน ^{๕๑}

^{๔๙} อาร์มาสตรอง (Armstrong, Armstrong, D.S., (1997).The Effect of Student Team Achievement Divisions Cooperative Learning Technique on Upper Secondary Social Studies Student's Academic Achievement and Attitude Towards Social Studies Class (Block Scheduling, Twelfth grade, High School Students), **Dissertation Abstracts International**. 59 (2) : 121.

^{๕๐} แมททอกซ์ (Mattox, Mattox ,D.D., (1987): 6061-A ,Study of In-Service Needs of Illinois Public School Elementary.

^{๕๑} พระสุชนันท์ กิตติสัทโท (สายพิมพ์พงษ์), “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร (โกศลสุวัฒน์) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งนักเรียนทุกคนจะประสบความสำเร็จในการเรียนจะต้องมีการเสริมสร้างทักษะของตนเองเป็นสำคัญ เพราะนักเรียนที่มีการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ย่อมทำทุกอย่างตามเป้าหมายได้สำเร็จเกิดความก้าวหน้าในการเรียนรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น แต่ถ้าขาดการเสริมสร้างทักษะแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้และขาดความเชื่อถือจากคนอื่นจึงนับว่าการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้มีความสำคัญและควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคนจากการเรียนผลของคะแนนสอบตามรายวิชาอยากทราบว่านักเรียนที่มีคะแนนที่ต่ำเพราะเกิดเหตุปัจจัยอะไรซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า ธรรมที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จได้นั้นคือหลักอริยบท ๔ พระไตรปิฎกได้อธิบายถึงอริยบท ๔ ไว้ว่าเป็นหลักคุณธรรมเครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายอริยบท ๔ ธรรมจะนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. เจริญอริยบทที่ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร ๒. เจริญอริยบทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร ๓. เจริญอริยบทที่ประกอบด้วยจิตตปธานสังขาร ๔. เจริญอริยบทที่ประกอบด้วย วิมังสาปธานสังขาร ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายพึงเจริญอริยบท ๔ ประการ เพื่อรู้ยังเพื่อกำหนดสิ้นไป เพื่อละอุทธัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการแล อริยบท อันได้แก่ ๑. ฉันทะ คือ ความพอใจได้แก่ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ๒. วิริยะ หมายถึง ความเพียรคือความขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ท้อถอย ๓. จิตตะ หมายถึง ความคิดได้แก่ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้น ด้วยความคิดเอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป ๔. วิมังสา คือ ความไตร่ตรองหรือทบทวน ได้แก่ หมั่นใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น ^{๔๒}

นอกจากนี้ การเสริมสร้างทักษะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียนทุกคน เพราะการที่เด็กและเยาวชนจะประสบปัญหาในการเรียนนั้นจะต้องมีการเสริมสร้างทักษะต่อหน้าที่การเรียนของตนเองเป็นสำคัญ เพราะคนที่มีการเสริมสร้างทักษะย่อมแก้ไขปัญหาทุกได้ทันเวลาพร้อมกันนั้นยังก่อให้เกิดความก้าวหน้าในประพฤติกรรมรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วยแต่ถ้าขาดการเสริมสร้างทักษะแล้วจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันเวลาและยังขาดความเชื่อถือจากคนอื่นด้วยจึงกล่าวได้ว่าการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้มีความสำคัญและควรปลูกฝังให้มีในตัวเด็กทุกคนควมรับผิดชอบทางการเรียนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่มีสำคัญและจำเป็นต้องปลูกฝังให้เด็กเพื่อให้เป็นนักเรียนที่ดีและพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไปซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าคนดีและคนเก่งซึ่งเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสูงที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงได้ต้องเคารพกฎหมายทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบสูงดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะปลูกฝังและพัฒนาให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนให้มากที่สุดเพื่อประสบความสำเร็จในการเรียนอาชีพการงานในอนาคตต่อไป

พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาลโย (ปิ่นแก้ว) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งความรับผิดชอบมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียนทุกคนเพราะการที่เด็กและเยาวชนจะประสบความสำเร็จในการเรียนนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การเรียนของตนเองเป็นสำคัญเพราะคนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงาน

^{๔๒} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๘๘/๔๒๓

ทุกอย่างตามเป้าหมายได้ทันเวลาพร้อมกันนั้นยังก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการเรียนรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วยแต่ถ้าขาดความรับผิดชอบแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ทันเวลาและยังขาดความเชื่อถือจากคนอื่นด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยนั้นพระสงฆ์สาวกนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญเพราะพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยและยังถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักการศาสนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นทำกันหลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใสการสนทนาการแนะนำการตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมเป็นต้นและในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและจากการที่พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติดีชอบทำให้ชาวบ้านเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีศีลธรรมมีความบริสุทธิ์และเสียสละเพื่อผู้อื่นต่างยอมรับนับถือและยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะประชาชนไทยส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๙๕ นับถือพระพุทธศาสนาใช้พระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจและระยะเวลาที่ผ่านมาวัดและสถาบันสงฆ์ยังคงเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นและมีบทบาทในการช่วยอบรมจิตใจของคนไทยให้สูงขึ้น ^{๕๓}

สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนในอดีตการศึกษาของคนไทยนั้นปรัชญาและรากเหง้าเกิดจากวัดเพราะการศึกษาเกิดจากวัดคนสมัยก่อนให้พระสอนด้านศีลธรรมจรรยาและวิถีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนักเรียนสมัยนั้นจึงมีคุณภาพ เพราะเขาได้รับการปลูกฝังศีลธรรมทำให้ศีลธรรมจริยธรรมซึมซับเข้าสู่สายเลือดจึงทำให้เป็นบุคคลที่มีจิตใจดีงามมีคุณธรรมและจริยธรรมการศึกษาจึงสมควรหันมาเน้นที่การพัฒนาจิตวิญญาณคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนโดยเฉพาะการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันเพื่อให้เขาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมและพัฒนาตนเองและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขในปัจจุบันสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วจึงทำให้เกิดภาวะวิกฤต และปัญหามากมาย เช่น ปัญหาวิกฤตวัฒนธรรมและวิกฤติทางสังคมทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙ ระบุปัญหาสังคมที่มีความเด่นชัด คือ ปัญหาความเสื่อมถอยของเอกลักษณ์วัฒนธรรม ค่านิยมความเป็นไทยและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นซึ่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเพราะหลายสิบปีที่ผ่านมาเราปล่อยให้กระบวนการศึกษาของชาติเป็นไปตามบุญตามกรรมจนสร้างความสั่นคลอนให้กับสถาบันต่าง ๆ ของชาติในทุก ๆ ด้าน แต่ถ้ามองกันให้ลึกซึ้งถึงที่มาแห่งปัญหาอันที่จริงมักเกิดมาจากคน คนคือวิกฤตของสังคมจะต้องเริ่มต้นด้วยการปฏิรูปการศึกษาด้านคนเสียใหม่ คือ ให้มีคุณภาพมีภูมิปัญญาและคุณธรรมอยู่ในตัวเองเพราะการศึกษาของไทยในอดีตไม่ได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมมาเป็นแกนในการจัดการศึกษาทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นและผลจากการจัดการศึกษาที่ผ่านมาการศึกษาไทยนั้นไม่ว่าจะประเมินโดยหน่วยงานใดนอกจากจะไม่เป็นที่น่าพอใจ แล้วเป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษาไทยไม่ได้สอนให้คนรู้จักคิดวิเคราะห์ ริเริ่มสร้างสรรค์ และปฏิบัติจริงอีกทั้งหย่อนยานเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมการศึกษาไทยจึงอยู่ในภาวะวิกฤตทางคุณภาพอย่างหนักถึงแม้ว่าการเรียนการสอนในอดีตที่กระทรวงธรรมการได้กำหนดให้มีวิชาจรรยา เป็นครั้งแรกในหลักสูตรทุกชั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกเพื่อกล่อม

^{๕๓} สมชาย เทพแสง, การปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปจิตและวิญญาณ, วารสารวิทยากร, วิชาการปีที่ ๔ ฉบับที่ ๖ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), ๒๕๔๔, หน้า ๑๗.

เกลานิสัยใจคอกุลบุตรกุลธิดาในสมัยนั้นจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรวิชาจริยาก็ขยายเป็นวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมถึงแม้ในเวลาต่อมาจะเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและจริยธรรมขึ้นอีกแต่ปัญหาเยาวชนด้านศีลธรรมก็ยังมีมากขึ้น ^{๕๔}

วินัย ภูมิสุข ป.ธ.๔,พร.บ.,M.A. ได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่อง “งานเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิต” โดยบางคนทำงานเพื่องานเพราะงานนั้นเป็นสิ่งซึ่งทำให้ได้มีการแสดงออกและมีคุณค่าภายในตัวของมันเอง แต่สำหรับบางคนการทำงานเป็นเพียงเครื่องมือคือเป็นวิธีทางอันหนึ่งเพื่อจะหาเงินให้มากขึ้นให้ได้มาซึ่งความมั่นคงในงานมากขึ้นหรือบางคนก็ทำงานเพราะเป็นสิ่งที่น่าสนใจหรือท้าทายความสามารถจุดมุ่งหมายของการทำงานจึงเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละบุคคลแต่ไม่ว่าจะเป็นพนักงานคนงานหรือเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ต่างก็มีความพยายามที่จะให้ได้มาซึ่งความสำเร็จและคุณภาพของชีวิตที่น่าชีวิตกับงานเป็นสิ่งคู่กันเราจะอยู่โดยไม่ทำงานไม่ได้ ทุกคนต้องทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเองถนัดงานนำความสุขความเจริญมาให้แก่ผู้ประกอบงานเสมอการทำงานคือชีวิตการเปลี่ยนรูปแบบของการทำงานเป็นการเปลี่ยนรูปแบบของชีวิต ชีวิตที่ดี คือ ชีวิตที่ใช้ความรู้สติปัญญาและทักษะเพื่อตอบสนองในโลกของการทำงานบรรดาบุคคลสำคัญทั้งหลายนั้นส่วนใหญ่จะรักการทำงานขยันขันแข็งทำงานโดยไม่เห็นแก่กินแก่นอน นโปเลียนมหาราชทรงใช้เวลาอนเพียงวันละ ๓-๔ ชั่วโมงเวลาที่เหลือก็ใช้ในการทำงาน โทมัส อัลวา เอดิสัน นักวิทยาศาสตร์และนักประดิษฐ์คนสำคัญบางครั้งทำงานเพลินจนลืมเวลารับประทานอาหาร พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงใช้เวลาไสยาสน์เพียง ๓ ชั่วโมงและใช้เวลาตลอดทั้งวันและคืนในการเผยแผ่ธรรมและอนุเคราะห์แก่สัตว์โลก ^{๕๕}

พระมหาสมคิด โครธา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้ข้ออธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการศึกษาพบว่าพระนิสิตสถานภาพแตกต่างกันมีการใช้ข้ออธิบาท ๔ แตกต่างกัน พระนิสิตที่เป็นพระภิกษุมีการใช้ข้ออธิบาท ๔ ในการเรียนด้านฉันทะด้านจิตตะ แตกต่างกับพระนิสิตที่เป็นสามเณร และทางด้านวิริยะ กับด้านวิมังสา ไม่แตกต่างกันและพระนิสิตชั้นปีที่ ๔ มีการใช้ข้ออธิบาท ๔ แตกต่างกับชั้นปีที่ ๑ ชั้นปีที่ ๒ และชั้นปีที่ ๓ พิจารณาพบว่าพระนิสิตชั้นปีที่ ๔ มีการใช้ข้ออธิบาท ๔ ในการเรียน ด้านฉันทะและด้านวิริยะแตกต่างกันกับพระนิสิตชั้นปีที่ ๑, ๒ และ ๓ ส่วนด้านจิตตะและด้านวิมังสาไม่แตกต่างกัน ^{๕๖}

ชาติรี แนวจำปา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ข้ออธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่าบุคลากรมีการประยุกต์ใช้ข้ออธิบาท ๔ ได้แก่ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้ข้ออธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับการประยุกต์ใช้ข้ออธิบาท ๔ ด้าน

^{๕๔} วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ, **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖, หน้า ๑๗.

^{๕๕} บุญมี บุญเยี่ยม.ศึกษาการนำข้ออธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด,วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต(บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔) หน้า ๑๔.

^{๕๖} พระมหาสมคิด โครธา, “การใช้ข้ออธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗).

วิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลางบุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษาและตำแหน่ง ที่ต่างกันมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันส่วนบุคคลที่มีอายุและรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกันสรุปได้ว่า ทุกคนต้องใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงานและมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ ^{๕๗}

พระมหาจุฬินกร บัวทอง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนครูที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ต่างกัน และผู้มีประสบการณ์ทำงานต่างก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านวิริยะแตกต่างกัน ^{๕๘}

สถิต รัชปต์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุุฬหศาสตร์” ผลการศึกษาพบว่าความเข้าใจในองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ อันประกอบไปด้วย ฉันทะ คือ ความพึงพอใจ วิริยะ คือ ความเพียร จิตตะ คือความเอาใจใส่ใฝ่วิมังสา คือความไตร่ตรอง โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ มีความเข้าใจความหมายที่ถูกต้องตรงกัน ด้านวิธีปฏิบัตินั้นพบว่า นักศึกษาคุุฬหศาสตร์ส่วนใหญ่ได้ให้ทัศนคติที่คล้ายคลึงกันว่า ในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นแล้วเป้าหมายที่ตั้งไว้คือประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ทำ ต้องเริ่มที่ฉันทะให้เกิดขึ้นในใจก่อนเพื่อรักชอบที่จะทำสิ่งนั้น จากนั้นจึงต้องใช้วิริยะ ใช้ความพยายามสุดความสามารถ และต้องอาศัยจิตตะ คือการเอาใจจดจ่อต่อสิ่งที่ตนทำ หากเกิดปัญหาอุปสรรคก็ใช้วิมังสา คือการไตร่ตรองหาเหตุผลพยายามแก้ไขปัญหา การงานก็จะประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด ^{๕๙}

มาริษา ชุกติพิพงษ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัทผลิตอุปกรณ์ยานยนต์” ผลการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ระดับความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง และอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง พนักงานที่มีระดับการศึกษาและอายุงานต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกันพนักงานที่มีระดับการศึกษาต่างกัน สถานภาพสมรสต่างกันและอายุงานต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรต่างกัน คุณภาพชีวิตในองค์กรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับองค์การและอิทธิบาท ๔ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความ

^{๕๗} ชาตรี แนวจำปา, “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๕๘} พระมหาจุฬินกร บัวทอง, “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒).

^{๕๙} สถิตย์ รัชปต์, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุุฬหศาสตร์”, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘).

ผูกพันต่อองค์การคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านโอกาสในการก้าวหน้าและความมั่นคง ด้านค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเหมาะสมอิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์การได้^{๖๐}

พระจรัสศักดิ์ บุญฤทธิ์ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ และเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า

๑. ได้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน

๒. หลังการเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนมากกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๖๑}

นิชาภัทร เงินจตุรัส ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนการสอน คือ เป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในการบริหาร การเรียนรู้ ต้องดูแลการเรียนให้ดี วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน คือตั้งใจทำต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะการเอาใจฝักใฝ่คือความคิดเอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงาน ตามรูปแบบที่ต้องการมาก็ทำได้หมด วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุก ๆ วัน เพราะจะต้องมีการเรียนการสอนให้ดี และประสบผลสำเร็จได้ต้องแสวงหาความรู้ หรือมองงานให้ออก ในขณะกำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์เกิดผลงานที่สำเร็จได้ตามที่พึงประสงค์ ซึ่งจากการศึกษาทำให้เห็น ความสำคัญและประโยชน์คุณค่าของอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อผู้บริหาร และครูรวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ -๖^{๖๒}

พันเอกจรรุมาศ เรืองสุวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างซ่อมจักรยานยนต์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก พบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างจากการสอนแบบปกติมากที่สุดจากการเปรียบเทียบการจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ กับการสอนหลังจากปรับอิทธิพลตัวแปร

^{๖๐} มาริษา ชุกิตติพงษ์, “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์การของพนักงานบริษัทผลิตอุปกรณ์ยานยนต์”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรม), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐).

^{๖๑} พระจรัสศักดิ์ บุญฤทธิ์, “ ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔).

^{๖๒} นิชาภัทร เงินจตุรัส, การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ -๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.

ร่วมออกแล้ว พบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๖๓}

พชร แสงเพชร ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ ๑ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ๑. ระดับการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔ พิจารณาเป็นรายด้าน ผลวิจัยอยู่ในระดับมากทุก ด้าน โดยมีค่าสูงที่สุด คือด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ รองลงมาคือ ด้านมีจิต สาธารณะ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๘ และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านใฝ่เรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓, ๒. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะ อันพึง ประสงค์ของนักเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลผลการวิจัย นักเรียนที่มี อายุ และระดับชั้นเรียนที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มี สถานภาพปัจจุบันและวุฒิการศึกษาทางธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้, ๓. ผลการ สัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้บริหารครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของ นักเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ ผลวิจัยพบว่า ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดโครงสร้างหลักสูตรตามเกณฑ์ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดไว้คือจัดการเรียนรู้ครบตามหลักสูตรทั้ง ๘ กลุ่มสาระ การพัฒนานักเรียนให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการปลูกฝังด้านจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยมและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผู้บริหารและครูมีความใส่ใจ เพียรพยายาม แก้ไขปัญหา ใคร่ครวญในการ จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างทั้งสภาพครอบครัว นิสัยใจคอ การเรียนรู้โดยยึด อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางในการปฏิบัติ การบริหารจัดการในชั้นเรียนสิ่งสำคัญคือความสัมพันธ์ระหว่าง ครูกับนักเรียน มีการจัด บรรยากาศห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตร การพัฒนา การจัดการเรียนเน้นการวิเคราะห์นักเรียนในแต่ละด้าน ส่งเสริมให้ครูทำการวิจัยในชั้น และนำ ผลการวิจัยไปแก้ไขพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ^{๖๔}

พัชรพร วีรสิทธิ์ ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ ๕ ประการของ บุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ที่ ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคม เพื่อศึกษาความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตาม หลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ ผลการวิจัยพบว่า^{๖๕} เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความสามารถในการ

^{๖๓} พันเอกจรัมมาศ เรืองสุวรรณ, การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ พลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการทองทัพบก, **ปริญาญดุขณ์บัณฑิต** **ปร.ด.อาชีวศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕๓.

^{๖๔} พชร แสงเพชร, การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑ กรุงเทพมหานคร, **พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาบริหาร การศึกษา)**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘, บทคัดย่อ.

^{๖๕} พัชรพร วีรสิทธิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคม”, ๒๕๕๒ หน้า ๕.

การเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามืองค์ประกอบด้านวิริยะ และด้านวิมังสาอยู่ในระดับสูงและมืองค์ประกอบด้านฉันทะ และจิตตะอยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคมที่มีลักษณะของเขตพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบแตกต่างกัน มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาไม่แตกต่างกัน

นางวิชญาภา เมธีวรฉัตร ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ ^{๖๖} ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ ๙๘.๖๙ มีอายุต่ำกว่า ๓๑ ปีคิดเป็นร้อยละ ๙๐.๘๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ ๘๘.๒๔ และมีตำแหน่งส่วนใหญ่ เป็นนักเรียน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๕๘ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าบุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะและด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์จำแนกตาม เพศ อายุระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน แนวทางการประยุกต์ใช้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ บุคลากรต้องยึดหลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ ผลก็คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และตัวบุคลากรเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ในอนาคต

กล่าวโดยสรุป การที่นักเรียนจะพัฒนาตนเองทางด้านการเรียนการศึกษาก็ให้ดีขึ้นและสำเร็จนั้น ต้องมีความพอใจและมีความต้องการในการเรียนและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนดียิ่งขึ้นแล้ว นอกจากนี้การเรียนที่สำเร็จมั่งคั่งด้วยดีนั้นต้องมีความพึงพอใจในการเรียนการชยันอดทนต่องาน หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมีความขยันหมั่นเพียรมีใจจดจ่อต่อหน้าที่นั้นและหมั่นพิจารณาถึงเหตุและผลของสิ่งอยู่เสมอจึงจะประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้นนั้น ต้องประกอบด้วย อิทธิบาท ๔ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ คือ

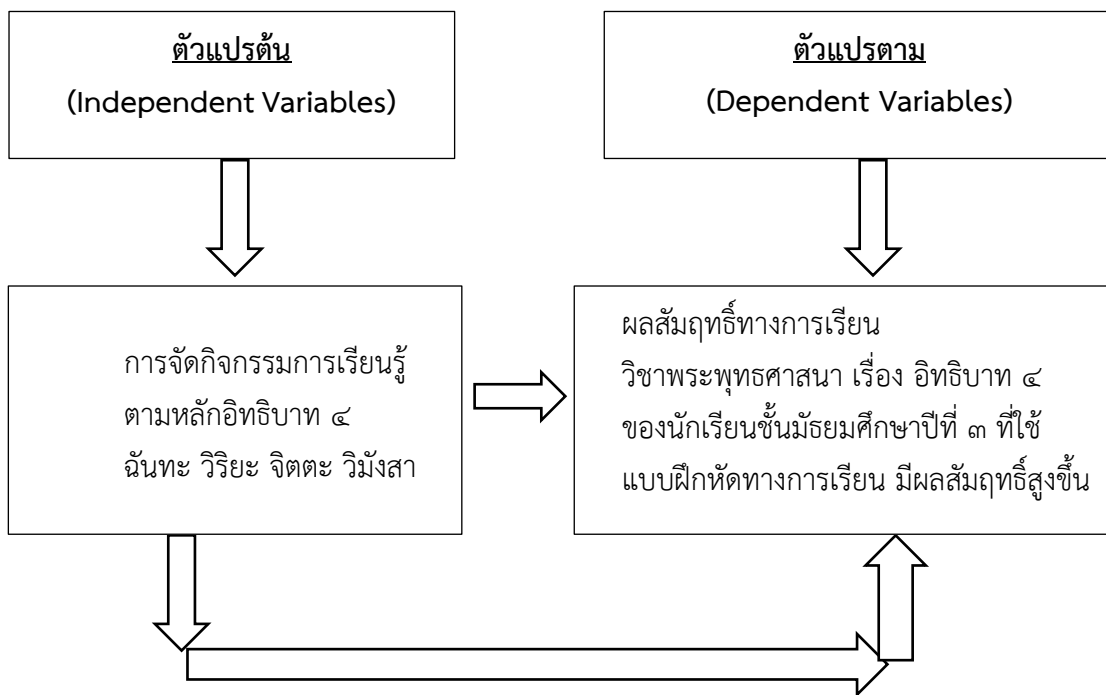
๑. ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป
๒. วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

^{๖๖} วิชญาภา เมธีวรฉัตร, การวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์, **ปริญญาานิพนธ์ พุทธศาสนมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔, หน้า ๘๗ -๑๑๒.

๓. จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป
๔. วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

๒.๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนาด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิด เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ตามตารางภาพประกอบดังนี้

ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความสุขในการเรียนรู้ มีทักษะในการทำงาน มีความรู้ความสามารถในการในการเรียนซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- ๓.๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย
- ๓.๓. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ
- ๓.๔. การตรวจสอบและทดสอบเครื่องมือ
- ๓.๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยการจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ประวัติพระอัญญาโกณฑัญญะ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองและเชิงเอกสาร (Documentary and Experimental Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อรรถกถา และคัมภีร์ปกรณ์วิเสส ฉบับภาษาไทย หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักอริยบท ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักอริยบท ๔ และมีการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายงานการวิจัย หนังสือจากการศึกษาวิจัยจากสถาบันการศึกษาหลาย ๆ สถาบัน ตลอดจนบทความที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

การดำเนินการทดลองด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท ๔ ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ซึ่งเป็นประชากรในห้องนั้น ด้วยการวัดและประเมินผลก่อนและหลังการทดลอง ด้วยแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมและทักษะการทำงานของนักเรียน ด้วยวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๑ ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด ๔๐ คน

๒. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑

๓.๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ เป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาผู้เรียนที่ผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นขั้นตอน โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ในสาระการเรียนรู้ เรื่องประวัติ พระอัญญาโกณฑัญญะ เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้และเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้นโดยศึกษาประวัติพุทธสาวก เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ และการจัดการเรียนรู้ เรื่อง พุทธสาวก ทำให้นักเรียนมีความรู้และเข้าใจในความมุ่งมั่น อดทน ความขยันหมั่นเพียร และความสำเร็จของพระอัญญาโกณฑัญญะ

แบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้ประวัติพุทธสาวก พระอัญญาโกณฑัญญะ ซึ่งมี ๔ หน่วยการเรียนรู้ คือ ๑. เรื่อง การทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ ๒. เรื่อง การตามเสด็จออกผนวช ๓. เรื่อง การฟังปฐมเทศนา ๔. เรื่อง บรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา แต่ละเรื่องมีแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่องละ ๑๐ ข้อ

๓.๓. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติพุทธสาวก ตามหลักอิทธิบาท ๔ แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑. ขั้นเตรียมการ ผู้สอนกำหนดเนื้อหาสาระหรือประเด็นต่าง ๆ ร่วมกันของผู้เรียน ทั้งนี้ให้ผู้เรียนได้ทดสอบทำแบบฝึกทักษะ โดยไม่ต้องมีการสอนหรือศึกษามาก่อน โดยผู้สอนเพียงเป็นผู้อธิบายคร่าวๆ เท่านั้น ผู้เรียนช่วยกันตอบแบบฝึกทักษะ

ขั้นตอนที่ ๒. ขั้นดำเนินการ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาประวัติพุทธสาวก เรื่องพระอัญญาโกณฑัญญะ โดยเริ่มตั้งแต่ เจ้าชายสิทธัตถะนั้นประสูติได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทโธทนะพระบิดาได้เชิญพราหมณ์ ๑๐๘ คน มาเลี้ยงโภชนาหารในพระราชนิเวศน์ เพื่อทำพิธีทำนายพระลักษณะตามราชประเพณีให้คัดเลือกพราหมณ์ผู้มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษจาก ๑๐๘ คน เหลือ ๘ คนและมีโกณฑัญญะอยู่ในจำนวน ๘ คนนี้ครั้นกาลเวลาล่วงเลยมาถึง ๒๙ ปี เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา โกณฑัญญะพราหมณ์ทราบข่าวก็ดีใจ เพราะตรงกับคำทำนายของตน จึงรีบไปชวนบุตรของพราหมณ์ทั้ง ๗ คนที่ร่วมทำนายด้วยกันนั้น โดยกล่าวว่า “ บัดนี้ เจ้าชายสิทธัตถะราชกุมารโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ เสด็จออก

บรรพชาแล้ว พระองค์จักได้ตรัสรู้เป็นพระสัมพันธัญญเจ้าแน่นอน ถ้าบิดาของพวกท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็คงจะออกบวชด้วยกันกับเรา ถ้าท่านทั้งหลายปรารถนาจะบวชก็จงบวชตามเสด็จพระมหาบุรุษพร้อมกันเถิด ” บุตรพราหมณ์เหล่านั้น ยอมออกบวชเพียง ๔ คน คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ โภณทัณฺณะ จึงพามาณพทั้ง ๔ คนนั้นพร้อมทั้งตนด้วยรวมเป็น ๕ ได้นามบัญญัติว่า “ ปัญจวัคคีย์ ” ออกบวชสืบเสาะติดตามถามหาพระมหาบุรุษไปตามสถานที่ต่าง ๆ จนมาพบพระพุทธองค์กำลังบำเพ็ญความเพียรอยู่ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมด้วยความมั่นใจว่าพระองค์จะได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณอย่างแน่นอน จึงพากันเข้าไปอยู่เฝ้าทำกิจวัตรอุปัฏฐากครั้งพระโพธิสัตว์ ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงดำริพิจารณาหาบุคคลผู้สมควรจะรับฟังพระปฐมเทศนาและตรัสรู้ตามได้โดยเร็วในชั้นแรกพระองค์ทรงระลึกถึงอาจารย์ทั้งสองที่พระองค์เคยเข้าไปศึกษา คือ อาหารดาบสกาลามโคตร แต่ได้ทราบที่ท่านได้ถึงแก่กรรมไปได้ ๗ วัน แล้วและอีกท่านหนึ่ง คือ อุทกดาบสรามบุตร แต่ก็ได้ทราบด้วยพระญาณ ว่าท่านเพิ่งจะสิ้นชีพไปเมื่อวันวานนี้เองต่อจากนั้นพระพุทธองค์ทรงระลึกถึง ปัญจวัคคีย์ผู้ซึ่งเคยมีอุปการคุณแก่พระองค์เมื่อสมัยทำทุกรกิริยาและทรงทราบว่าขณะนี้ท่านทั้ง ๕ พักอาศัยอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันทรงดำริดังนี้แล้ว จึงได้เสด็จพุทธดำเนินไปสู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระพุทธองค์ ทรงประกาศพระสัมพันธัญญุตญาณแก่เหล่าปัญจวัคคีย์ โดยตรัสพระธรรมจักรกัปปวัตตสูตร เป็นปฐมเทศนา เมื่อจบพระธรรมเทศนา ธรรมจักร คือ ดวงตาเห็นธรรมอันปราศจากธุลีมลทิน เกิดขึ้นแก่โณนทัณฺณะว่า “ **สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา** ” พระพุทธองค์ ทรงทราบว่า โณนทัณฺณะได้ดวงตาเห็นธรรม เป็นพระโสดาบันบุคคลในพระพุทธศาสนาแล้วเมื่อท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันแล้วท่านได้กราบทูลขออุปสมบท พระพุทธองค์ประทานการอุปสมบทให้ด้วยพระดำรัสว่า “ เธอจงเป็นภิกษุมารเกิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้วเธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด ” ด้วยพระวาจาเพียงเท่านี้โณนทัณฺณะก็สำเร็จเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นพระสงฆ์รูปแรกในโลกและการอุปสมบทด้วยวิธีนี้เรียกว่า “ เอหิภิกขุอุปสัมปทา ” วันต่อ ๆ มา ท่านที่เหลืออีก ๔ คน ก็ได้บรรลุเป็นพระโสดาบันและอุปสมบทด้วยกันทั้งหมด พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า พระปัญจวัคคีย์ มีญาณแก่กล้าพอที่จะบรรลุธรรมเบื้องต้นได้แล้ว จึงตรัสพระธรรมเทศนา “ อนตตลักขณสูตร ” คือสูตรที่แสดงลักษณะแห่งเบญจขันธ์ว่าเป็นอนัตตาความไม่มีตัวตนโปรดพระปัญจวัคคีย์เมื่อจบพระธรรมเทศนาก็ได้บรรลุพระอรหัตผลเป็นพระอเสขบุคคลด้วยกันทั้งหมด ขณะนั้น มีพระอรหันต์ เกิดขึ้นในโลก ๖ องค์ รวมทั้งพระพุทธองค์ด้วย

ด้วยผู้สอนได้จัดการเรียนรู้โดยได้ให้เรียนนั้นได้ศึกษาเรื่องราวประวัติพุทธสาวคือ เรื่องอัญญาโณนทัณฺณะโดยละเอียด โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากหนังสือและสื่อในการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ ๓. ขั้นสรุป เมื่อการเรียนรู้ประวัติ พระอัญญาโณนทัณฺณะ จบลงผู้เรียนควรวิเคราะห์ อภิปราย และสรุป ด้วยตัวนักเรียนเอง และให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

๒. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อนเรียน – หลังเรียน เรื่อง ประวัติพระสาวก พระอัญญาโณนทัณฺณะ โดยผู้วิจัยได้ทำแบบทดสอบในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ แบ่งเป็น ๔ ชุด แต่ละชุดมีแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแบบปรนัยเลือกตอบ โดยแบ่งเป็น ดังนี้ เรื่องเรื่อง การทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ จำนวน ๑๐ ข้อ เรื่อง การตามเสด็จออกผนวช จำนวน ๑๐

ข้อ เรื่อง การพึ่งปฐมเทศนา จำนวน ๑๐ ข้อ เรื่อง บรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา จำนวน ๑๐ ข้อ รวมทั้งหมด ๔๐ ข้อ

๓.๔. การตรวจสอบและทดสอบเครื่องมือ

๑. นำแบบทดสอบมาตรวจสอบความเหมาะสมสอดคล้องของแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่านที่ได้ประเมินและให้คะแนน มาวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องและนำค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มาเทียบกับเกณฑ์ที่มีค่ามากหรือเท่ากับ ๐.๕๐ ขึ้นไป ถือว่าเป็นแบบทดสอบที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ให้ +๑ ถ้าแน่ใจว่าเป็นข้อสอบวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ระบุได้จริง

ให้ ๐ ถ้าไม่แน่ใจหรือตัดสินใจไม่ได้ว่าเป็นข้อสอบวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ระบุได้จริง

ให้ -๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อสอบนั้นไม่ได้วัดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ระบุได้จริงมากกว่าหรือ

เท่ากับ ๐.๕๐ เป็นแบบทดสอบที่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ไม่น้อยกว่า ๐.๕๐ เป็นแบบทดสอบที่ยังไม่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

๒. นำการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยใช้แบบทดสอบ เรื่อง ประวัติพระพุทธรูป (พระอัญญาโกณฑัญญะ) ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มทดลองในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น นำแบบทดสอบใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีใช้กลุ่มทดลองจำนวน ๓๐ คน โดยการหาค่าความยาก (P) และค่าอำนาจจำแนก (R) เป็นรายข้อ ให้ค่าความเชื่อมั่นโดยรวม (Cronbach's alpha) ที่ระดับ .๗๔๘

๓.๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ส่งหนังสือพร้อมเอกสารถึงผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ขอทดลองเครื่องมือการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูล

๒. ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ เพื่อที่จะได้มาจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอน เรื่อง ประวัติพระอัญญาโกณฑัญญะ โดยใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนรู้

๓. กำหนดเวลาในการวางแผนการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

๔. ดำเนินการสอนตามวันและเวลาที่กำหนด แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสอนมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อสรุป

๓.๖. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนโรงเรียนวัดนวลนรดิศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง ประวัติพระสาวก พระอัญญาโกณฑัญญะ ด้วยหลักธรรมอิทธิบาท ๔

๒. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

๑. การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบแต่ละข้อโดยใช้สูตร IOC หาค่าเฉลี่ยความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด สูตรหาค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด^๑

๒. การหาค่าอำนาจจำแนก (B) ของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สูตรเบรนนัน Brennan

$$B = \frac{U}{n_o} - \frac{L}{n_o}$$

เมื่อ B แทน ค่าอำนาจจำแนก

U แทน จำนวนผู้รอบรู้หรือสอบไม่ผ่านเกณฑ์หรือตอบถูก

L แทน จำนวนผู้ไม่รอบรู้หรือสอบไม่ผ่านเกณฑ์ที่ตอบถูก

n แทน จำนวนผู้รอบรู้หรือสอบผ่านเกณฑ์

n แทน จำนวนผู้ไม่รอบรู้หรือสอบไม่ผ่านเกณฑ์

๓. ร้อยละ (Percentage)

$$P = \frac{f}{n} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องแปลงเป็นให้ร้อยละ

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

๔. ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ใช้สูตรดังนี้

^๑ สมนึก ภักดิ์ทิพย์ การวัดผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (มหาสารคาม : ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔) หน้า ๒๙๕

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

๕. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สูตร ดังนี้

$$S.D. = \frac{\sqrt{n \sum x^2 - (\sum x)^2}}{N(N-1)}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทน คะแนนแต่ละคน

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

$\sum$ แทน ผลรวม

๖. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ T-test (Dependent -Samples) โดยใช้สูตร ดังนี้

$$T = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{(n-1)}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตเพื่อ

ทราบความมีนัยสำคัญ

D แทน ค่าผลต่างระหว่างคู่คะแนน

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างหรือจำนวนคู่คะแนน

การทดลองครั้งนี้มีแบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest - Posttest Design

กลุ่ม	ก่อนเรียน	ทดลอง	หลังเรียน
E	T_1	X	T_2

E แทน กลุ่มทดลอง

T_1 แทน การทดสอบก่อนเรียน

T_2 แทน การทดสอบหลังเรียน

X แทน การทดลองจัดการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการ
เรียนรู้วิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง ประวัติพระสาวก พระอัญญาโกณฑัญญะ ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ^๒

^๒ ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ.เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา,พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร
สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๙.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๔๐ คนใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลระหว่าง เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม ๒๕๖๑ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน นำผลการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ที่รวบรวมได้มาดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล เพื่อคำนวณหาค่าสถิติสำหรับตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ มีลำดับขั้นตอนดังนี้

- ๔.๑. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๔.๒. ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย
- ๔.๓. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์
- ๔.๔. องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล จึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ t (t-distribution)
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๒. ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ผู้วิจัย ได้แสดงขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ ๑ การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน โดยมีเนื้อหาที่สอน คือ ประวัติพระพุทธสาวก ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนประวัติเรื่องราวความสำเร็จในการทำงาน ตั้งความปรารถนาไว้แล้วทำได้สำเร็จ เพื่อกระตุ้นความคิด ความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งการเรียนรู้นี้ กระบวนการเรียนการสอนโดยจะให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของพระอัญญาโกณฑัญญะ ตั้งแต่ เจ้าชายสิทธัตถะนั้นประสูติได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทโธทนะพระบิดาได้เชิญพราหมณ์ ๑๐๘ คน มาเลี้ยงโภชนาหารในพระราชนิเวศน์ เพื่อทำพิธีทำนายพระลักษณะตามราชประเพณีครั้นกาลเวลาล่วงเลยมาถึง ๒๙ ปี เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาโกณฑัญญะพราหมณ์ทราบข่าวก็ดีใจ เพราะตรงกับคำทำนายของตน จึงรีบไปชวนบุตรของพราหมณ์ทั้ง ๗ คนที่ร่วมทำนายด้วยกันนั้น โดยกล่าวว่า “บัดนี้ เจ้าชายสิทธัตถะราชกุมารโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ เสด็จออกบรรพชาแล้ว พระองค์จักได้ตรัสรู้เป็นพระสัมพันธเจ้าแน่นอน ถ้าบิดาของพวกท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็คงจะออกบวชด้วยกันกับเรา ถ้าท่านทั้งหลายปรารถนาจะบวชก็จงบวชตามเสด็จพระมหาบุรุษพร้อมกันเถิด” เมื่อได้ออกบวชกันแล้ว ท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันแล้วท่านได้กราบทูลขออุปสมบทพระพุทธองค์ประทานการอุปสมบทให้ด้วยพระดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมารเกิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้วเธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด” ต่อมาได้ฟังพระธรรมเทศนา “อนัตตลักขณสูตร” ทำให้บรรลุพระอรหันต์ได้ในที่สุด ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนาน ด้วยการยกตัวอย่างเรื่องราวความสำเร็จในชีวิตของพระมหาเถระอีกหลายท่าน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในวิชาพระพุทธศาสนาได้ดีอีกด้วย

ตอนที่ ๒ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จากการใช้วิธีสอน เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

ตอนที่ ๓ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่า t-test ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน จากการใช้วิธีสอน การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

๔.๓. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

ตอนที่ ๑ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน จากการใช้วิธีสอนการจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ

	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ก่อนเรียน	๕.๘๓	.๙๘๔
หลังเรียน	๖.๖๕	๑.๐๕๑

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ) สูงกว่าก่อนเรียน การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น คือ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ก่อนเรียนที่ ๕.๘๓ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ .๙๘๔ ต่ำกว่าคะแนนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) หลังเรียนที่ ๖.๖๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ ๑.๐๕๑ แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ตารางที่ ๔.๒ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การตามเสด็จออกผนวช

	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ก่อนเรียน	๕.๖๕	.๘๖๔
หลังเรียน	๖.๘๘	๑.๒๔๔

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง การตามเสด็จออกผนวช สูงกว่าก่อนเรียน การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น คือ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ก่อนเรียนที่ ๕.๖๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ .๘๖๔ ต่ำกว่าคะแนนค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) หลังเรียน

ที่ ๖.๘๘ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ ๑.๒๔๔ แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ตารางที่ ๔.๓ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การฟัง ปฐมเทศนา

	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ก่อนเรียน	๕.๓๘	๑.๐๓๐
หลังเรียน	๗.๓๐	๑.๑๖๕

จากตารางที่ ๓ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังแผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง การฟังปฐมเทศนา สูงกว่าก่อนเรียน การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักกัทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น คือ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ก่อนเรียนที่ ๕.๓๘ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ ๑.๐๓๐ ต่ำกว่าคะแนนค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) หลังเรียนที่ ๗.๓๐ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ ๑.๑๖๕ แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ตารางที่ ๔.๔ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา

	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ก่อนเรียน	๕.๓๓	.๘๘๘
หลังเรียน	๗.๐๕	๑.๐๘๕

จากตารางที่ ๔ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง บรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา สูงกว่าก่อนเรียน การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักกัทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น คือ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ก่อนเรียนที่ ๕.๓๓ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ .๘๘๘ ต่ำกว่าคะแนนค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) หลังเรียนที่ ๗.๐๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ ๑.๐๘๕ แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ตารางที่ ๔.๕ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่า ทา ค่า t-test ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง พระอภัยนุชา โณนัทญะ

	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t-
test			
ก่อนเรียน	๒๒.๑๘	๑.๖๗๘	-๑๒.๑๓๕
หลังเรียน	๒๗.๖๐	๒.๘๘๑	

จากตารางที่ ๕ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ก่อน เรียน และหลังเรียน การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอภิปาธ ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น คือ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ก่อนเรียนที่ ๒๒.๑๘ และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ที่ ๑.๖๗๘ ต่ำกว่าคะแนนค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) หลังเรียนที่ ๒๗.๖๐ และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD) ที่ ๒.๘๘๑ แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติระดับ ๐.๐๕

๔.๔. องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอภิปาธ ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ใน การเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนการสอน ผลที่ได้คือทำให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจใน การเรียน มีกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น ช่วยเพิ่มพูนทักษะในการเรียน การคิด ลดความท้อแท้ เพิ่มความขยันหมั่นเพียร ได้เห็นความจริงในชีวิตและยังได้เรียนรู้ เรื่องประวัติพระอภัยนุชาโณนัทญะ และพระพุทธสาวกองค์อื่นอีกมากมาย ยิ่งไปกว่านั้นได้เรียนรู้ความสำเร็จในชีวิต หนทางแห่ง ความสำเร็จในการดำรงชีวิตตลอดถึงการใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท โดยมี ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นเตรียม

ครูผู้สอนกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่จะสอน และสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน อย่างเช่น สื่อการเรียนรู้ หนังสือ แบบฝึกทักษะ มีการอธิบายในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ โดยมีการตั้งเป้าหมายของ การเรียนประวัติพระสาวก พระอภัยนุชาโณนัทญะ โดยใช้หลักอภิปาธ ๔ ทำให้นักเรียนได้เห็น ถึง ความสำเร็จในการเอาใจใส่ต่อการมุ่งมั่นในการบรรลุพระอรหันต์ของพระอภัยนุชาโณนัทญะ โดยเริ่ม จาก ฉันทะ มีความพอใจในการหลุดพ้นทุกข์ทั้งปวง วิริยะ ความเพียร ขยันหมั่นเพียร บากบั่น หาวิธี ออกจากทุกข์ด้วยการติดตามพระพุทธเจ้าเพื่อหวังให้พระองค์นั้นทรงเทศนาโปรดตน จิตตะ การเอาใส่ ต่อสิ่งที่ทำอยู่ คือ การใส่ใจอยู่กับสิ่งตนเองทำอยู่ไม่ทิ้งภาระหน้าที่ วิมังสา หมั่นตรึงตรองพิจารณาหา เหตุผลของการกระทำว่าดีหรือไม่มีความสำเร็จมากน้อยขนาดไหน มีความบกพร่องทางด้านก็แก้ไขด้าน

นั้น เมื่อนักเรียนได้เห็นถึงความสำเร็จก็จะเกิดกำลังใจ เกิดความมุ่งมั่นต่อการเรียนความสำเร็จก็จะเกิดกำลังใจ เกิดความมุ่งมั่นต่อการเรียน

๒. ขั้นตอนการ

เมื่อครูผู้สอนกำหนดเนื้อหาสาระแล้ว โดยอธิบายหลักอิทธิบาท ๔ คือ ความสำเร็จ ให้นักเรียนได้รู้ความหมายว่า ๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อุตุน เอาจริงไม่ท้อถอย ๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป ๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง และเริ่มสอน ประวัติ พระอัญญาโกณฑัญญะ โดยเริ่มตั้งแต่ ๑. เรื่อง การทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ ๒. เรื่อง การตามเสด็จออกผนวช ๓. เรื่อง การฟังปฐมเทศนา ๔. เรื่อง บรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา

๓. ขั้นสรุป

เมื่อการเรียนรู้ประวัติ พระอัญญาโกณฑัญญะ จบลงผู้เรียนควรจะวิเคราะห์ อภิปราย และสรุปด้วยตัวนักเรียนเอง และให้ผู้เรียนทำแบบฝึกทักษะและแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

อีกทั้งยังเป็นการให้ผู้เรียนเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างดียิ่งขึ้น ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องราวของพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้บทเรียนน่าสนใจ และผ่อนคลายความเครียด สะท้อนให้เห็นถึง ความรู้สึก อารมณ์ และเจตคติของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และสร้างเสริมความสามัคคี ความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน ในหมู่คณะช่วยให้ นักเรียนเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้ดีขึ้น ช่วยฝึกฝนแก้ปัญหาและการตัดสินใจของผู้เรียนทำให้มีประสบการณ์ในการเรียน การคิด การตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ลึกซึ้งขึ้น ที่สำคัญช่วยให้ผู้เรียนเกิดการปรับหรือเปลี่ยนเจตคติ และพฤติกรรมในหนทางของความสำเร็จในชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งปฏิบัติตนในสังคมได้เหมาะสม ส่งเสริมบทเรียนให้มีความสนุกสนานในการเรียนรู้และนำมาใช้ในการดำรงชีวิตได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ โดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวนนักเรียน ๔๐ คน ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติพระอัญญาโกณฑัญญะ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการจัดการกิจกรรม เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยการจัดการเรียนการสอน บทบาทสมมติ เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ และแบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละและค่า $t - test$ และนำเสนอเป็นความเรียงสรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑. สรุปผลการวิจัย

๕.๒. อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓. ข้อเสนอแนะ

๕.๑. สรุปผลการวิจัย

๑. การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวประวัติพระสาวก (พระอัญญาโกณฑัญญะ) มากยิ่งขึ้น จากการที่ผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนโดยนำประวัติพระสาวก (พระอัญญาโกณฑัญญะ) มาสอน ให้ผู้เรียน มีกำลังในการเรียนมากขึ้น มีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นอีกด้วย

๒. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ ประวัติพระสาวก (พระอัญญาโกณฑัญญะ) ผู้วิจัยได้ลงมือจัดการเรียนรู้ โดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนมาเปรียบเทียบกัน จากกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน ซึ่งคะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยได้นำสรุปผลการวิจัยมาอภิปรายผล ตามสมมติฐาน ดังนี้

เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ที่ สร้างและพัฒนาขึ้น พบว่า การจัดการเรียนการสอน มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ซึ่งคะแนนสอบหลัง เรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน หลังจากทีนักเรียนได้รับการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ โดยใช้เนื้อหาประวัติพระพุทธสาวก (พระอัญญาโกณฑัญญะ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ นักเรียนมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น โดยวิเคราะห์จาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนเรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีประสิทธิภาพในการพัฒนา ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักอริยบท ๔ คือ ๑. ฉันทะ พอใจรักใคร่ใน สิ่งนั้น ๒. วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น ๓. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้นไม่วางธุระ ๔. วิมังสา หมั่นตรอง พิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น โดยมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระจิรศักดิ์ บุญฤทธิ์** ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผลพบว่า ๑. ได้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอริยบท ๔ เพื่อพัฒนา ความรับผิดชอบในการเรียน ๒. หลังการเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอริยบท ๔ เพื่อ พัฒนาความรับผิดชอบในการเรียน นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนมากกว่าก่อนเข้าร่วม โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอริยบท ๔ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และมีงานวิจัยที่สอดคล้องกับ **พระครูปลัดชัชวาลย์ อนาโย (ปิ่นแก้ว)** ได้ทำ วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น ผลพบว่า นักเรียนมีรับผิดชอบมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและเยาวชนในวัยเรียนทุกคนประสบ ความสำเร็จในการเรียนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การเรียนของตนเป็นสำคัญ และมีงานวิจัยที่ สอดคล้องกับ **นิชาภัทร เงินจตุรัส** เรื่อง การประยุกต์หลักอริยบท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของ นักเรียน โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ผลพบว่าหลักธรรม ที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนการสอน คือ เป็น อาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหารการเรียนรู้อย่างถูกต้องดูแลการเรียนให้ดี วิริยะ ความ เพียรพยายามในการเรียน คือตั้งใจทำต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะการเอาใจฝักใฝ่คือความคิดเอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงาน ตามรูปแบบที่ต้องการมาก็ทำได้ หมด วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุก ๆ วัน ประสบผลสำเร็จได้ต้อง แสวงหาความรู้หรือมองงานให้ออก ในขณะกำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์เกิดผลงานที่สำเร็จได้ ตามที่พึงประสงค์ ซึ่งจากการศึกษาทำให้เห็นความสำคัญและประโยชน์คุณค่าของอริยบท ๔ ที่มีต่อ ผู้บริหาร และครูรวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนวรรณศึกษาชั้นมัธยมศึกษา

มีเนื้อหาเรื่องพระอัญญาโกณฑัญญะ มาเป็นเครื่องกำหนดเนื้อหาในการเรียนรู้ โดยคำนึงถึง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของผู้เรียน โดยใช้หลักอริยบท ๔ มาเป็นบรรทัดฐานในการเรียนรู้และได้ ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร คู่มือครู เนื้อหา ตัวชี้วัดและการวัดผลประเมินผล เปิดโอกาส ให้ผู้เรียนได้ทำ กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันและให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาผ่านสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งมีความ

น่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจการเรียนมากขึ้นและมีความสนุกสนานกับกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันด้วย

๕.๓. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐและเอกชนควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการทำวิจัยรายวิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการให้กับผู้เรียนต่อไป

๕.๓.๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ครู ผู้สอน ควรประยุกต์การสอน วิชาพระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ ตามแผนการสอน ให้เกิดผลอย่างต่อเนื่อง

๒. โรงเรียน ควรนำแผนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา มาประยุกต์เป็นกลยุทธ์กำหนดนโยบายพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้กับสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน ทั้งระดับผู้บริหาร คณะครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน

๓. ผู้เรียนควรศึกษา เรียนรู้รายวิชา พระพุทธศาสนา โดยนำกลยุทธ์ตามหลัก หลักอริยบท ๔ มาเป็นแนวทางในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง

๕.๓.๓. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ให้มากยิ่งขึ้น

๒. ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา กับสาระวิชาอื่น ๆ ทางการเรียนการสอนในเชิงบูรณาการ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๙.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ กรุงเทพมหานคร.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑). หนังสือ :

กรมวิชาการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ. ๒๕๕๑ หน้า ๑๓๒.

ดร.ทศนา แคมมณี (ปลูกโลกการสอนให้มีชีวิต ห้องเรียนแห่งศตวรรษใหม่เล่มนี้)

_____ ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๕๐. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗.

ธนศักดิ์ อัสวจุฬามณี จิตวิทยาการเรียนรู้ (Psychology of Learning). กรุงเทพมหานคร: เอสอาร์พรินติ้ง. ๒๕๕๒

ปรีชา ช่างขวัญยืน และวิจิตร เกตวิศิษฐ์ หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส๐๑๔ พระพุทธศาสนา

สำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนา

พานิช ๒๕๓๓.

ประดินันท์ อุปรมย์ ชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา (มนุษย์กับการเรียนรู้), พิมพ์ครั้งที่ ๕ นนทบุรี:

ชวนพิมพ์ ๒๕๔๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ ๒๕๔๙.

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อดุสิตนันทิกขุ) ได้กล่าวถึงหลักอิทธิบาท ๔ ดอกไม้ใจแทน

ดอกไม้จันทน์

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) พุทธธรรม

_____ พุทธธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๖ ฉบับปรับปรุงและขยายความ,

_____ ธรรมะกับการทำงาน พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม

๒๕๔๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา ม.ป.ป ๒๕๕๔.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๑.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) คู่มือปฏิบัติธรรมวันพระและวันอาทิตย์ วัดมหาพฤฒาราม

กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอพริ้นท์แอนด์แพ็ค จำกัด, ๒๕๕๒.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตญาณ) **อธิบายหลักกรรมตามหมวดจากนวกวาท** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา ๒๕๔๘.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) **ความสำเร็จหลักกรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา ๒๕๔๕.

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมियो) **ประมวลบทพระธรรมเทศนา** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา ๒๕๒๘.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ถิรธมฺโม), **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒0

พระมหาณรงค์ศักดิ์ จิตฺตญาณ, **พระอภิธรรมปิฎก ๑**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖0

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘. หน้า ๑๔๓.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูรธมฺมจิตฺโต), **“อิทธิปาทกถา” พุทธจักร**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พัชรพร วีรสิตี, **“ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคม”**, ๒๕๕๒

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

ว.วชิรเมธี, **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่๑๔, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์๒๕๕๑ หน้า ๙๒.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ, **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

สมพร เทพสิทธา, **คุณธรรมและจริยธรรม**, กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๒.

สมชาย เทพแสง, การปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปจิตและวิญญาณ, **วารสารวิทยากร**, วิชาการปีที่ ๔ ฉบับที่ ๖ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ๒๕๔๔.

อ.ดร.วรารมณ์ ศรีวิโรจน์ **“เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 102230 หลักการจัดการเรียนรู้ (Learning and Classroom Management)”**

(๒). วิทยานิพนธ์ :

กาญจนา เวชยนต์, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาของครูสังคมศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์เขต

กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; ๒๕๒๕.**

ชาติรี แนวจำปา, “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและ

- บรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- นิชาภัทร เงินจตุรัส, การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ -๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.
- นิชาภัทร เงินจตุรัส, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษาอำเภอมืองจังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- นงลักษณ์ จันทรแสนโรจน์, “ปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของครูและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร”, **ปริญญาวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒.
- บุญมี บุญเยี่ยม.ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด, **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ**, ๒๕๔๔.
- ปรีชา ปรีชาโน (แสงราม), “การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระชัยสฤทธ์ นริสสุโร (ไตรรัตน์), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคณง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระมหาณัฐกฤษณ์ สุเมโธ (ปัญญาพัฒนะนนท์), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระเลื่อน อมโร (สิงห์เจริญ), “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดบางนาออก เขตบางนา กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระสุนันท์ กิตติสพโท (สายพิมพ์พงษ์), “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระมหาสมคิด โคธธา, “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาการศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.
- พระมหาวุฒิกร บัวทอง, “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความ

- คิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒.
- พระจිරศักดิ์ บุญฤทธิ์, “ ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มด้วยหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.
- พันเอกจรรมาศ เรืองสุวรรณ, การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก, **ปริญญาดุษฎีบัณฑิต** **ปร.ด.** อาชีวศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ,๒๕๔๘), หน้า ๒๕๓.
- เพชร แสงเพชร, การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑ กรุงเทพมหานคร, **พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาบริหารการศึกษา)**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘, บทคัดย่อ.
- มาริษา ชุกิตติพงษ์, “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์การของพนักงานบริษัทผลิตอุปกรณ์ยานยนต์”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต** **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.
- วิษญูภา เมธีวรฉัตร, การวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวังศรีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์, **ปริญญาานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- สถิตย์ รัชปัทย์, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาหลักสูตร”, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.
- อัมพร หงษ์เจ็ด, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในปฏิบัติงานของบุคลากร โรงพยาบาลหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

๒. ภาษาอังกฤษ :

- Armstrong, D.S., (1997).The Effect of Student Team Achievement Divisions Cooperative Learning Technique on Upper Secondary Social Studies Student’s Academic Achievement and Attitude Towards Social Studies Class (Block Scheduling, Twelfth grade, High School Students) , **Dissertation Abstracts International**. 59 (2) : 121.
- Bloom อ้างใน ลักษณะ สรวิวัฒน์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.
- Bloom, ๑๙๕๖ แนวคิดด้าน .Cognitive Domain.
- Hilgard and Bower อ้างใน ลักษณะ สรวิวัฒน์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.
- Kimble, อ้างใน ลักษณะ สรวิวัฒน์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์,

๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.

Merriam, อังโน ลักษณะ สิริวัฒน์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๕๓.

Mattox ,D.D., (1987): 6061-A ,Study of In-Service Needs of Illinois Public School Elementary.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

ประกอบด้วย

๑. รศ.ดร.สมบุรณ์ สุธมโม (ทองแก้ว)	ป.ธ. ๗, พธ.บ. (สาขาการสอนภาษาไทย),
พธ.ม. (สาขาพระพุทธศาสนา),
ปริญญาเอก Ph.D. Education
Magadha University India
๒. ผศ.ดร.บุญเลิศ จิรภัทร์	วทบ. (สถิติ), พพบ. (พัฒนาการเศรษฐกิจ)
Ph.D. (Social Science)
๓. นางผกานันท์ ไบศรี	ครู คศ.3 (ครูชำนาญการพิเศษ)
๔. นางกรกมล มินมุนินทร์	ครู คศ.3 (ครูชำนาญการพิเศษ)
๕. นางอัมภา จันทะพรหม	ครู คศ.3 (ครูชำนาญการพิเศษ)

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ โทร. ๐๘๒-๔๕๐-๘๗๓๒

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔ / ว ๓๙๙ วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาสมบุญ สุเมโธ, รศ.ดร.

ด้วย พระมหาพรพัฒน์ ฉายา กิตติวโร นามสกุล สุโข รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๑๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออนุมัติท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนोक)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ผู้ประสานงาน

อาจารย์ กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔

พระศักดิ์ดา อคฺคปณฺโญ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ โทร. ๐๘๒-๔๕๐-๘๗๓๒

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔ / ว ๓๔ วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ จีร์ภัทร์

ด้วย พระมหาวรพัฒน์ ฉายา กิตติวโร นามสกุล สุโข รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๑๙ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ผู้ประสานงาน

อาจารย์ กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔

พระศักดิ์ดา อุดมบุญ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔/ว ๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางผกานันท์ ใบศรี
ที่ส่งมาด้วย ๑. เล่มวิทยานิพนธ์ ๓ บท จำนวน ๑ เล่ม
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาพรพัฒน์ ฉายา กิตติวโร นามสกุล สุโข รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๑๙
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔
มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร เขต ๑” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ โครงการหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป.

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์.ดร สมชัย ศรีนोक)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ติดต่อประสานงาน

อาจารย์กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔

พระศักดิ์ดา อุดคณโณ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

ศาสตราจารย์.ดร สมชัย ศรีนोक

 (นายสมชัย ศรีนोक)
 ดร.ศิริกนกพร วัชร
 ๑๖ ม.ค.๒๕๖๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๕ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๘ พฤษจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์		
เรียน	นางกรรณมล มินมุณินทร์		
ที่ส่งมาด้วย	๑. เล่มวิทยานิพนธ์ ๓ บท	จำนวน ๑ เล่ม	
	๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์	จำนวน ๑ ฉบับ	

ด้วย พระมหาวรพัฒน์ ฉายา กิตติวโร นามสกุล สุโข รัชสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๑๙
 นิติปรัชญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔
 มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ
 กรุงเทพมหานคร เขต ๑” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอเสนอแนะดำเนินการต่อไป.

ขอแสดงความนับถือ

207

(รองศาสตราจารย์.ดร สมชัย ศรีนอก)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

$\sigma = 20 \text{ kN/m}^2$

ติดต่อประสานงาน

อาจารย์กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔
พระศักดิ์ดา อุกคปปญโญ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔/ร ๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

พศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางอัมภา จันทะพรหม
ที่ส่งมาด้วย ๑. เล่มวิทยานิพนธ์ ๓ บท จำนวน ๑ เล่ม
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาวรพัฒน์ ฉายา กิตติวโร นามสกุล สุโข รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๑๙
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔
มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร เขต ๑” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมนี้ โครงการหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป.

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์.ดร สมชัย ศรีนोक)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ติดต่อประสานงาน

อาจารย์กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔
พระศักดิ์ดา อคคณโณ ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

ตรวจแก้ไขเครื่องมือ

(อัมภา จันทะพรหม)

ดู อ.อัมภา จันทะพรหม

16 พย. 61

ภาคผนวก ค

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือ (IOC)

ตารางตรวจค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑.ด้านฉันทะ (ความพอใจ)								
๑.นักเรียนพอใจที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตรงกับ ความรู้ความสามารถ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒.นักเรียนยินดีให้คำปรึกษาแก่เพื่อน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓.เมื่อมีผู้กล่าวถึงโรงเรียนที่นักเรียนอยู่ในทางที่ไม่ถูกต้อง หรือเหมาะสม ท่านรีบชี้แจงทันที	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔.นักเรียนพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่นอกเหนือจากงานที่ ได้รับมอบหมาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๕.นักเรียนมีความยินดีทำงานอย่างเต็มความสามารถเมื่อ อาจารย์มอบหมาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๖.นักเรียนคิดว่าการทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถงานจะออกมาเป็นอย่างไรก็พอใจเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๗.นักเรียนพร้อมที่จะรับคำแนะนำหรือคำติชม ในงานที่ รับผิดชอบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๐.นักเรียนมีความพอใจในเนื้อหาและการปฏิบัติหน้าที่ของคุณครูผู้สอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒. ด้านวิริยะ(ความพากเพียร)								
๑๑.นักเรียนมีความพากเพียรในการเรียนและความพยายามของพระอัญญาโกณฑัญญะ	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	นำไปใช้ได้
๑๒.นักเรียนมีความพากเพียรไม่ย่อท้อต่อการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๓.นักเรียนมีความพยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๑๔. นักเรียนมีความอดทนต่อการเรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘	นำไปใช้ได้
๑๕. เมื่อนักเรียนรู้สึกท้อในเวลาเรียนหรือเหนื่อยกับการเรียน จะเตือนตนด้วยการสร้างแรงกระตุ้นให้กับตนเอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๖. นักเรียนไม่พุดคุยเรื่องอื่นใดที่นอกเหนือจากครูสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๗. นักเรียนมีความพยายามในการเรียนถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่จะยากเพียงใดก็ตาม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๘. นักเรียนพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๑๙. นักเรียนสนใจกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติพระอัญญาโกณฑัญญะ ในการตามเสด็จออกผนวช	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๐. นักเรียนมีความขยันบากบั่นอาจหาญเข้มแข็งอดทนในการทำงานจนงานสำเร็จ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓.ด้านจิตตะ (ความคิด)								
๒๑. นักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียนมากกว่าที่จะทำเรื่องอื่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๒. นักเรียนตั้งใจเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยการอุทิศตัวและอุทิศใจใฝ่เรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๓. นักเรียนเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายด้วยการอุทิศตัวอุทิศใจให้งานจนบรรลุเป้าหมาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๔. นักเรียนแก้ไขงานที่บกพร่องให้ดียิ่งขึ้นด้วยการไตร่ตรองประเมินค่าคิด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๕. นักเรียนช่วยดูแลรักษาความสะอาดภายในโรงเรียนด้วยจิตสำนึก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๒๖.นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ใน รายวิชาพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๗.นักเรียนมีความคิดที่จะปฏิบัติต่อ ระเบียบโรงเรียนอย่างถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๘.นักเรียนช่วยเหลือครูในการทำงาน ด้วยความขยันหมั่นเพียรและเต็มใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๒๙.นักเรียนมีสัมมาคารวะ กตัญญู รู้คุณด้วยจิตเคารพรักใคร่ในครู อาจารย์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๐.นักเรียนคิดตอบแทนคุณของ โรงเรียนที่ตนเรียนอย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔.ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)								
๓๑.นักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อน ส่ง และส่งงานสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๒.เมื่อนักเรียนเรียนวิชาใด ๆ ก็ตาม จะคิดพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลที่ ถูกต้องพร้อมกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผลที่เหมาะสมเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๓.นักเรียนเข้าห้องสมุดสม่ำเสมอ อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งด้วยจิต ตระหนักคั่นคว้าแสวงหาความรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๔.นักเรียนมีความพยายามศึกษาหา ความรู้อยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๕.นักเรียนมีความเห็นชอบฝึกฝนใน การเรียนมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๖.นักเรียนมีความพยายามและฝึกฝน ในการอ่านหนังสือเพิ่มมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๗.นักเรียนใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญก่อนทำงานทุกครั้ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๓๘.นักเรียนมีการตรวจตราหาเหตุผล เพิ่มมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

รายการที่ประเมิน	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					ΣR	IOC	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ
	๑	๒	๓	๔	๕			
๓๙.นักเรียนใช้ทรัพย์สินต่าง ๆ อย่าง ประหยัดและรู้คุณค่าด้วยการไตร่ตรอง ใคร่ครวญประเมินค่า	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้
๔๐.นักเรียนเข้าห้องเรียนตรงเวลาใน การใคร่ครวญแสวงหาความรู้และ พัฒนาตนเอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	นำไปใช้ได้

จากการนำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพบว่า ผลการวิเคราะห์แบบประเมินค่า
ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ โดยใช้กระบวนการสอนการวิจัย เรื่องการ
จัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ ในการเรียนของนักเรียน ชั้น
มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ มีค่า (IOC)
ระหว่าง ๐.๘๐ – ๑.๐๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้

แบบประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเครื่องมือในการวิจัย
(การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือและการหาค่า I.O.C.)
(Index of Item – Objective Congruence)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ใน
การเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร เขต ๑

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑” อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาต่าง ๆ ต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเปิด (Open) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับคำแนะนำในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหาพรพัฒน์ กิตติวิโร
 นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

ชื่อที่

๑. เพศ

() ชาย

() หญิง

๒. อายุ

() อายุ ๒๐ – ๓๐ ปี

() อายุ ๓๑ – ๔๐ ปี

() อายุ ๔๑ – ๕๐ ปี

() อายุ ๕๑ – ๖๐ ปี

๓. ระดับการศึกษา

() ต่ำกว่าปริญญาตรี

() ปริญญาตรี

() สูงกว่าปริญญาตรี

๔. ประสบการณ์การทำงาน

() ๑ - ๕ ปี

() ๖ - ๑๐ ปี

() ๑๑ - ๑๕ ปี

() ๑๖ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ ผลการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

ให้คะแนน +๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน ๐ ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้อย่างรอบคอบ ว่าตรงกับความเป็นจริงในการปฏิบัติหน้าที่ของท่านมากที่สุด และโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนด

ข้อที่	การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑	+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
๑. ด้านฉันทะ (ความพอใจ)					
๑	นักเรียนพอใจที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตรงกับความรู้ความสามารถ				
๒	นักเรียนยินดีให้คำปรึกษาแก่เพื่อน				
๓	เมื่อมีผู้กล่าวถึงโรงเรียนที่นักเรียนอยู่ในทางที่ไม่ถูกต้องหรือเหมาะสม ท่านรีบชี้แจงทันที				
๔	นักเรียนพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ นอกเหนือจากงานที่ได้รับมอบหมาย				
๕	นักเรียนมีความยินดีทำงานอย่างเต็มความสามารถเมื่ออาจารย์มอบหมาย				
๖	นักเรียนคิดว่าการทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ งานจะออกมาเป็นอย่างไรก็พอใจเสมอ				
๗	นักเรียนพร้อมที่จะรับคำแนะนำ หรือคำติชม ในงานที่รับผิดชอบ				
๘	มีความพึงพอใจในการเรียนกิจกรรมการเรียนรู้ ประวัติ พระพุทธสาวก พระอัญญาโกณฑัญญะ				
๙	นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระ การทำนายนพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะ				

ข้อที่	การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑	+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
๑๐	นักเรียนมีความพอใจในเนื้อหาและการปฏิบัติหน้าที่ของคุณครูผู้สอน				
๒. ด้านวิริยะ (ความเพียร)					
๑๑	นักเรียนมีความพากเพียรในการเรียนและความพยายามของพระอัญญาโกณฑัญญะ				
๑๒	นักเรียนมีความพากเพียรไม่ย่อท้อต่อการเรียนรู้				
๑๓	นักเรียนมีความพยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ				
๑๔	นักเรียนมีความอดทนต่อการเรียนการสอน				
๑๕	เมื่อนักเรียนรู้สึกท้อในเวลาเรียนหรือเหนื่อยกับการเรียนจะเตือนตนด้วยการสร้างแรงกระตุ้นให้กับตนเอง				
๑๖	นักเรียนไม่พูดคุยเรื่องอื่นใดที่นอกเหนือจากครูสอน				
๑๗	นักเรียนมีความพยายามในการเรียนถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่จะยากเพียงใดก็ตาม				
๑๘	นักเรียนพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอ				
๑๙	นักเรียนสนใจกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติพระอัญญาโกณฑัญญะ ในการตามเสด็จออกผนวช				
๒๐	นักเรียนมีความขยันบากบั่นอาจหาญเข้มแข็งอดทนในการทำงานจนงานสำเร็จ				
๓. ด้านจิตตะ (ความคิด)					
๒๑	นักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียนมากกว่าที่จะทำเรื่องอื่น				
๒๒	นักเรียนตั้งใจเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยการอุทิศตัวและอุทิศใจใฝ่เรียนรู้				
๒๓	นักเรียนเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายด้วยการอุทิศตัวอุทิศใจให้งานจนบรรลุเป้าหมาย				

ข้อที่	การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑	+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
๒๔	นักเรียนแก้ไขงานที่บกพร่องให้ดียิ่งขึ้นด้วยการไตร่ตรอง ประเมินค่าคิดค้นหาแนวทางพัฒนาให้ดีขึ้น				
๒๕	นักเรียนช่วยดูแลรักษาความสะอาดภายในโรงเรียนด้วยจิตสำนึก				
๒๖	นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในรายวิชาพระพุทธศาสนา				
๒๗	นักเรียนมีความคิดที่จะปฏิบัติต่อระเบียบโรงเรียนอย่างถูกต้อง				
๒๘	นักเรียนช่วยเหลือครูในการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรและเต็มใจ				
๒๙	นักเรียนมีสัมมาคารวะ กตัญญูรู้คุณด้วยจิตเคารพรักใคร่ในครูอาจารย์				
๓๐	นักเรียนคิดตอบแทนคุณของโรงเรียนที่ตนเรียนอย่างสม่ำเสมอ				
๔. ด้านวินัย (ความไตร่ตรอง)					
๓๑	นักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อนส่ง และส่งงานสม่ำเสมอ				
๓๒	เมื่อนักเรียนเรียนวิชาใด ๆ ก็ตาม จะคิดพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลที่ถูกต้องพร้อมกับการแก้ไขปัญหาดัง ๆ ด้วยเหตุผลที่เหมาะสมเสมอ				
๓๓	นักเรียนเข้าห้องสมุดสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง ด้วยจิตตระหนักคุณค่าแสวงหาความรู้				
๓๔	นักเรียนมีความพยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ				
๓๕	นักเรียนมีความเห็นชอบฝึกฝนในการเรียนมากขึ้น				
๓๖	นักเรียนมีความพยายามและฝึกฝนในการอ่านหนังสือเพิ่มมากขึ้น				
๓๗	นักเรียนใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญก่อนทำงานทุกครั้ง				

ข้อที่	การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑	+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
๓๘	นักเรียนมีการตรวจตราหาเหตุผลเพิ่มมากขึ้น				
๓๙	นักเรียนใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างประหยัดและรู้คุณค่า ด้วยการไตร่ตรอง ใคร่ครวญประเมินค่า				
๔๐	นักเรียนเข้าห้องเรียนตรงเวลาในการใคร่ครวญแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง				

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเปิด (Open) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑ มี ๔ ด้าน

๑. ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการเรียนการสอนในด้านฉันทะ(ความพอใจ)

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๒. ปัญหาและในการจัดการเรียนการสอนในด้านวิริยะ(ความพากเพียร)

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๓. ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการเรียนการสอนในด้านจิตตะ(ความคิด)

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๔. ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการเรียนการสอนในด้านวิม้งสา(ความไตร่ตรอง)

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
 พระมหาพรพัฒน์ กิตติวิโร (ผู้จัดทำแบบสอบถาม)
 นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๔/ ๓๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังษี
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

พศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตระงับพื้นที่ทดลองการสอนจริง เพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนวลนรดิศ

ใบรับแจ้งการขอรับ	
เลขที่	๐๒๙๗
วันที่	๔ ก.ย. ๖๒ เวลา ๙.๐๐ น.
ผู้รับ	๑/๐๔

ด้วย พระมหาวรพัฒน์ ฉายา กิตติวโร นามสกุล สุโข รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๒๑๙
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอิทธิบาท ๔
มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร เขต ๑" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ และทางโครงการ
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนวลนรดิศด้วยดี จึงขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์ดำเนินการต่อไป.

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนวลนรดิศ

เรียนมา

☒ ส่งเอกสารวิจัย *วิกรม*
☐ ไม่ส่ง

ขอแสดงความนับถือ

๔
4 ก.พ. ๖๒

๔
(รองศาสตราจารย์ ดร สมชัย ศรีนอก)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ติดต่อประสานงาน

อาจารย์กิตติศักดิ์ ณ สงขลา ๐๙๔-๓๕๐-๖๔๖๔
พระศักดิ์ดา อคคณปัญญา ๐๘๑-๑๘๖-๔๑๖๔

ทราบ
มอบ
ส่งการ
๑/๐๓๖๖
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนวลนรดิศ
๔ / ๓ / ๖๒

ภาคผนวก ฉ

ผลการวิเคราะห์ทดลองเครื่องมือ (try out)

ผลวิเคราะห์ความยากง่าย (P) ของข้อสอบ
จากนักเรียนนอกกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) ม.๓ / ๖ จำนวน ๓๐ คน ต่อข้อสอบ ๔๐ ข้อ

ความยากง่ายของข้อสอบ (p)	ความหมาย
๐.๘๑ - ๑.๐๐	ง่ายมาก (ควรปรับปรุงหรือตัดทิ้ง)
๐.๖๐ - ๐.๘๐	ค่อนข้างง่าย (ดี)
๐.๔๐ - ๐.๕๙	ยากพอเหมาะ (ดีมาก)
๐.๒๐ - ๐.๓๙	ค่อนข้างยาก (ดี)
๐ - ๐.๑๙	ยากมาก (ควรปรับปรุงหรือตัดทิ้ง)

ลำดับ ข้อสอบ	จำนวนคนที่ ตอบถูก	ค่าความ ยาก-ง่าย (P)	ผลวิเคราะห์	แปลความ	ระดับเกณฑ์
๑	๑๕	๐.๕๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๓	๑๔	๐.๔๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๔	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๕	๑๒	๐.๔๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๖	๑๔	๐.๔๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๗	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๘	๑๓	๐.๔๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๙	๑๒	๐.๔๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๑๐	๑๓	๐.๔๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๑๑	๑๒	๐.๔๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๑๒	๑๕	๐.๕๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๑๓	๑๔	๐.๔๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๑๔	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๑๕	๑๔	๐.๔๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๑๖	๑๗	๐.๕๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๑๗	๑๔	๐.๔๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๑๘	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๑๙	๑๓	๐.๔๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒๐	๑๗	๐.๕๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒๑	๑๕	๐.๕๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒๒	๑๔	๐.๔๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒๓	๑๓	๐.๔๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒๔	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒๕	๑๒	๐.๔๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒๖	๑๕	๐.๕๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒๗	๑๒	๐.๔๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒๘	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๒๙	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๓๐	๑๒	๐.๔๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๓๑	๑๔	๐.๔๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๓๒	๑๓	๐.๔๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๓๓	๑๗	๐.๕๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้

๓๔	๑๔	๐.๔๖	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๓๕	๑๕	๐.๕๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๓๖	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๓๗	๑๓	๐.๔๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๓๘	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๓๙	๑๕	๐.๕๐	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้
๔๐	๑๖	๐.๕๓	ยากพอเหมาะ	ดีมาก	นำไปใช้ได้

จากการนำเครื่องมือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไปให้นักเรียนกลุ่มนอกตัวอย่าง (Try Out) ได้ลองทำ พบว่า แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกข้อ มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ในระหว่าง ๐.๔๐ - ๐.๖๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้

ผลวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อนำไปใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้โปรแกรม SPSS ตามตารางดังต่อไปนี้

.....

อำนาจจำแนกของข้อสอบ (r)	ความหมาย
๐.๖๐ - ๑.๐๐	อำนาจจำแนกดีมาก
๐.๔๐ - ๐.๕๙	อำนาจจำแนกดี
๐.๒๐ - ๐.๓๙	อำนาจจำแนกพอใช้
๐.๑๐ - ๐.๑๙	อำนาจจำแนกต่ำ (ควรปรับปรุงหรือตัดทิ้ง)
-๐.๑๐ - ๐.๐๙	อำนาจจำแนกต่ำมาก (ควรปรับปรุงหรือตัดทิ้ง)

ข้อสอบ	Corrected Item-Total Correlation	อำนาจจำแนก	Cronbach's Alpha if Item Deleted	ค่าความเชื่อมั่น
๑.	.๒๖๕	พอใช้	.๗๕๒	นำไปใช้ได้
๒.	.๖๕๒	ดีมาก	.๗๖๗	นำไปใช้ได้
๓.	.๔๕๗	ดี	.๗๖๕	นำไปใช้ได้
๔.	.๖๒๑	ดีมาก	.๗๕๘	นำไปใช้ได้
๕.	.๔๘๗	ดี	.๗๖๐	นำไปใช้ได้
๖.	.๓๕๖	พอใช้	.๗๔๕	นำไปใช้ได้
๗.	.๒๘๔	พอใช้	.๗๖๒	นำไปใช้ได้
๘.	.๓๕๒	พอใช้	.๗๖๕	นำไปใช้ได้
๙.	.๒๖๖	พอใช้	.๗๕๙	นำไปใช้ได้
๑๐.	.๔๕๕	ดี	.๗๖๖	นำไปใช้ได้
๑๑.	.๕๒๔	ดี	.๗๖๒	นำไปใช้ได้
๑๒.	.๓๕๔	พอใช้	.๗๖๓	นำไปใช้ได้
๑๓.	.๔๒๑	ดี	.๗๕๙	นำไปใช้ได้
๑๔.	.๕๔๗	ดี	.๗๖๐	นำไปใช้ได้
๑๕.	.๔๕๖	ดี	.๗๖๕	นำไปใช้ได้
๑๖.	.๓๖๕	พอใช้	.๗๔๗	นำไปใช้ได้
๑๗.	.๔๕๗	ดี	.๗๔๘	นำไปใช้ได้

๑๘.	.๕๔๐	ดี	.๗๖๓	นำไปใช้ได้
๑๙.	.๖๒๐	ดีมาก	.๗๔๘	นำไปใช้ได้
๒๐.	.๓๔๐	พอใช้	.๗๕๙	นำไปใช้ได้
๒๑.	.๖๓๒	ดีมาก	.๗๕๗	นำไปใช้ได้
๒๒.	.๕๖๐	ดี	.๗๖๕	นำไปใช้ได้
๒๓.	.๔๒๑	ดี	.๗๓๘	นำไปใช้ได้
๒๔.	.๓๖๕	พอใช้	.๗๖๗	นำไปใช้ได้
๒๕.	.๓๕๐	พอใช้	.๗๗๐	นำไปใช้ได้
๒๖.	.๔๕๐	ดีมาก	.๗๓๖	นำไปใช้ได้
๒๗.	.๓๕๐	พอใช้	.๗๕๔	นำไปใช้ได้
๒๘.	.๓๖๐	พอใช้	.๗๖๐	นำไปใช้ได้
๒๙.	.๔๕๑	ดี	.๗๔๗	นำไปใช้ได้
๓๐.	.๓๖๑	พอใช้	.๗๕๘	นำไปใช้ได้
๓๑.	.๓๖๐	พอใช้	.๗๕๘	นำไปใช้ได้
๓๒.	.๖๕๒	ดีมาก	.๗๖๔	นำไปใช้ได้
๓๓.	.๓๕๐	พอใช้	.๗๖๖	นำไปใช้ได้
๓๔.	.๕๔๐	ดี	.๗๕๒	นำไปใช้ได้
๓๕.	.๕๕๐	ดี	.๗๖๔	นำไปใช้ได้
๓๖.	.๔๖๕	ดี	.๗๔๒	นำไปใช้ได้
๓๗.	.๓๖๐	พอใช้	.๗๖๓	นำไปใช้ได้
๓๘.	.๕๕๐	ดี	.๗๖๙	นำไปใช้ได้

๓๙.	.๓๔๐	พอใช้	.๗๕๗	นำไปใช้ได้
๔๐.	.๕๔๐	ดี	.๗๖๖	นำไปใช้ได้

จากการนำเครื่องมือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไปให้นักเรียนกลุ่มนอกตัวอย่าง (Try Out) ได้ลองทำ พบว่าข้อสอบแต่ละข้อมี ค่าความเชื่อมั่น สัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ไม่ต่ำกว่า ๐.๗ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเชื่อถือได้ และมีค่าอำนาจจำแนกมากกว่า ๐.๒๐ ทั้งฉบับ จึงสามารถนำไปใช้ได้ ค่าความเชื่อมั่น รายฉบับมีความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha .๗ ขึ้นไป ถือว่ามีค่าความเชื่อมั่น

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.๗๔๘	๓๐

ภาคผนวก ข

รูปแบบการเรียนรู้

รูปแบบการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนา ด้วยหลักอริยบท ๔ มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เขต ๑

๑. ขั้นเตรียม

ครูผู้สอนกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่จะสอน และสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน อย่างเช่น สื่อการเรียนรู้ หนังสือ แบบฝึกทักษะ มีการอธิบายในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ โดยมีการตั้งเป้าหมายของการเรียนประวัติพระสาวก พระอัญญาโกณฑัญญะ โดยใช้หลักอริยบท ๔ ให้นักเรียนได้เห็น ถึงความสำเร็จในการเอาใจใส่ต่อการมุ่งมั่นในการบรรลุพระอรหันต์ของพระอัญญาโกณฑัญญะ โดยเริ่มจาก ฉันทะ มีความพอใจในการหลุดพ้นทุกข์ทั้งปวง วิริยะ ความเพียร ขยันหมั่นเพียร บากบั่น หาวิธีออกจากทุกข์ด้วยการติดตามพระพุทธเจ้าเพื่อหวังให้พระองค์นั้นทรงเทศนาโปรดตน จิตตะ การเอาใจใส่ต่อสิ่งที่ทำอยู่ คือ การใส่ใจอยู่กับสิ่งตนเองทำอยู่ไม่ทิ้งภาระหน้าที่ วิมังสา หมั่นตรិตรองพิจารณาหาเหตุผลของการกระทำว่าดีหรือไม่มีความสำเร็จมากน้อยขนาดไหน มีความบกพร่องทางด้านก็แก้ไขด้านนั้น เมื่อนักเรียนได้เห็นถึงความสำเร็จก็จะเกิดกำลังใจ เกิดความมุ่งมั่นต่อการเรียน

๒. ขั้นดำเนินการ

เมื่อครูผู้สอนกำหนดเนื้อหาสาระแล้ว โดยอธิบายหลักอริยบท ๔ คือ ความสำเร็จ ให้นักเรียนได้รับความหมายว่า ๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดถอย ๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป ๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิถีแก้ไขปรับปรุง และเริ่มสอน ประวัติ พระอัญญาโกณฑัญญะ โดยเริ่มตั้งแต่ เจ้าชายสิทธัตถะนั้นประสูติได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทโธทนะพระบิดาได้เชิญพราหมณ์ ๑๐๘ คน มาเลี้ยงโภชนาหารในพระราชนิเวศน์ เพื่อทำพิธีทำนายพระลักษณะตามราชประเพณีให้คัดเลือกพราหมณ์ผู้มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษจาก ๑๐๘ คน เหลือ ๘ คนและมีโกณฑัญญะอยู่ในจำนวน ๘ คนนี้ครั้นกาลเวลาล่วงเลยมาถึง ๒๙ ปี เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา โกณฑัญญะพราหมณ์ทราบข่าวก็ดีใจ เพราะตรงกับคำทำนายของตน จึงรีบไปชวนบุตรของพราหมณ์ทั้ง ๗ คนที่ร่วมทำนายด้วยกันนั้น โดยกล่าวว่า “ บัดนี้ เจ้าชายสิทธัตถะราชกุมารโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ เสด็จออกบรรพชาแล้ว พระองค์จักได้ตรัสรู้เป็นพระสัพพัญญูเจ้าแน่นอน ถ้าบิดาของพวกท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็คงจะออกบวชด้วยกันกับเรา ถ้าท่านทั้งหลายปรารถนาจะบวชก็จงบวชตามเสด็จพระมหาบุรุษพร้อมกันเถิด ” บุตรพราหมณ์เหล่านั้น ยอมออกบวชเพียง ๔ คน คือ วปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ โกณฑัญญะ จึงพามาณพทั้ง ๔ คนนั้นพร้อมทั้งตนด้วยรวมเป็น ๕ ได้นามบัญญัติว่า “ ปัญจวัคคีย์ ”

ออกบวชสืบเสาะติดตามถามหาพระมหาบุรุษไปตามสถานที่ต่าง ๆ จนมาพบพระพุทธองค์กำลังบำเพ็ญความเพียรอยู่ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมด้วยความมั่นใจว่าพระองค์จะได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณอย่างแน่นอน จึงพากันเข้าไปอยู่เฝ้าทำกิจวัตรอุปัฏฐากครั้งพระโพธิสัตว์ ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงดำริพิจารณาหาบุคคลผู้สมควรจะรับฟังพระปฐมเทศนาและตรัสรู้ตามได้โดยเร็วในชั้นแรกพระองค์ทรงระลึกถึงอาจารย์ทั้งสองที่พระองค์เคยเข้าไปศึกษา คือ อาฬารดาบสกาลามโคตร แต่ได้ทราบของท่านได้ถึงแก่กรรมไปได้ ๗ วัน แล้วและอีกท่านหนึ่ง คือ อุทกดาบสราชมุนี แต่ก็ได้ทราบด้วยพระญาณ ว่าท่านเพิ่งจะสิ้นชีพไปเมื่อวันวานนี้เองต่อจากนั้นพระพุทธองค์ทรงระลึกถึง ปัญจวัคคีย์ผู้ซึ่งเคยมีอุปการคุณแก่พระองค์เมื่อสมัยทำทุกรกิริยาและทรงทราบว่าขณะนี้ท่านทั้ง ๕ พักอาศัยอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันทรงดำริดังนี้แล้ว จึงได้เสด็จพุทธดำเนินไปสู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระพุทธองค์ ทรงประกาศพระสัพพัญญุตญาณแก่เหล่าปัญจวัคคีย์ โดยตรัส พระธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมเทศนา เมื่อจบพระธรรมเทศนา ธรรมจักร คือ ดวงตาเห็นธรรมอันปราศจากธุลีมลทิน เกิดขึ้นแก่โกณฑัญญะว่า “ **สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา** ” พระพุทธองค์ ทรงทราบว่า โกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม เป็นพระโสดาบันบุคคลในพระพุทธศาสนาแล้วเมื่อท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันแล้วท่านได้กราบทูลขออุปสมบท พระพุทธองค์ประทานการอุปสมบทให้ด้วยพระดำรัสว่า “ เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้วเธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด ” ด้วยพระวาจาเพียงเท่านี้โกณฑัญญะก็สำเร็จเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนานับว่าเป็นพระสงฆ์รูปแรกในโลกและการอุปสมบทด้วยวิธีนี้เรียกว่า “ เอหิภิกขุอุปสัมปทา ” วันต่อ ๆ มา ท่านที่เหลืออีก ๔ คน ก็ได้บรรลุเป็นพระโสดาบันและอุปสมบทด้วยกันทั้งหมด พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า พระปัญจวัคคีย์ มีญาณแก่กล้าพอที่จะบรรลุธรรมเบื้องต้นได้แล้ว จึงตรัสพระธรรมเทศนา “ อนัตตลักขณสูตร ” คือสูตรที่แสดงลักษณะแห่งเบญจขันธ์ว่าเป็นอนัตตาความไม่มีตัวตนโปรดพระปัญจวัคคีย์เมื่อจบพระธรรมเทศนาก็ได้บรรลุพระอรหัตผลเป็นพระ อเสขบุคคล ด้วยกันทั้งหมด ขณะนั้น มีพระอรหันต์ เกิดขึ้นในโลก ๖ องค์ รวมทั้งพระพุทธองค์ด้วย

ด้วยผู้สอนได้จัดการเรียนรู้โดยได้ให้เรียนนั้นได้ศึกษาเรื่องราวประวัติพุทธสาวคือ เรื่องอัญญาโกณฑัญญะโดยละเอียด โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากหนังสือและสื่อในการเรียนการสอน

๓. ขั้นสรุป

เมื่อการเรียนรู้ประวัติ พระอัญญาโกณฑัญญะ จบลงผู้เรียนควรจะวิเคราะห์ อภิปราย และสรุปด้วยตัวนักเรียนเอง และให้ผู้เรียนทำแบบฝึกทักษะและแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

แบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การทำนายพระลักษณะเจ้าชายสิทธัตถะ)

คำชี้แจง : ๑. แบบทดสอบก่อนเรียนเป็นข้อสอบแบบปรนัยเลือกตอบ จำนวน ๑๐ ข้อ
 ๒. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยนำไปตอบในกระดาษคำตอบที่แจกให้

๑. เจ้าชายสิทธัตถะประสูติได้กี่วัน มีการทำนายพระลักษณะ ?
 ก. ๕ วัน ข. ๑๐ วัน ค. ๒๐ วัน ง. ๓๐ วัน
๒. พระเจ้าสุทโธทนะเชิญพราหมณ์มาทำนายพระลักษณะ กี่คน ?
 ก. ๕๐ คน ข. ๑๐ คน ค. ๗๐ คน ง. ๑๐๘ คน
๓. พราหมณ์ ๑๐๘ คน ถูกคัดเลือกทำนายพระลักษณะ กี่คน ?
 ก. ๘ คน ข. ๕๐ คน ค. ๑๐๘ คน ง. ๗๐ คน
๔. โกณฑัญญะพราหมณ์ อยู่ในพวกพราหมณ์กี่คนที่ทำนายพระลักษณะ ?
 ก. ๘ คน ข. ๑๐ คน ค. ๗๐ คน ง. ๑๐๘ คน
๕. โกณฑัญญะพราหมณ์ ทำนายว่าอย่างไร?
 ก. จะได้ออกบวชและตรัสรู้ ข. จะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
 ค. จะไม่ออกบวชเลย ง. จะออกบวชแต่ไม่ตรัสรู้
๖. เพราะเหตุใด โกณฑัญญะพราหมณ์ถึงทำนายอย่างนั้น ?
 ก. เดาเอา ข. เพราะเรียนวิชามาครบถ้วนแล้ว
 ค. เพราะมีบุญ ง. เพราะพูดเอาใจพระราชา
๗. ขณะทำนายพระลักษณะ ชูนิ้วขึ้นกี่นิ้ว ?
 ก. ๒ นิ้ว ข. ๓ นิ้ว
 ค. ๑ นิ้ว ง. ๕ นิ้ว
๘. โกณฑัญญะพราหมณ์ ทำนายลักษณะจากอะไร?
 ก. มหาปฐิสลักษณ์ ๓๒ ประการ ข. เดาเอา
 ค. คัมภีร์ ง. ความคิดคนอื่น
๙. มหาปฐิสลักษณ์ ๓๒ ประการ อยู่ในคัมภีร์อะไร ?
 ก. ฎีกา ข. พระไตรปิฎก
 ค. อนุฎีกา ง. อรรถกถา
๑๐. หมู่บ้านโกณฑัญญะพราหมณ์ ชื่ออะไร ?
 ก. มิถิลา ข. โทณวัตถุ
 ค. กบิลพัสดุ์ ง. กาสี

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การทำนายพระลักษณะเจ้าชายสิทธัตถะ)

- ข้อ ๑ ตอบ ก. ข้อ ๒ ตอบ ง. ข้อ ๓ ตอบ ก. ข้อ ๔ ตอบ ก. ข้อ ๕ ตอบ ก.
ข้อ ๖ ตอบ ข. ข้อ ๗ ตอบ ก. ข้อ ๘ ตอบ ก. ข้อ ๙ ตอบ ข. ข้อ ๑๐ ตอบ ข.

แบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การตามเสด็จออกผนวช)

คำชี้แจง : ๑. แบบทดสอบก่อนเรียนเป็นข้อสอบแบบปรนัยเลือกตอบ จำนวน ๑๐ ข้อ
 ๒. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยนำไปตอบในกระดาษคำตอบที่แจกให้

๑. เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช พระชนมายุกี่พรรษา ?

ก. ๒๕ พรรษา

ข. ๒๒ พรรษา

ค. ๒๙ พรรษา

ง. ๒๐ พรรษา

๒. เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช ใครตามออกบวชตามด้วย ?

ก. นางวิสาขา

ข. อสีตดาบส

ค. ฉันทะอำมาตย์

ง. ปัญจวัคคีย์

๓. ปัญจวัคคีย์ ตามออกบวชเพราะอะไร ?

ก. ไปอุปัฏฐาก

ข. อยากได้สมบัติ

ค. ให้กำลังใจเจ้าชายสิทธัตถะ

ง. เมื่อทรงตรัสรู้แล้วหวังฟังธรรมเทศนา

๔. ระหว่างพระสิทธัตถะบำเพ็ญทุกรกิริยาใครอุปัฏฐาก ?

ก. นางสุชาดา

ข. โสติยะพราหมณ์

ค. ปัญจวัคคีย์

ง. ม้ากัณฐกะ

๕. พระสิทธัตถะ บำเพ็ญทุกรกิริยาที่ปี จึงตรัสรู้ ?

ก. ๒๕ ปี

ข. ๙ ปี

ค. ๑๐ ปี

ง. ๖ ปี

๖. ปัญจวัคคีย์เคยคิดหนีแล้วทั้งพระสิทธัตถะ เพราะเหตุใด ?

ก. ไม่ศรัทธา

ข. เพราะคิดว่าไม่ทำสมาธิ

ค. ไม่น่าบรรลุธรรม

ง. เพราะเห็นทรมานร่างกายแล้วเลิก
ทรมานตัวเอง

๗. พระสิทธัตถะ บำเพ็ญทุกรกิริยาที่ไหน ?

ก. พรหมมูบ้าน

ข. สวนดอกไม้

ค. ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

ง. ราชวัง

๘. ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน อยู่ที่ไหน ?

ก. โอโยธยา

ข. กรุงลงกา

ค. สารนาถ

ง. พาราณสี

๙. พระสิทธัตถะทรงตรัสรู้ธรรม อะไร ?

ก. อริยสัจ

ข. ไตรเพท

ค. บุญกิริยาวัตถุ

ง. จักร ๔

๑๐. เมื่อทรงตรัสรู้แล้ว ทรงนึกถึงใคร ?

ก. อสีตดาบส

ค. พรหมณ์ ๑๐๘ คน

ข. อาฬารดาบส อสีตดาบส

ง. อาฬารดาบส

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การตามเสด็จออกผนวช)

- ข้อ ๑ ตอบ ค. ข้อ ๒ ตอบ ง. ข้อ ๓ ตอบ ง. ข้อ ๔ ตอบ ค. ข้อ ๕ ตอบ ง.
ข้อ ๖ ตอบ ง. ข้อ ๗ ตอบ ค. ข้อ ๘ ตอบ ง. ข้อ ๙ ตอบ ก. ข้อ ๑๐ ตอบ ข.

แบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การฟังปฐมเทศนา)

คำชี้แจง : ๑. แบบทดสอบก่อนเรียนเป็นข้อสอบแบบปรนัยเลือกตอบ จำนวน ๑๐ ข้อ
 ๒. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยนำไปตอบในกระดาษคำตอบที่แจกให้

๑. พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาแก่ใครเป็นคนแรก ?

ก. นายฉันทะ

ข. อสิตดาบส

ค. ปัญจวัคคีย์

ง. นางสุชาดา

๒. ปฐมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงชื่อว่าอะไร ?

ก. ธรรมจักรกัปปวัตตสูตร

ข. ไตรเพท

ค. ไตรลักษณ์

ง. จักร ๔

๓. ธรรมจักรกัปปวัตตสูตร มีเนื้อหาว่าอย่างไร ?

ก. อตตกิลมณานุโยค

ข. มรรค ๘

ค. มัชฌิมาปฏิปทา

ง. อตตกิลมณานุโยค กามสุขัลลิกานุโยค

๔. คำว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" มีความหมายว่า อย่างไร ?

ก. ทางสุดโต่ง

ข. ทางสายกลาง

ค. ทางสายตรง

ง. ทางทรमान

๕. มัชฌิมาปฏิปทา คือ ธรรมข้อใด ?

ก. จักร

ข. วุฒิ ๔

ค. มรรคมรรค ๘

ง. อิทธิบาท ๔

๖. พระธรรมจักขุ คือ อะไร ?

ก. มองไกลได้

ข. ตาไฟ

ค. ดวงตาเห็นธรรม

ง. เนตรทิพย์

๗. ใคร ? ได้ "ธรรมจักขุ" ดวงตาเห็นธรรม

ก. โกณฑัญญะพราหมณ์

ข. อสิตดาบส

ค. ฉันทะ

ง. ม้ากัณฐกะ

๘. ธรรมจักขุ คือ ดวงตาเห็นธรรม เห็นเช่นไร ?

ก. เห็นบุญกรรม

ข. เห็นสิ่งลึกลับ

ค. เห็นวิญญาณคน

ง. เห็นว่าสิ่งใดมีเกิด สิ่งนั้นมีดับเป็น

ธรรมดา

๙. อัญญาโกณฑัญญะ แปลว่า อะไร ?

ก. ไม่รู้เรื่องเลย

ข. ได้รู้แล้วหนอ

ค. รู้แล้วลืม

ง. รู้ลึกแต่ไม่รู้

๑๐.คำว่า "อัญญาโกณฑัญญะ" ใครเอ่ยขึ้น ?

ก. พระพุทธเจ้า

ข. พระอัสสชิ

ค. นางปฐาจารา

ง. พระเทวทัต

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การฟังปฐมเทศนา)

- ข้อ ๑ ตอบ ค. ข้อ ๒ ตอบ ก. ข้อ ๓ ตอบ ง. ข้อ ๔ ตอบ ข. ข้อ ๕ ตอบ ค.
ข้อ ๖ ตอบ ค. ข้อ ๗ ตอบ ก. ข้อ ๘ ตอบ ง. ข้อ ๙ ตอบ ข. ข้อ ๑๐ ตอบ ก.

แบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การบรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา)

คำชี้แจง : ๑. แบบทดสอบก่อนเรียนเป็นข้อสอบแบบปรนัยเลือกตอบ จำนวน ๑๐ ข้อ
 ๒. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยนำไปตอบในกระดาษคำตอบที่แจกให้

๑. พระอัญญาโกณฑัญญะบรรลุโสดาบัน ด้วยกรรมเทศนาชื่ออะไร ?

ก. ธรรมจักรกัปปตสูตร	ข. อนุปปพพิกถา
ค. สीलกถา	ง. ทานกถา
๒. พระอัญญาโกณฑัญญะบรรลุพระอรหันต์ ด้วยกรรมเทศนาชื่ออะไร ?

ก. อริยสัจ	ข. อนัตตลักขณสูตร
ค. นิเวธน์	ง. จักร ๔
๓. พระอัญญาโกณฑัญญะ บวชด้วยวิธีใด ?

ก. เอหิภิกขุอุปสัมปทา	ข. บวชเอง
ค. ฤๅษีบวชให้	ง. แห่นาค
๔. ปัญจวัคคีย์ ทั้ง ๕ บรรลุเป็นพระอรหันต์ ด้วยกรรมเทศนา ชื่ออะไร ?

ก. อนัตตลักขณสูตร	ข. จักร ๔
ค. สीलกถา	ง. ทานกถา
๕. อนัตตลักขณสูตร ว่าด้วยเรื่องอะไร ?

ก. ความดี	ข. ความจริง ๔ ประการ
ค. ว่าด้วยชั้น ๕	ง. ว่าด้วยสวรรค์
๖. เอหิภิกขุอุปสัมปทา มีความหมายว่า อย่างไร ?

ก. การบวชด้วยกล่าวว่าท่านจงมาเถิด	ข. ท่านจงหลีกเลี่ยงเถิด
ค. ท่านจงมาเถิด	ง. ท่านจงมาดูเถิด
๗. ธรรมจักรกัปปตสูตร มีความหมายว่าอย่างไร ?

ก. พระสูตรที่มีธรรม	ข. พระสูตรที่กล่าวถึงความดี
ค. พระสูตรที่มีธรรมจักร	ง. พระสูตรที่ยังจักรคือธรรมให้เป็นไป
๘. วาจาที่พระพุทธเจ้า บวชให้พระอัญญาโกณฑัญญะ ว่าอย่างไร ?

ก. เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด	ข. เธอจงเข้ามาเถิด
ค. เธอเป็นภิกษุแล้ว	ง. เธอเป็นพราหมณ์เป็นภิกษุเถิด
๙. อนัตตา มีความหมายว่า อย่างไร ?

ก. ไม่มีตัวเขา	ข. ไม่มีตัวตน
ค. ไม่บรรลุธรรม	ง. ไม่เข้าถึงธรรม

๑๐. ใครเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา ?

ก. พระอานนท์

ค. พระอัญญาโกณฑัญญะ

ข. พระอัสสชิ

ง. พระโมคคัลลานะ

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การบรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา)

- ข้อ ๑ ตอบ ก. ข้อ ๒ ตอบ ข. ข้อ ๓ ตอบ ก. ข้อ ๔ ตอบ ก. ข้อ ๕ ตอบ ค.
ข้อ ๖ ตอบ ก. ข้อ ๗ ตอบ ง. ข้อ ๘ ตอบ ก. ข้อ ๙ ตอบ ข. ข้อ ๑๐ ตอบ ค.

แบบทดสอบหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การทำนายพระลักษณะเจ้าชายสิทธัตถะ)

คำชี้แจง : ๑. แบบทดสอบก่อนเรียนเป็นข้อสอบแบบปรนัยเลือกตอบ จำนวน ๑๐ ข้อ
 ๒. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยนำไปตอบในกระดาษคำตอบที่แจกให้

๑. ขณะทำนายพระลักษณะ ชูนิ้วขึ้นกี่นิ้ว ?

ก. ๒ นิ้ว	ข. ๓ นิ้ว
ค. ๑ นิ้ว	ง. ๕ นิ้ว
๒. เพราะเหตุใด โกณฑัญญะพราหมณ์ถึงทำนายอย่างนั้น ?

ก. เตาเอา	ข. เพราะเรียนวิชามาครบถ้วนแล้ว
ค. เพราะมีบุญ	ง. เพราะพูดเอาใจพระราชา
๓. หมู่บ้านโกณฑัญญะพราหมณ์ ชื่ออะไร ?

ก. เมืองมิลินดา	ข. โทณวัตถุ
ค. กบิลพัสดุ์	ง. กาสี
๔. มหาปรีสลักษณะ ๓๒ ประการ อยู่ในคัมภีร์อะไร ?

ก. ฎีกา	ข. พระไตรปิฎก
ค. อนุฎีกา	ง. อรรถกถา
๕. โกณฑัญญะพราหมณ์ ทำนายว่าอย่างไร?

ก. จะได้ออกบวชและตรัสรู้	ข. จะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
ค. จะไม่ออกบวชเลย	ง. จะออกบวชแต่ไม่ตรัสรู้
๖. พระเจ้าสุทโธทนะเชิญพราหมณ์มาทำนายพระลักษณะ กี่คน ?

ก. ๕๐ คน	ข. ๑๐ คน	ค. ๗๐ คน	ง. ๑๐๘ คน
----------	----------	----------	-----------
๗. เจ้าชายสิทธัตถะประสูติได้กี่วัน มีการทำนายพระลักษณะ ?

ก. ๕ วัน	ข. ๑๐ วัน	ค. ๒๐ วัน	ง. ๓๐ วัน
----------	-----------	-----------	-----------
๘. โกณฑัญญะพราหมณ์ ทำนายลักษณะจากอะไร?

ก. มหาปรีสลักษณะ ๓๒ ประการ	ข. เตาเอา
ค. คัมภีร์	ง. ความคิดคนอื่น
๙. โกณฑัญญะพราหมณ์ อยู่ในพวกพราหมณ์กี่คนที่ทำนายพระลักษณะ ?

ก. ๘ คน	ข. ๑๐ คน	ค. ๗๐ คน	ง. ๑๐๘ คน
---------	----------	----------	-----------
๑๐. พราหมณ์ ๑๐๘ คน ถูกคัดเลือกทำนายพระลักษณะ กี่คน ?

ก. ๑๐ คน	ข. ๕๐ คน	ค. ๑๐๘ คน	ง. ๗๐ คน
----------	----------	-----------	----------

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การบรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา)

- ข้อ ๑ ตอบ ก. ข้อ ๒ ตอบ ข. ข้อ ๓ ตอบ ข. ข้อ ๔ ตอบ ข. ข้อ ๕ ตอบ ก.
ข้อ ๖ ตอบ ง. ข้อ ๗ ตอบ ก. ข้อ ๘ ตอบ ก. ข้อ ๙ ตอบ ก. ข้อ ๑๐ ตอบ ค.

แบบทดสอบหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การตามเสด็จออกผนวช)

คำชี้แจง : ๑. แบบทดสอบก่อนเรียนเป็นข้อสอบแบบปรนัยเลือกตอบ จำนวน ๑๐ ข้อ
 ๒. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยนำไปตอบในกระดาษคำตอบที่แจกให้

๑. ปัญวัคคีย์เคยคิดหนีแล้วถึงพระสีหัตถะ เพราะเหตุใด ?

ก. ไม่ศรัทธา	ข. เพราะคิดว่าไม่ทำสมาธิ
ค. ไม่น่าบรรลुरुธรรม	ง. เพราะเห็นทรมานร่างกายแล้วเลิกล้มทรมานตัวเอง

๒. พระสีหัตถะ บำเพ็ญทุกรกิริยาที่ไหน ?

ก. พรหมมูบ้าน	ข. สวนดอกไม้
ค. ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน	ง. ราชวัง

๓. ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน อยู่ที่ไหน ?

ก. อโยธยา	ข. กรุงลงกา
ค. สารนาถ	ง. พาราณสี

๔. พระสีหัตถะทรงตรัสรู้ธรรม อะไร ?

ก. อริยสัจ	ข. ไตรเพท
ค. บุญกิริยาวัตถุ	ง. จักร ๔

๕. เมื่อทรงตรัสรู้แล้ว ทรงนึกถึงใคร ?

ก. อสิตดาบส	ข. อาฬารดาบส อสิตดาบส
ค. พรหมณ์ ๑๐๘ คน	ง. อาฬารดาบส

๖. เจ้าชายสีหัตถะเสด็จออกผนวช พระชนมายุกี่พรรษา ?

ก. ๒๕ พรรษา	ข. ๒๒ พรรษา
ค. ๒๙ พรรษา	ง. ๒๐ พรรษา

๗. เจ้าชายสีหัตถะเสด็จออกผนวช ใครตามออกบวชตามด้วย ?

ก. นางวิสาขา	ข. อสิตดาบส
ค. ฉันทะอำมาตย์	ง. ปัญจวัคคีย์

๘. ปัญจวัคคีย์ ตามออกบวชเพราะอะไร ?

ก. ไปอุปัฏฐาก	ข. อยากได้สมบัติ
ค. ให้กำลังใจเจ้าชายสีหัตถะ	ง. เมื่อทรงตรัสรู้แล้วหวังฟังธรรมเทศนา

๙. ระหว่างพระสีหัตถะบำเพ็ญทุกรกิริยาใครอุปัฏฐาก ?

ก. นางสุชาดา	ข. โสตถิยะพรหมณ์
ค. ปัญจวัคคีย์	ง. ม้ากัณฐกะ

๑๐. พระสิทธัตถะ บำเพ็ญทุกรกิริยากี่ปี จึงตรัสรู้ ?

ก. ๒๕ ปี

ข. ๙ ปี

ค. ๑๐ ปี

ง. ๖ ปี

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การตามเสด็จออกผนวช)

- ข้อ ๑ ตอบ ง. ข้อ ๒ ตอบ ค. ข้อ ๓ ตอบ ง. ข้อ ๔ ตอบ ก. ข้อ ๕ ตอบ ข.
ข้อ ๖ ตอบ ค. ข้อ ๗ ตอบ ง. ข้อ ๘ ตอบ ง. ข้อ ๙ ตอบ ค. ข้อ ๑๐ ตอบ ง.

แบบทดสอบหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การฟังปฐมเทศนา)

คำชี้แจง : ๑. แบบทดสอบก่อนเรียนเป็นข้อสอบแบบปรนัยเลือกตอบ จำนวน ๑๐ ข้อ
 ๒. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยนำไปตอบในกระดานคำตอบที่แจกให้

๑. พระธรรมจักขุ คือ อะไร ?

ก. มองไกลได้

ค. ดวงตาเห็นธรรม

ข. ตาไฟ

ง. เนตรทิพย์

๒. ใคร ? ได้ "ธรรมจักขุ" ดวงตาเห็นธรรม

ก. โกณฑัญญะพราหมณ์

ค. ฉันทะ

ข. อสิตดาบส

ง. ม้ากัณฐกะ

๓. ธรรมจักขุ คือ ดวงตาเห็นธรรม เห็นเช่นไร ?

ก. เห็นบุญกรรม

ค. เห็นวิญญูญาณคน

ข. เห็นสิ่งลึกลับ

ง. เห็นว่าสิ่งใดมีเกิด สิ่งนั้นมีดับเป็น
ธรรมดา

๔. อัญญาโกณฑัญญะ แปลว่า อะไร ?

ก. ไม่รู้เรื่องเลย

ค. รู้แล้วลืม

ข. ได้รู้แล้วหนอ

ง. รู้สึกลับแต่ไม่รู้

๕. คำว่า "อัญญาโกณฑัญญะ" ใครเอ่ยขึ้น ?

ก. พระพุทธเจ้า

ค. นางปฐาจารา

ข. พระอัสสชิ

ง. พระเทวทัต

๖. พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาแก่ใครเป็นคนแรก ?

ก. นายฉันทะ

ค. ปัญจวัคคีย์

ข. อสิตดาบส

ง. นางสุชาดา

๗. ปฐมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงชื่อว่าอะไร ?

ก. ธรรมจักรกัปปวัตตสูตร

ค. ไตรลักษณ์

ข. ไตรเพท

ง. จักร๔

๘. ธรรมจักรกัปปวัตตสูตร มีเนื้อหาว่าอย่างไร ?

ก. อตตกิลมณัญญะ

ค. มัชฌิมาปฏิปทา

ข. มรรค ๘

ง. อตตกิลมณัญญะ กามสุขัลลิกานุโยค

๙. คำว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" มีความหมายว่า อย่างไร ?

ก. ทางสุดโต่ง

ค. ทางสายตรง

ข. ทางสายกลาง

ง. ทางทรมาน

๑๐. มัชฌิมาปฎิปปทา คือ ธรรมข้อใด ?

ก. จักร

ค. มรรคมรรค ๘

ข. รุคมิ ๔

ง. อิทธิบาท ๔

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การฟังปฐมเทศนา)

- ข้อ ๑ ตอบ ค. ข้อ ๒ ตอบ ก. ข้อ ๓ ตอบ ง. ข้อ ๔ ตอบ ข. ข้อ ๕ ตอบ ก.
ข้อ ๖ ตอบ ค. ข้อ ๗ ตอบ ก. ข้อ ๘ ตอบ ง. ข้อ ๙ ตอบ ข. ข้อ ๑๐ ตอบ ค.

แบบทดสอบหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การบรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา)

คำชี้แจง : ๑. แบบทดสอบก่อนเรียนเป็นข้อสอบแบบปรนัยเลือกตอบ จำนวน ๑๐ ข้อ
 ๒. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว โดยนำไปตอบในกระดานคำตอบที่แจกให้

๑. เอหิภิกขุอุปสัมปทา มีความหมายว่า อย่างไร ?

ก. การบวชด้วยกล่าวว่าท่านจงมาเถิด	ข. ท่านจงหลีกเลี่ยงเถิด
ค. ท่านจงมอดูเถิด	ง. ท่านจงมาดูแลเถิด
๒. ธรรมจักรกัปปวัตนสูตร มีความหมายว่าอย่างไร ?

ก. พระสูตรที่มีธรรม	ข. พระสูตรที่กล่าวถึงความดี
ค. พระสูตรที่มีธรรมจักร	ง. พระสูตรที่ยังจักรคือธรรมให้เป็นไป
๓. วาจาที่พระพุทธเจ้า บวชให้พระอัญญาโกณฑัญญะ ว่าอย่างไร ?

ก. เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด	ข. เธอจงเข้ามาเถิด
ค. เธอเป็นภิกษุแล้ว	ง. เธอเป็นพราหมณ์เป็นภิกษุเถิด
๔. อนัตตา มีความหมายว่า อย่างไร ?

ก. ไม่มีตัวเขา	ข. ไม่มีตัวตน
ค. ไม่บรรลุธรรม	ง. ไม่เข้าถึงธรรม
๕. ใครเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา ?

ก. พระอานนท์	ข. พระอัสสชิ
ค. พระอัญญาโกณฑัญญะ	ง. พระโมคคัลลานะ
๖. พระอัญญาโกณฑัญญะบรรลุโสดาบัน ด้วยกรรมเทศนาข้ออะไร ?

ก. ธรรมจักรกัปปวัตนสูตร	ข. อนุบุพพิกถา
ค. สीलกา	ง. ทานกถา
๗. พระอัญญาโกณฑัญญะบรรลุพระอรหันต์ ด้วยกรรมเทศนาข้ออะไร ?

ก. อริยสัจ	ข. อนัตตลักษณะสูตร
ค. นิเวรณ	ง. จักร ๔
๘. พระอัญญาโกณฑัญญะ บวชด้วยวิธีใด ?

ก. เอหิภิกขุอุปสัมปทา	ข. บวชเอง
ค. ฤชีบวชให้	ง. แห่นาค
๙. ปัญจวัคคีย์ ทั้ง ๕ บรรลุเป็นพระอรหันต์ ด้วยกรรมเทศนา ข้ออะไร ?

ก. อนัตตลักษณะสูตร	ข. จักร ๔
ค. สीलกา	ง. ทานกถา

๑๐. อนัตตลักษณะสูตร ว่าด้วยเรื่องอะไร ?

ก. ความดี

ค. ว่าด้วยขั้น ๕

ข. ความจริง ๔ ประการ

ง. ว่าด้วยสวรรค์

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓
รายวิชา พระพุทธศาสนา ประวัติพระสาวก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ (การบรรลุพระอรหันต์และเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพุทธศาสนา)

- ข้อ ๑ ตอบ ก. ข้อ ๒ ตอบ ง. ข้อ ๓ ตอบ ก. ข้อ ๔ ตอบ ข. ข้อ ๕ ตอบ ค.
ข้อ ๖ ตอบ ก. ข้อ ๗ ตอบ ข. ข้อ ๘ ตอบ ก. ข้อ ๙ ตอบ ก. ข้อ ๑๐ ตอบ ค.

แผนการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ จังหวัด กรุงเทพมหานคร
 รหัสวิชา ส ๒๓๑๐ รายวิชา สังคมศึกษา จำนวน ๑.๕ หน่วยกิต ๓ คาบ/
 สัปดาห์
 (รายวิชา พระพุทธศาสนา จำนวน ๐.๕ หน่วยกิต ๑ คาบ/สัปดาห์) ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา
 ๒๕๕๙)

สาระ/มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

สาระที่ ๑ : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑

เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือสามารถนำ
 หลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส ๑.๒

พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก และชาวพุทธตัวอย่างยึดมั่นในศีลธรรม การ
 ทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส ๑.๓

ประพฤติ ปฏิบัติตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ
 ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม
 สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ม ๓/๑ , ม ๓/๒ , ม ๓/๓ , ม ๓/๔ , ม ๓/๕ , ม ๓/๖ , ม ๓/๗ , ม ๓/๘

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา ส ๒๓๑๐๖ รายวิชา สังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๑.๕ หน่วยกิต เวลาเรียน ๓ ชั่วโมง / สัปดาห์

ศึกษา วิเคราะห์ อธิบาย อภิปราย นำเสนอแนวคิด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบสุขแก่โลก พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน พุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง สังฆคณและข้อธรรมสำคัญในกรอบปริยัติ ๔ การปฏิบัติตนตามหลักธรรม การพัฒนาจิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการและวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย สวดมนต์ แผ่เมตตา วิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ ความแตกต่างและยอมรับวิธีการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในศาสนาอื่น ๆ หน้าที่และบทบาทของชาวพุทธที่ดี การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะและการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา ความแตกต่างของคตินิยมและคติแห่ง การมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองผู้อื่นตามหลักสิทธิมนุษยชน การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากลที่เหมาะสม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง การเสนอแนวคิดในการลดความขัดแย้งและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในประเทศและสังคมโลก ระบอบการปกครองแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในปัจจุบัน ระบอบการปกครองของไทยกับประเทศอื่น ๆ ที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วม และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มและเทคโนโลยีสารสนเทศในการแสวงหาและสืบค้นข้อมูล มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การสร้างคำอธิบาย การสาธิต การปฏิบัติตนตามหลักธรรม มีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองผู้อื่นตามหลักสิทธิมนุษยชน และการอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากลที่เหมาะสม ใฝ่เรียนรู้ มีวินัย ใจกว้าง มีเหตุผล รักความเป็นไทย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ดำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ ศรัทธายึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ส ๑.๑ ม ๓/๑ , ม ๓/๒ , ม ๓/๓ , ม ๓/๔ , ม ๓/๕ , ม ๓/๖ , ม ๓/๗ , ม ๓/๘

มาตรฐานการเรียนรู้

- มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด

๑. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศไทย
๒. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทยรวมทั้งการพัฒนาดนและครอบครัว
๓. วิเคราะห์พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยา หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด
๔. วิเคราะห์และประพจน์ตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิด จากประวัติสาวกชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด
๕. อธิบายพุทธคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบปริยสัจ ๔ หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ไขปัญหาของตนเองและครอบครัว
๖. วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระมหาวรพัฒน์ กิตติวโร / สุโข
- ว/ด/ป เกิด : วันจันทร์ ที่ ๓๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๕
- ลำเนา : บ้านเลขที่ ๖๐๓/๙๓๕ หมู่ ๑๐ แขวงบางแค เขตบางแค
จังหวัด กรุงเทพมหานคร (ภูมิลำเนา อุดรธานี)
- วุฒิการศึกษา : พ.ศ.๒๕๔๗ จบประถมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนวัดม่วง
แขวงหลักสอง เขตบางแค จังหวัดกรุงเทพมหานคร
- : สอบได้ นักรธรรมเอก สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ พ.ศ.๒๕๕๑
- : สอบได้เปรียญธรรม ๓ สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ พ.ศ.
๒๕๕๒
- : สอบได้เปรียญธรรม ๖ สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ พ.ศ.
๒๕๕๗
- : จบ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) รุ่นที่ ๖๒ คณะครุศาสตร์
สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๐
- หน้าที่การงาน : พระวิทยากร ค่ายวัยใส สังกัดส่วนวางแผนและพัฒนาการ
อบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เข้าศึกษา : ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐
- สำเร็จการศึกษา : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๒
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๖๐
ตึกเนกขัมม์ โทร ๐๘๒-๓๓๗-๖๘๔๓
Facebook : PM Kittiwaro.
E-mail : waraphatjetli@hotmail.com